

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

BARAK AŞİRETİ VE İSKÂNI MESELESİ

Yüksek Lisans Tezi

Sevgi SEVİL

Gaziantep
NİSAN 2025

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

BARAK AŞİRETİ VE İSKÂNI MESELESİ

Yüksek Lisans Tezi

Sevgi SEVİL
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ

**Gaziantep
NİSAN 2025**

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakların kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Sevgi SEVİL

Öğrenci Numarası: 213208111039

Tezin Savunma Tarihi: 25.04.2025

ÖNSÖZ

Tez ve araştırma konumun merkezinde yer alan Barak Aşireti, Oğuzların Bozok koluna bağlı önemli Türkmen aşiretlerinden biridir. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Gaziantep ve çevresinde yoğun olarak yaşayan Baraklar, tarih boyunca hem Anadolu'da hem de Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinde çeşitli önemli roller üstlenmişlerdir. Baraklar, Türkmen kültürünü ve geleneklerini günümüze kadar taşıyan önemli topluluklardan biridir. Destanları, halk oyunları ve müzikleriyle özellikle Gaziantep'in Barak Ovası'nda kültürel kimliklerini korumuşlardır. Ayrıca, Osmanlı döneminde devletin yanında savaflara katılmışlar, özellikle sınır bölgelerinde güvenliği sağlamak için yerleştirilmişlerdir. Barak Aşireti, Osmanlı'nın iskân politikaları doğrultusunda Halep, Rakka, Şanlıurfa, Gaziantep ve çevresine yerleştirilmiştir. Bugün hâlâ Gaziantep'in Karkamış, Oğuzeli ve Nizip ilçelerinde yoğun olarak yaşamaktadırlar. Barak Aşireti'nin kimlik ve sosyokültürel unsurları da araştırılmaya değerdir. Barak Havaları olarak bilinen türkü ve müzik kültürü, Gaziantep müziğinin önemli bir parçasıdır. Sözlü kültürde masallar, maniler ve destanlar önemli yer tutar. Cumhuriyet döneminde de bölgenin sosyal ve siyasal yapısında etkili olmuşlardır. Güçlü bir aşiret yapısına sahip oldukları için yerel yönetimlerde etkili roller oynamışlardır. Barak Aşireti, hem tarihî hem de kültürel açıdan Anadolu'daki Türkmen aşiretleri içinde önemli bir konuma sahiptir. Özellikle Gaziantep ve çevresindeki halk kültürüne büyük katkıları olmuştur.

Osmanlı Devleti 17. yüzyıl sonlarına doğru aldığı kararla Türkmen aşiretlerini: Kütahya-Aydın bölgesi, Konya ve Karaman bölgesi, Silifke- Antalya yöresi, Sivas-Erzurum bölgesi, Ankara-Nevşehir- Çukurova bölgesi, Diyarbakir-Malatya bölgesi, Rumeli Eyaleti, Kıbrıs adası, Rakka ve Halep bölgesine iskân ettirmiştir. Bir Türkmen aşireti olan Baraklar da, Rakka Eyaleti'ne iskân ettirildi. Bu çalışmada, Barak Aşireti'nin Rakka Eyaleti'ne iskânı konusu tartışılıp incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmamız, Osmanlı dönemi arşivi belgeleri ve dönemin kaynakları ışığında Barak Aşireti'nin iskân sürecine dair derinlemesine bir inceleme yapmayı amaçlamıştır.

Bu çalışma sürecinde bana yol gösteren, engin bilgilerini benimle paylaşan, yardım ve desteğini esirgemeyen kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ'ye, çalışma sürecinde kaynak önerilerinde bulunup, beni yönlendiren, yardımını esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sabri GENÇ'e, tez sürecinde yardım ve desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Dr. İbrahim ÖZHAZAR'a, belge, kaynak ve bilgi hususunda yardımlarını esirgemeyen Gaziantep Kent Arşivi Yazma ve Nadir Eserler Uzmanı Sayın Dr. Özgür KAZCI'ya, her zaman yanımda olan başta annem ve babam olmak üzere aileme, arkadaşlarıma sonsuz teşekkürümü sunarım.

Sevgi SEVİL

Nisan, 2025

ÖZET

BARAK AŞİRETİ VE İSKÂNI MESELESİ

SEVİL, Sevgi
Yüksek Lisans Tezi
Göç Çalışmaları Anabilim Dalı
Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ
2025

Uzun yıllar göçebe hayat yaşamış olan Baraklar, Orta Asya'dan İran'ın Horasan bölgesine, buradan da Anadolu'ya göç etmiş bir Türkmen boyudur. Baraklar tarih boyunca göç ve iskân etmek zorunda kalmıştır. Barak Aşireti, Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyılın sonlarına doğru almış olduğu kararla birçok aşiretle birlikte Rakka Eyaleti'nin Belih Nehri boyuna iskân ettirildiler. 1734 yılında ise Fırat Nehri Sinor bölgesine yerleştirilmeleri kararlaştırıldı. Bu sebeple, Barak Aşireti'nin bir kısmı bu bölgeye yerleşti. Bir türlü iskân mahallini benimseyemeyen Barak Aşireti buradan Anadolu'nun çeşitli bölgelerine firar etti. Gittikleri yerlerde çeşitli hadiseler yaşadı. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin Barakları iskân ettirmek istemesinin nedenleri ve iskân mahalli olarak Rakka Eyaleti'ni seçmesindeki sebeplerin neler olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin konar-göçer aşiretlere uyguladığı iskân politikası ve iskânın gerekçeleri, iskân bölgesi olan Rakka Eyaleti, Barakların iskân ettirilmeleri, iskân ettirilme amaçları, iskân mahallinden firar etmeleri, firar etme sebepleri ve gittikleri yerlerde yaşadıkları hadiseler incelenmiştir. Bunun için Osmanlı dönemi arşiv belgelerinden, tezlerden ve çeşitli yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Çalışmada mevzubahis konular; aşiret, yörük, Türkmen, konar-göçerlik, Barak gibi kavramlar anlatılarak, Barak Aşireti'nin menşei ve obaları, konar-göçerlikleri, vergi yükümlükleri, sosyal yapıları ve gündelik hayata dair gelenekleri tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Osmanlı Devleti, Barak Aşireti, Rakka Eyaleti, İskân

ABSTRACT**BARAK TRIBES AND THE ISSUE OF THEIR SETTLEMENT**

SEVİL, Sevgi
Master's Thesis
Migration Studies Department
Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ
2025

The Baraks, who lived a nomadic life for many years, are a Turkmen tribe that migrated from Central Asia to the Khorasan region of Iran and from there to Anatolia. The Baraks have been forced to migrate and settle throughout history. The Barak Tribe was settled along the Belih River in the Rakka Province along with many other tribes by the decision taken by the Ottoman Empire towards the end of the 17th century. In 1734, it was decided that they would be settled in the Sinor region of the Euphrates River. For this reason, some of the Barak Tribe settled in this region. Unable to accept the settlement area, the Barak Tribe fled from here to various regions of Anatolia. Various incidents occurred in the places they went. This study sought to answer the question of the reasons why the Ottoman Empire wanted to settle the Baraks and the reasons for choosing the Rakka Province as the settlement area. In this context, the settlement policy applied by the Ottoman Empire to the nomadic tribes and the reasons for the settlement, the Rakka Province as the settlement area, the settlement of the Baraks, the purposes of their settlement, their escape from the settlement area, the reasons for their escape and the incidents they experienced in the places they went were examined. For this purpose, Ottoman period archive documents, theses and various written sources were used. The subjects in question in the study; concepts such as tribe, Yoruk, Turkmen, nomadism, Barak were explained and the origin of the Barak Tribe and their nomadism, tax liabilities, social structures and traditions related to daily life were discussed.

Keywords: Ottoman Empire, Barak Tribe, Rakka Province, Settlement

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
C. Araştırmanın Yöntemi	2
D. Alanla İlgili Yapılan Çalışmalar	3

BÖLÜM I

BARAK AŞİRETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	6
1.1. Temel Kavramlar.....	6
1.1.1. Aşiret	6
1.1.2. Yörük.....	7
1.1.3. Türkmen	8
1.1.4. Konar-göçerlik	10
1.1.5. Barak	13
1.2. Barak Aşireti'nin Menşei ve Obaları	17
1.3. Barak Aşireti'nin Göçü	21
1.4. Baraklarda Konar-göçer Hayat.....	25
1.5. Barakların Vergi Yükümlülükleri	26
1.6. Barakların Sosyal Yapısı	27
1.7. Baraklarda Gündelik Hayata Ait Gelenekler.....	28
1.7.1. Evlilik.....	29
1.7.2. Doğum	35
1.7.3. Ölüm.....	37
1.7.4. Giyim, Takı, Süsleme	41
1.7.5. Dini ve Manevi Uygulamalar	44
1.7.6. Barak Odası ve Misafirperverlik	45
1.7.7. Türkü, Şiir, Halk Oyunu	47

BÖLÜM II

OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ BARAK AŞİRETİ'NİN İSKÂN MESELESİ 53

2.1. Osmanlı Devleti'nin Konar-Göçer Aşiretlere Uyguladığı İskân Politikası ve İskânın Gerekçeleri	53
2.2. İskân Bölgesi Rakka Eyaleti	57
2.3. Rakka Sözleşmesi.....	62
2.4. Barak Aşireti'nin Osmanlı Devleti Tarafından İskâna Tâbi Tutulması.....	66
2.5. Osmanlı Devleti'nin Barak Aşireti'ni İskâna Tâbi Tutmasındaki Amaçları ...	69
2.5.1. Önemli Geçiş Yollarını Eşkîyalardan Korumak.....	69
2.5.2. Cezalandırma.....	70
2.5.3. Yerli Halkın Huzurunu Sağlamak ve Eşkîyalık Yapan Aşiretlerden Kurtulmak	70
2.5.4. İskân Bölgesinde Arap Aşiretlerin Şekavet Hadiselerini Önlemek.....	72
2.5.5. Boş ve Harap Hâlde Kalmış Arazilerin Tarıma Açılması ve Devlet Hazinesine Gelir Getirmeleri	73
2.6. Barak Aşireti'nin Rakka'dan Firarı, Eşkîyalıkları ve Devletin Aldığı Önlemler.....	74
2.7. Barak Aşireti'nin Rakka'dan Firar Etme Nedenleri.....	80
2.8. Barakların Rakka'yı Terkedip Gittikleri Yerlerde Yaşadıkları Hadiseler.....	83
2.8.1. Vergi Sorunları	83
2.8.2. Maraş Valisi Fevzi Paşa'ya Saldırı ve Yeniçeri Eşkîyasıyla İş Birliği Yapılması.....	85
2.8.3. Çekirge İstilasası	86
2.9. İskânın Sonlandırılması.....	86
2.10. Barak Aşireti'nin Konar-göçer Hayat Tarzını Terk Etmesi.....	89
2.11. Barak Aşireti'nin Yerleşim Alanları	90
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA	96
EKLER.....	107

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ali Rıza Yalgın’a göre Barak oymağı obaları.....	19
Tablo 2. Ali Şahin’e göre Barak obaları.....	19
Tablo 3. Ömer Özbaş’a göre Barak obaları.....	19
Tablo 4. Tanyol’a göre günümüz Barakların oymakları ve ayrıldıkları kollar.....	20
Tablo 5. Baraklı kadın başlıkları.....	43

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Torun obasının ayrıldığı kollar.....	20
Şekil 2. Abdürrezzaklı obası ayrıldığı kollar	20
Şekil 3. Kürdülü obası ayrıldığı kollar.....	20
Şekil 4. Rakka’ya iskânı gerçekleşen aşiretler	62
Şekil 5. Rakka ve Urfa dolaylarına iskânı gerçekleşen aşiretler ve hane sayıları.....	67

KISALTMALAR

AE.SAMD.III	: Ali Emirî Ahmed III
BOA	: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
C. ML.	: Cevdet Maliye
c.	: Cilt
C.DH.	: Cevdet Dâhiliye
Ed.	: Editör
H.	: Hicri
HAT.	: Hatt-ı Hümayûn
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Osmanlı Devleti, konar-göçer aşiretleri, kuruluş döneminde yeni fethedilen yerlere yerleştirmiştir. Ancak daha sonra yaşanan iktisadi, sosyal, siyasi, güvenlik sorunlarından ötürü gücünü kaybetmeye başlamış, toprakları daralmış ve bu sebeple konar-göçer aşiretleri boş ve harap olan yerlere yerleştirmiştir. Osmanlı Devleti 17. yüzyıl sonlarına doğru birçok aşireti zorunlu olarak iskân ettirmiştir. Bunlardan birisi de Barak Aşireti'dir. Barak Aşireti'nin 17. yüzyıl sonu Rakka'ya iskân edip, 19. yüzyıl boyunca Rakka'da kaldığı, bu yüzyıl sonrası buradan ayrıldığı tahmin edilmektedir. Fakat bu husus, tüm Barak Aşireti mensupları için geçerli değildir. Bu yüzyıl boyunca Anadolu'nun çeşitli yerlerine firar eden ve ayrıca Suriye'de kalan Baraklar da mevcuttur. Rakka'ya yerleştikten sonra sık sık firar girişiminde bulunmaları ve konar-göçer yaşam şekillerinden dolayı hareket halinde olmalarından ötürü, yayıldıkları tüm coğrafyayı incelemek, Baraklara ait belgelere ulaşmak oldukça zordur. Bu araştırmanın konusu, Osmanlı Devleti tarafından zorunlu olarak iskân ettirilen Barak Aşireti'nin iskânı, iskân ettirilme amaçları, iskân bölgesinden firarları ve sonrasında yaşadıkları hadiseleri içermektedir. Baraklarla ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Ancak Barak Aşireti'nin iskânı konusunun ayrıntılı bir şekilde konu edinilmemiş olması bu çalışmanın yapılmasını zorunlu kılmıştır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Osmanlı Devleti 17. yüzyıl sonlarına doğru almış olduğu kararla Barak Aşireti ve birçok aşireti Rakka Eyaleti'ne iskân ettirmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Barak Aşireti'nin iskân sürecini derinlemesine incelemektir. Barak Aşireti konar-göçer yaşam şekline sahiptir. Bundan ötürü, hayvancılıkla uğraşmışlar, otlakların bol olduğu,

hava koşullarının daha elverişli olduğu yerlerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. İskân ettirildikleri Rakka Eyaleti, çöl iklimine sahip olup, istedikleri yaşam şeklini sürdürebilecekleri bir yer değildi. Ayrıca bu bölge boş ve harap halde kalmış ve asayiş sorunlarının yaşandığı bir bölge haline gelmişti. Osmanlı Devleti tarafından Barak Aşireti ve birçok konar-göçer aşiret, iskân mahallinde yerleşik hayata geçirilmeye zorlanmıştır. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin Barak Aşireti'ni iskân ettirme amaçları, Rakka'yı iskân mahalli olarak uygun görmesinin nedenleri, aşiretin iskân sürecine tepkileri ve yaşadıkları hadiseler saptanmaya çalışılmıştır.

Bu tezde, Barak Aşireti'nin Osmanlı dönemindeki iskânı hakkında bilgilerin ortaya konulması, iskân faaliyetlerinin incelenmesi ve iskân ettirilmedeki amaçlarının elden geldiğince irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple çalışmamızın, Barakların Osmanlı dönemindeki iskân tarihinin daha iyi anlaşılması açısından aydınlatıcı bir kaynak olması umulmaktadır.

C. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, 1691 yılında alınan kararla Osmanlı Devleti tarafından iskânı gerçekleşen Barak Aşireti'nin iskânı hakkında bilgiler elde edilmeye ve tartışılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, araştırmanın konusuyla ilgili eserler, ilk kaynaklar ışığında yazılmış kitaplar, spesifik makaleler, bildiriler, tezler incelenerek oluşturulmuş nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalar, insan davranışlarını, düşüncelerini ve deneyimlerini derinlemesine anlamayı amaçlayan, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir (Baltacı, 2019, s. 368-396). Sayısal veriler yerine metinler, gözlemler ve anlatılar üzerinden analiz yapmayı hedefleyen bu yöntem, bireylerin etkileşimlerini ve anlam üretim süreçlerini doğrudan kavramaya yöneliktir (Creswell, 2023, s. 43-47). Bu çalışma, literatür taraması yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup, konuya ilişkin akademik kaynaklar ve arşiv kaynakları detaylı bir şekilde incelenmiş ve analiz edilmiştir. Araştırma süreci; ilgili kaynakların sistematik olarak okunması, elde edilen bilgilerin ana tema ve alt başlıklara göre sınıflandırılması ve kapsamlı bir değerlendirme sürecinden geçirilmesini içermektedir. Literatürün taranması sırasında güvenilir ve akademik kaynaklardan faydalanılmış, elde edilen veriler titizlikle analiz edilerek yorumlanmıştır. Ayrıca, Osmanlı dönemindeki aşiretlerin iskânı hakkında bilgilerin yer aldığı, resmi kaynaklar arasında yer alan T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi belgeleri ve transkripsiyonu yapılmış olan tezler ayrıntılı incelenmiştir.

D. Alanla İlgili Yapılan Çalışmalar

Baraklarla ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda Barakların örf ve adetlerine, göç ve iskân tarihlerine, şiirlerine, türkülerine, kültürlerine yer verilmiştir. Bu çalışma, Barakların iskânını konu almaktadır. Çalışma Barak Aşireti'nin Osmanlı Devleti dönemi iskânı ve sonrasında yaşadıkları hadiseleri doğrudan ele alan ayrıntılı bir inceleme sunmaktadır. Literatüre olan katkısı, Osmanlı dönemi arşivi belgeleri incelenerek, Barak Aşireti'nin iskânı ve sonrasındaki yaşadıkları hadiseler hakkında özgün bilgiler sunacak olmasıdır. Mevcut çalışmalar çoğunlukla Barakların iskanını yüzeysel olarak incelerken, bu araştırma Barak Aşireti'nin özelinde yaşanan iskan sürecini detaylandırarak konuyu daha spesifik bir bağlamda irdelemektedir. Baraklarla ilgili çeşitli konuların ele alındığı çalışmalar şunlardır:

Cevdet Avcı'nın 2015 yılında yayınladığı *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Ve Halk Kültürü Araştırması* adlı doktora tezi Gaziantep'te yaşayan Barak Türkmenlerinin halk edebiyatı, kültürel mirası, gelenekleri ve modern etkileri üzerine odaklanmaktadır.

Vehbi Ceylan'ın 2019 yılında *Gaziantep İlinin Karkamış İlçesinde Yaşayan Barak Türkmenleri (Sosyolojik Bir Yaklaşım)* adlı yüksek lisans tezinde Barak Türkmen kültürü üzerine odaklanılmıştır.

Güliden Zeyrek'in 2009 yılında *Barak Türkmenleri* adlı yüksek lisans tezi iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Barakların Anadolu'ya iskân edilişleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise Barakların sosyal ve kültürel hayatı üzerinde durulmuştur. Bu tez uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Barakların kendilerine özgü kültürlerini koruyabildiklerini ve günümüze kadar taşıyabildiklerine vurgu yapmaktadır.

Özlem Andaç Şahin'in 2007 tarihli *Gaziantep'te Yaşayan Barak Türkmenlerinin İnanç, Adet ve Geleneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi* adlı yüksek lisans tezi üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Barak Türkmenlerinin doğum, evlilik, düğün töreni, ölüm ile ilgili inanış ve uygulamalarına yer verilmiştir. İkinci bölümde doğa ile ilgili inanış ve uygulamalarına

yer verilmiştir. Son bölümde ise Barak Türkmenleri için kutsal kabul edilen ve ziyaret edilen yerlere yer verilmiştir.

Adil Çete'nin 2019 yılında *Gaziantep Barak Türküleri (Yeni Derlemeler ve Bunların Notaya Alınması)* adlı yüksek lisans tezinde türkülerin kültür tarihini anlattığı belirtilip, Barak türkülerinin bu amaçla bir araya getirildiğine vurgu yapılmıştır.

Gökhan Kırmızıgül'ün 2019 yılında savunmuş olduğu; *Amik Ovası ve Barak Ovasında İcra Edilen Barak Havalarının İcra ve Üslup Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde Barak ağzı uzun havalarının yöresel farklılıkları incelenmiştir.

Ömer Özbaş'ın 1958 yılında yayımlanan *Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar* adlı çalışmasında Barakların göç ve iskân tarihlerine, Barakların yaşadıkları hadiselerin yer aldığı iskân türkülerine, adetlerine, halk şairlerine ve manilerine yer verilmiştir.

Ali Şahin'in 1962 yılında yayımlanan *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Barakları* adlı kitabı üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Türkmen ve Baraklarla ilgili genel bir değerlendirme yapılmış, Türkmen beylikleri ve bazı Türkmen boylarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde Beydililerin ve Barakların iskân edilişlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Barak ve Beydililerin örf ve adetlerinden bahsedilmiştir.

Mehmet Ali Yıldırım ve Nuh Yıldırım'ın 2011 yılında yayımlanan *Gaziantep Yöresinde Barak Boyu* adlı kitap üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Barak kelimesinin anlamları ve Barakların kökeni hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Barak Oymaklarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Barak kültürünün unsurlarına yer verilmiştir.

Ruhi Ersoy'un 2009 yılında yayımlanan *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi: Baraklar Örneği* adlı çalışmasında sözlü tarih ile folklor arasındaki ilişkiye yoğunlaşmış olup, Barak Türkmenlerinin tarihi saha çalışmaları ve sözlü anlatılar üzerinden araştırılmıştır.

Mehmet Evren Hacıoğlu'nun 2009 yılında *Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalarının Müzikal Analizi* adlı yüksek lisans tezi Barak ağzı uzun havaları üzerine yapılmış bir çalışmadır.

Cahit Tanyol'un Baraklarda Örf ve Âdet Araştırmaları adlı çalışma serisi, makale olarak; 1952 yılında sayı 7, 1953 yılında sayı 8, 1954 yılında sayı 9'da dizi halinde Sosyoloji Dergisi'nde yayınlanmıştır. Tanyol, bu yıllarda yayınladığı Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları adlı çalışmasını; Barakların tarihi, örf ve adetleri, dini inançları ve ahlaki hayatı hakkında arşiv belgelerinden, çeşitli kaynaklardan ve saha araştırmalarından elde ettiği bilgiler doğrultusunda oluşturmuştur. Tanyol'un bu çalışması, Baraklar hakkında yapılmış sosyoloji çerçevesindeki ilk saha araştırması olması sebebiyle oldukça önemlidir.

BÖLÜM I

BARAK AŞİRETİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. Temel Kavramlar

Barak Aşireti konusunun ayrıntılı anlaşılabilmesi için bazı temel kavramların açıklanması elzemdir. Barak konusu çok fazla ve farklı anlamlar içerebilen kavramlara sahiptir. Tek başına Barak kelimesinin anlamı / anlamları bile buna önemli bir örnektir. Bu sebeple, bu bölümde elden geldiğince ilgili kavramlar açıklanmaya çalışılacaktır. Örneğin Barak tabiri, bazen Barak Türkmenleri, Barak Aşireti, Konar-göçer Baraklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşiret, Türkmen, Konar-göçer kavramlarının yanında aklımıza Yörük kelimesi de gelmektedir. Bu kavramların Baraklarla alakasının anlaşılması için konuya açıklık getirmek gerekmektedir.

1.1.1. Aşiret

Arapça bir kelime olan *Aşiretin* karşılığı kabiledir. Kabilenin altındaki daha küçük toplulukları da ifade eder. Aşiret kelimesi, Türkçe’de genellikle göçebe yaşamı benimseyenler için kullanılmıştır. Osmanlı Devleti döneminde aşiret adı boyun altında ve cemaatin üstünde olan topluluklar için kullanılmıştır. Osmanlı kanunname ve belgelerinde çoğunlukla “yörük” ve “konar-göçer” olarak kaydedilir. Bunlar yukarıdan aşağı doğru sırayla bölümlere ayrılmıştır. Bu sıra “boy (kabile, tâife), aşiret, cemaat, oymak, mahalle, oba (aile)” şeklindedir (Halaçoğlu, 1991, s. 9).

Zeynel Özlü, “Terekeler Işığında 18. yüzyıl Ortalarında Gaziantep’te Aşiretler” adlı çalışmasında, aşiret kavramının birlikte yaşamlarını sürüp, birlikte hareket eden göçebe toplulukları ifade ettiğini belirtmiştir. Bu toplulukların sosyal ve idari yapılanmaları için en fazla kullanılan ifadeninse *cemaat* kavramı olduğunu ifade etmiştir (Özlü, 2005, s. 198).

Aşiretlerin kan bağı bütünlüğü, yerleşim yerlerinin birbirlerine yakınlığı, uyum içinde yaşamaları, ortak bir amaç doğrultusunda hareket etmeleri, hiyerarşik yapılarının olması, gelenek görenekleri, dinleri ve dillerinin aynı olmaları gibi çeşitli özellikleri vardır (Akdeniz, 2019, s. 4).

Aşiret kavramı sosyoloji çerçevesindeyse şu şekilde tanımlanmaktadır: Konar-göçer yaşamın getirmiş olduğu zorlukların üstesinden ancak konar-göçerlerin birlik olarak geleceklerine inandıkları için aynı amaç doğrultusunda ve genelinin akraba olduğu insanların biraraya gelmesiyle oluşan sosyal yapılardır (Şanda, 2024, s. 11).

1.1.2. Yörük

Mehmet Eröz, “Yörükler” adlı eserinde Yörük kelimesinin ‘Yörümek’ fiilinden türediğini, anlam olarak da “Anadolu’ya gelip yurt tutan göçebe Oğuz boylarını (Türkmenleri) ifade eden bir kelime” olduğunu belirtmiştir (Eröz, 1991, s. 20). Faruk Sümer, Yörük kelimesi için; “yörü-mek” fiilinden -k ekiyle yapılmış bir isim olup “yürüyen” anlamına geldiğinden bahseder. Ayrıca sözlükte “göçebe, göçerev, göçer” anlamına geldiğini belirtir. Sümer, bu kelimenin 14. yüzyılda ortaya çıkıp yaygın bir şekilde kullanıldığının mümkün olduğunu belirtir (Sümer, 2013, s. 570).

Osmanlı Devleti döneminde Türklere “Türkmen” ve “Yörük” denilmiştir. Bu iki ismin birbirinin yerini aldığı olmuştur. Yörük kelimesi ilk kez karşımıza Yazımcıade Ali’nin 1430 yılında yazmış olduğu *Tevarih-i Ali Selçuk* adlı eserinde karşımıza çıkmaktadır. Türk Hükümdarı olan *Ebulca Han*’dan “sahra nişin ve göçkuncü idi, yani yaban yurtlu ve yörüktü” diye bahsetmektedir (Gülten, 2008, s. 20-21).

Yörük kelimesi ayrıca Kızılırmak’ın Batısında ve Rumeli’de yaşayan konar-göçerlere verilen isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızılırmak’ın doğu ve güneyindeki bölgeler ile Suriye ve Irak’ta bulunan konar-göçerlere ise “Türkmen” ismi verilmiştir (Büyükcan, 2012, s. 50).

Göçebe anlamında kullanılan Yörük, bu yaşam şeklini ifade etmektedir. Göçebe anlamıyla kullanıldığı Fatih Sultan Mehmet kanunnamesinde yer alan “koyunlu yerlü ve yörük yayla ve kışla hakkın virmeye” cümlesi örnekler arasında gösterilebilir. Bu da gösteriyor ki Yörük kelimesi bir etnisiteyi değil, göçebe bir yaşam şekline sahip toplulukları ifade etmek için kullanılmaktadır (Hüseyinliklioğlu, 2008, s. 5-6).

Yörük kelimesinin genel kabul gören anlamıysa; “yürüyen, sefere koşan çadır halkı” olarak belirtilmiştir. Ancak 16. yüzyılda göçebe anlamıyla kullanılan Yörük kelimesi, zamanla gerçek anlamını yitirmiş, Batı-Anadolu ve Güney Batı-Anadolu’daki oymakların adı için kullanılmıştır (Büyükcan, 2012, s. 64-64).

Osmanlı vesikalarında konar-göçer olarak nitelendirilen Yörükler, konar-göçer yaşam geleneği içinde; yazın yaylaklarda, kışın da kışlaklarda yaşamlarını sürdürmektedirler (Aksoy, 2001, s. 86-87).

Hayvancılıkla uğraştıkları için sürülerini beslemek, geçimlerini sağlamak adına bu yaşamı sürdürmektedirler. Günümüzde de Türkiye’de bu yaşam şeklini sürdüren konar-göçer Yörüklere rastlamaktayız. Çoğunluğu yerleşik hayata geçmiş olsa da Sarıkeçili Yörükleri kışları Mersin çevresinde, yazları ise Konya Seydişehir dolaylarında konaklamaktadırlar. Fakat yerleşik hayatın daha baskın olduğu, neredeyse konar-göçer hayatın terk edildiği günümüzde Sarıkeçili Yörüklerinin sayısı giderek azalmaktadır (Gelekçi, 2004, s. 16).

1.1.3. Türkmen

Türkmen kelimesine ilk kez 8. yüzyılda yazılan Sogut mektubunda rastlanılmaktadır. 9. yüzyıl başında Türkmenler için Çinliler “t’e-chu-men” (Tö-kö-möng) diye bahseder. İslam kaynaklarında ise 10. yüzyılın ikinci yarısında ilk kez ünlü coğrafyacı Makdisî’nin (Mukaddesî) eserinde Türkmen adına rastlanılmaktadır. Makdisî, Türkmen kelimesini Oğuzlardan Müslüman olanlar için kullanmıştır. Bir Oğuz Müslüman olunca ona artık “Türkmân” (Türkmen) denilirdi. Türk oldukları bilinmesine rağmen, Müslümanlar bu kişilere yani Müslüman olmuş Oğuzlara “Türkmen” yani “Türk’e benzeyen” demektiydi (Aksoy, 2001, s. 65).

Faruk Sümer, Türkmen adının kullanılmasının sebebini, Oğuzların Müslümanlığı kabul ettikten sonra Mâverâünnehir’in yerli Müslümanlarının onları gayri Müslimlerden ayırmak için Türkmen dediklerini ifade etmektedir. Dolayısıyla, Türkmen kelimesinin, Mâverâünnehir bölgesindeki yerli Müslümanlar tarafından yayılmasının sebebini Sümer, ilk kez Müslümanlığı kabul etmiş olan Türk kavmine verilen isim olmasından kaynaklı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Sümer, Türkmen kelimesi ile ilgili yapılan incelemeler sonucunda kelimenin nereden geldiği hakkında iki görüşü desteklemektedir. Bunlardan birincisi: Türkmen, Türk ismi ile Farsça “mân”dan (mânend) gelmiştir. Anlamı “Türk’e benzer” demektir. İkincisi ise Türkmen

kelimesi “Türk’ül-îmân”dan gelmiştir. Yani iman etmiş Türk demektir (Sümer, 2012, s. 607-608).

Türkmen kelimesinin kökeni hakkında farklı bilimsel görüşler arasında, kelimenin kökeninin incelenmesi sonucu en çok kabul edilen görüş, Müslüman Türk olanlarla, Müslüman Türk olmayanları ayırmak amacıyla kullanıldığı görüşüdür. “Türk-iman” olarak kullanılan bu kelime zamanla “Türkemen” ve “Türkmen” olarak değişmiştir (Altun, 2010, s. 10).

Bazı kaynaklar Oğuzların Müslüman olduktan sonra Türkmen adını almaları konusunu doğrularken, İbrahim Kafesoğlu’nun bu durumu desteklemediğine Cahit Gelekçi’nin “Türk Kültüründe Oğuz-Türkmen-Yörük Kavramları” adlı çalışmasında rastlamaktayız. Desteklememesinin nedeni ise Karlukların 11. yüzyılın ilk yarısında; Çu, Talas, Yedisu bölgelerindeki hâkimiyetleri döneminde kendilerine Türkmen demesine dayandırmaktadır. Bu verilere göre, yüksek ihtimalle 9. yüzyıl boyunca Oğuzlara Türkmen denilmediği tahmin edilmektedir. Bu yüzyıl boyunca Türkmen kelimesi siyasi tabir olarak var olup, Karluklar için kullanıldığı öne sürülmektedir. Gelekçi ayrıca, Kafesoğlu’nun 9. Asırda Karlukların Uygurlar ve Oğuzlarla düşmanca durumlarından kaynaklı Kök Türk yerine Türkmen adını kullanmış olduklarını ifade ettiğini belirtir (Gelekçi, 2004, s. 14).

Kaşgarlı Mahmud: “Karluklar, Türkmenlerden bir bölüktür.” (Atalay, 1985, s. 276), “Karluklar Türkmenlerden bir boydur.” (Atalay, 1985, s. 351), “Karluk göçebe Türklerden bir bölüğün adıdır. Oğuzlardan ayırırlar. Oğuzlar gibi Türkmendirler.” (Atalay, 1985, s. 473) diye bahsedip, Karluklar’ın Türkmenlerin bir kolu olduğunu belirtmektedir. Ancak, Karluklardan bir boy veya bölük olarak bahsedilmiş olsa da 22 Oğuz boyu içinde sayılmaması dikkat çekicidir. Tufan Gündüz, Kaşgarlı Mahmud’un Karlukları Oğuz boyu arasında saymamasının sebebini aralarında lehçe bakımından farklılıkların olmasından kaynaklı olduğunu tahmin etmektedir. Gündüz, Kaşgarlı Mahmud’un Karluklar için söylediği “Oğuzlar gibi Türkmen’dir.” ifadesinin yaşam tarzlarının benzerliği ya da kan kardeşliği gibi hususlardan ötürü değil de daha çok iki kavmin de göçebe olmalarına vurgu yapmak için söylemiş olduğunu tahmin etmektedir. Ayrıca bir efsaneye göre Oğuz Kağan’ın isim vermiş olduğu dört kableden bir tanesi Karluklardır. Karluklar Oğuzlardan değillerdir, sadece Oğuz Kağan’ın sofrasında yer almışlardır. Gündüz ayrıca Karluklar ve Oğuzların akraba olduklarını ve bir süre Türkmenlerle beraber yaşadıklarını tahmin etmektedir (Gündüz, 1996, s. 1-2).

“Oğuz: Bir Türkmen boyudur. Oğuzlar Türkmen’dirler. Bunlar yirmi iki bölüktür.” (Atalay, 1985, s. 55), “Türkmenler aslında yirmi dört kabiledir. Lakin iki kabileden ibaret olan Halaçlılar bazı kere bunlardan ayrıldıkları için kendileri Oğuz sayılmaz, asıl olan budur.” (Atalay, 1985, s. 415-416). Tufan Gündüz, Kaşgarlı Mahmud’un Dîvânu Lûgati’t Türk eserinde ulaşılan bilgiler doğrultusunda; Oğuz-Türkmen benzerliğinin apaçık olduğunu ve bu durum karşısında şüphe bulunmadığını belirtmiştir (Gündüz, 1996, s. 2).

Türkmen kelimesi 10. yüzyılda küçük bir topluluğun ismi için kullanılmışken, tahminen 11. yüzyılda Oğuzlar, Karluk ve Halaçları da içine alan bir siyasi terime dönüşmüştür. Erken dönemde Karluk ve Halaçların bu birlikten ayrılmış olmaları Türkmen adının yalnızca Oğuzlara verilmesini sağlamıştır. 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud yalnızca Oğuz boylarından meydana gelmiş olan Türkmen teşekküllerini kaydedip ve bunların “dedelerinin isimlerini alan” oymaklara ayrıldığını ifade etmiştir. 13. yüzyıla kadar Oğuzların, Türkmen olarak isimlendirilmemelerinin nedeni tahminen konar-göçer ve yerleşik hayat teşekkülüne sahip kavim farklarından dolayıdır. Çünkü Türkmenler, konar-göçer yaşam biçimini benimsedikleri için bu teşekkülü temsil etmişlerdir (Gündüz, 1997, s. 19-20).

1.1.4. Konar-göçerlik

Osmanlı Devleti döneminde, konar-göçer toplumların yaşam tarzlarından ötürü, onlar yazışmalarda Yörük, Türkmen, konar-göçer, göçerler, göçer-yörük, göçebeler, göçer-evliler olarak geçmiştir (Koyuncu, 2022, s. 14-15). Bunun dışında arşiv belgelerinde oymak, aşiret, cemaat, gibi isimlerle de bahs olunmaktadırlar. Kızılırmak’ın batısında ve Rumeli’de yaşayan konar-göçerlere “Yörük”, Kızılırmak’ın doğu ve güneyindeki bölgeler ile Suriye ve Irak’ta bulunan konar-göçerlere “Türkmen” ismi verilmiştir (Büyükcın, 2012, s. 50).

Konar-göçer insanlar yaylak ve kışlak alanlarda hayatlarını sürdürmektedir. Yarı göçebe hayat tarzını benimsemiş olmakla birlikte mekânları sabittir. Yılda iki kez yaylak ve kışlak alanlar arasında yer değiştirirler. Yaz mevsimini ve kış mevsimini farklı alanlarda geçirirler. Yazın yüksek ve serin yerleri, kışın ise alçak düzlüklerde yaşamlarını sürdürürler. Tarımla da uğraşmış olup, mevsimlik göçler arasında ürünlerini hasat etmekteydiler. Göç etmeden önce de ekinlerini ekmekteydiler. Asıl geçim kaynakları ise hayvancılıktır (Baş, 2019, s. 292-293).

Bahsettiğimiz konar-göçer topluluklarla göçebe toplumlar çoğu zaman birbirleriyle sürekli karıştırılmaktadır. Oysa aynı anlamı ifade etmemektedir. Mevsimlere veya ekonomik koşullara bağlı olarak süreklilik gösteren göçebelik, mekânını değiştiren toplulukların yaşam biçimidir. Konar-göçer topluluklarda ise yukarıda bahsettiğimiz gibi mekânları sabittir. Bulundukları mekânlarda genelde hayvancılık yapıp elde ettikleri ürünleri genelde yerleşik halka pazarlayan bir ekonomik yaşam biçimini benimsemişlerdir. Göçebe toplum, sürekli yer değiştiren, tarım ve yerleşik yaşamdan habersiz, sosyal örgütsüz bir grup olarak yaşayan bir gruptur. Konar-göçer topluluklar ise ekonomik olarak hayvancılıkla uğraşırlar ve kendilerine özgü bir yaşam tarzları vardır. Yaylak ve kışlak bölgeleri arasında göç eden bir gruptur (Gümüüşçü, 2022, s. 263-264).

Yerleşik unsurlara göre başıboş olan konar-göçerler tamamen başıboş bir grup değillerdir. Göç ettikleri konaklayacakları yerlerde sabit ve öngördükleri süreden fazla kalamazlardı. Bu durum, aynı bölgedeki yerleşik halk ile yaşanacak olumsuz durumların önüne geçilebilmesi hususundan kaynaklanmış olabilir. Bu sebepten olsa gerek Kanunnamelerde yer alan verilere göre yerli halkın ekinlerine ve mallarına zarar vermemeleri, verildiği durumda konar-göçerlikten men edilecekleri belirtilmiştir. Bundan ötürü yerli halk ile yaşanacak olumsuzlukların önüne geçileceği düşünülmektedir. Fakat bu hususlar, yaşanılacak olumsuzluklara engel olamamıştır. Arşiv belgelerinde yerli halkın sık sık konar-göçerleri şikâyet ettikleri görülmektedir (Hüseyniklioğlu, 2008, s. 8).

Hayvancılıkla uğraşan konar-göçerler yılın yarısından fazlasını dağlarda ve yaylalarda geçirdikleri için güçlü bir fiziksel yapıya sahiptiler. Her zaman savaşa ve savaş manevralarına hazırlıklı oluşlarının sebebi bir nevi askeri eğitim niteliğindeki av kültürlerinden kaynaklanmaktadır. Bunun dışında çocuk yaşlardan itibaren yay ve ok eğitimi almış olmaları da onları her zaman güçlü kılan unsurlardan olmuştur (Gömeç, 2020, s. 36).

Konar-göçer yaşam şekli, insanların göç ederken ivedi bir şekilde hazırlanma süreçlerini beraberinde getirmiştir. Bu pratik yaşam şekline örnek olarak çadırları gösterebiliriz. Çadırlar genel olarak çabuk kurulup çabuk kaldırılan türdendir. Genel olarak üç çeşit çadır kullanmışlardır. Birincisi, *Kara Çadır* diğer bir ifadeyle *Çulçadır* olarak geçen keçi kılından dokunup birbirine dikilmiş olan direkli çadırdır. İkincisi ise toprak ev çadırları; bunlar da biçim olarak kubbe, şekil olarak baklava dilimli olan ve kafes şeklindeki ağaç parçalarından oluşan iskeletin üzerine keçeden yapılmış veya

pamuktan dokunmuş parçanın üzerine geçirilmesiyle yapılır. Üçüncüsü ise *Alaçık* denilen, *Alaycık* olarak da bilinen keçe çadırlardır. Bu çadır, koyun kıllarının dövülerek döşenmesi ve ağaç direklerle desteklenmesiyle yapılır (Aköz, 2014, s. 41).

Konar-göçerlerin Osmanlı Devleti'nde önemli bir yere sahip olmalarının sebeplerinden bir tanesi de ekonomiye katkılarıdır. Erkeklerin yanı sıra kadınların da ekonomiye katkıları olmuştur. Kadınlar kendi dokudukları ve iç pazarda önem teşkil eden kilimleri, köylerde ve şehirlerde kendileri için önemli olan başka ürünlerle takas yöntemiyle kendi topluluklarının ekonomilerine önemli katkılar sunmuşlardır (Aköz, 2014, s. 41).

Konar-göçer aşiretlerin Osmanlı Devleti ekonomisine diğer katkıları ise şunlardır; iç pazarda önem teşkil eden kilimler dışında kendi ürettikleri çuvallar, hararlar ve heybeler vardı. Halep ve Yeni-il Türkmenleri özellikle koyun yetiştiriciliğiyle ünlüydü. Hayvancılıkla birlikte gelen diğer önemli faaliyetler dokumacılık ve dericilikti. Avladıkları hayvanların derilerini kullanarak koyun, keçi ve sığır derilerinden birçok eşya üretmişlerdir. Bu eşyalar arasında posteki, çarık, kocuk, sofra takımı, su yalağı, yanlık, su kovası ve dağarcık gibi çeşitli ürünler vardı (Büyükcın, 2012, s. 118-119).

Aynı zamanda yetiştirdikleri koyunlar ve keçiler ile iç pazarın et, süt, tereyağı ve peynir ihtiyacını karşılıyorlardı. Sefere hazırlanan ordunun et ve yağ ihtiyacını karşılamışlardır. Bunun dışında at, deve ve katır yetiştirerek ulaşım sorunlarının çözülmesine katkıları olmuştur (Aköz, 2014, s. 41). Yolların güvenliği ve bakımı, derbent hizmeti, menzillerde tahıl toplama, madenlerin işletilmesi, seferler sırasında askeri malzemelerin taşınması gibi çeşitli hizmetleri de yerine getirmişlerdir (Çelik B. , 2017, s. 17).

Konar-göçer aşiretlerin yaşamlarını neredeyse hayvancılıkla geçiriyor oluşu onları aynı zamanda kasaplık mesleğini yapmaya itmiştir. Hatta devlet tarafından kasap olarak atanan kişiler de vardı. Örneğin Ankara'da yerleşik Yörük aşiretinden Hoca Piri ve Hoca Yunus devlet tarafından kasap olarak atanmışlardır (Çelik B. , 2017, s. 17).

Türkmenlerin hayatlarının çoğunu hayvancılıkla geçirmiş ve çok eski zamanlardan beri at yetiştiriciliğiyle ilgilenmiş olmaları onları at yetiştirme hususunda da ayrıcalıklı kılmıştır. Binek hayvanı olarak kullandıkları atın yetiştiriciliği hususunda devlete de önemli katkılar sağlamışlar, ayrıca köylülere damızlık hayvan temininde de önemli rol oynamışlardır (Çelik B. , 2017, s. 17).

Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve gelişmesinde önemli katkıları olan konar-göçerler, Rumeli'de Osmanlı askeri gücünün önemli bir dayanağını ve Türk iskânının temelini oluşturdıkları gibi 16. yüzyıl vergi kayıtlarına göre de Anadolu'daki nüfusun %15'ini oluşturmaktadırlar (Gündüz, 2002, s. 162).

1.1.5. Barak

Birçok kaynakta ismine rastladığımız Barak kelimesi farklı dönemlerde farklı anlamlarda karşımıza çıkmaktadır. Barak kelimesinin geçtiği en eski eser Matta İncili'dir.¹ Burada peygamber ismi olarak geçtiği bilinse de bazı İncil yorumcuları tarafından 'yıldırım' anlamında yorumlanmıştır. Ayrıca aynı yorumcular, ismin Barak adında bir aşirete ait olduğunu bu aşiretin Kenaniler ve Sisralara karşı savaştığını, hatta *Barak İbni İbiuam* isminde birinin İsrailoğullarını Sisraların elinden kurtardığını belirtmişlerdir (Aldoğan, 2022, s. 480).

Barak sözcüğü, Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ü Lûgati't Türk'teki tanımlamasına göre *çok tüylü bir köpek* olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk inanişına göre Kerkes kuşu kocayınca iki adet yumurta yumurtladıktan sonra üzerine oturur. İki yumurtadan birinden "Barak" isminde bir köpek çıkar ve bu köpek, köpekler içerisinde en çok koşan, en iyi avlayan bir köpektir. Bu inanişaya göre diğer yumurtadan da Kerkes yavrusu çıkar. Bu ise kuşun son yavrusudur (Atalay, 1985, s. 377-378).

Barak sözcüğü köken olarak eski bir Türkçe dili olan Yakutçaya dayanmaktadır. Barak sözcüğü ile ilgili yapılan etimolojik araştırmalarda bu sözcüğün Türkçe "bar-mak", "var-mak" fiilinden türediği bilinmektedir. Anlamı ise "çabuk yürüyen ve koşan" olarak geçer. Kuzey Sibiry'a'da hayat süren Yakut Türklerinin masallarında çok hızlı yürüyen mitolojik bir kişinin ismi de "Baragçı" olarak geçmektedir. Yakut Türklerinde Kara-Barag Hatun gibi ikinci dereceden tanrılar olduğu bilinmektedir. Bu tanrılar kadın ve erkek şamanların ataları olmakla kalmayıp onları türetmişlerdir. Başka kaynaklarda geçen Barak cinsi köpeklerin özelliklerinden biri bu hayvanların çok hızlı koşmaları, ikinci özellikleri ise tüylerinin çok fazla olmasıdır. Yakutçadaki örnekler eski Türkçedeki "bar-mak" fiilinin, "var-mak" fiilinden türemiş olduğunu kanıtlar niteliktedir (Ögel, 2010, s. 191).

¹ "Daha başka hangi örneklere değineyim? Gideon, **Barak**, Şimşon, Yafta, Davut, Samuel ve peygamberlerden söz etmeme vakit yetmeyecek. Bu insanlar imanla krallıkları alt ettiler, adaleti uyguladılar, vaatleri aldılar, aslanların ağzını bağladılar, ateşin gücünü giderdiler, kılıcın ağzından kaçtılar, zayıflıktan dinçlik buldular, savaşta güçlü kıldılar, yabancı orduları dağıttılar." (Matta: 32-34)

Ali Şahin'e göre Barak kelimesi "kurt başı" anlamına gelmektedir. Kurt başı Ergenekon Destanı'nda geçen bir isim olarak karşımıza çıkar. Bozkurtun başıdır. Ayrıca Oğuz Türklerine yol gösterip onları yaşadıkları zor durumdan kurtarmıştır. Sarp dağların geçilebilmesi için Oğuzlara yardımcı olmuştur. Burada göstermiş olduğu cesaret ve kahramanlıktan dolayı ve onlara geçilmesi imkânsız olan sarp dağları geçebilmeleri için yol göstermesinden ötürü onlara şans getirdiğini düşünmüşlerdir. Bu yüzden Barak kelimesi onlara göre uğur getiren, cesaret ve kahramanlık ifade eden anlamına gelmektedir (Şahin A. , 1962, s. 5).

Oğuznâmelerde karşımıza İt-Baraklar ismi çıkmaktadır. İt-Baraklar Kuzey-Doğu, Avrupa ve Hindistan'da hayat sürmüş olan kurt başlı, insan vücutlu bir kavmin adı olarak geçer. Ayrıca Kıl-Barak ismiyle de bilinir. Ebulgazi Bahadır Han'da İt-Barakların köpek başlı olduğunu bahsettiği rivayet edilir. İt-Barak ile ilgili Oğuznâmelerde ayrıntılı bilgilere rastlamaktayız. Bunlar:

Türkler "Barak" derlerdi, Kara tüylü köpeğe,
Böyle ad verirlerdi, büyük soylu köpeğe.
Aslında efsaneler, bir köpek anarları.
Onu da köpeklerin, atası sayarlardı.
Bu köpek soylu idi, çok büyük boylu idi,
Av çoban köpekleri, hep onun oğlu idi.

Kuzey-batı Asya'da güya İt-Barak vardı,
Türklerse İç Asya'da, onlara uzaklardı.
Başları köpek imiş, vücutları insanmış,
Renkleriye karaymış, sanki Kara Şeytanmış.
Kadınları güzelmiş, Türklerden kaçmaz imiş,
İlâç sürünürlermiş, ok mızrak batmaz imiş.

Destanda denilmiş ki, Oğuz-Han yenilmişti,
Bir adaya sığınıp toplanıp derilmiştir.
On yedi sene sonra, Oğuz onları yendi.
Kadınlar yardım etti, orada savaş dindi.
Oğuz bu bölgeleri, Kıpçak-Bey'e il verdi,
Bunun için Türkler de oraya "Kıpçak" derdi (Turan A. B., 2020,

s. 124-126)

Kıl Barak'ın başka anlamları da vardır. Bunlar tüylü, soylu bir at, av köpeği, Tatar veya Sibir köpeği olarak diğer bir ifadeyle Kara-Barak şeklinde tanımlanmıştır (Ersoy, 2009, s. 60).

Barak ismi tarihte karşımıza Türk hakan isimleri ya da bilge kişiler olarak da çıkmaktadır. Bu isimler: Kirman beyliği ve Karahisar sülalesinin kurucusu Barak Hacıp, Çağatay Hanlığı hükümdarlarından olan Barak Han, Cüci sülalesinden olup Uluğ Bey'in yardımıyla Gök Ordu'yu ele geçirip han olan, Koyurca Han'ın oğlunun ismi de Barak Han'dır. Son olarak da genç yaşlarda dervişlikle ilgilenen, Hacı Bektaş

Veli'nin halifelerinden olan Barak Baba'dır. Gerçek isminin bilinmediği ancak ona Barak (köpek) lakabını Babaî muhitinden Türkmen babası olan Sarı Saltuk'un verdiği bilinmektedir (Zeyrek, 2009, s. 10-11). Ayrıca Anadolu'daki "Barak" isimli köylerin bir kısmının, Barak Baba ve onun takipçileri olan dervişlerle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Barak Baba, 13. ve 14. yüzyıllarda yaşamış, Kalenderî tarikatına mensup önemli bir sufidir. Kalenderîler, toplumdan farklı yaşayış biçimleri ve heterodoks düşünceleriyle bilinmektedir. Bu tür dervişlerin Anadolu'da dolaşarak köyler kurdukları ya da köylerde zaviye ve tekkeler açtıkları bilinmektedir. Barak ismini taşıyan yerleşimlerin bir kısmı da muhtemelen bu dervişlerin hatırasını yaşatmaktadır. Özellikle Osmanlı döneminde vakıf sisteminin de etkisiyle bu tür derviş toplulukları belirli bölgelerde kalıcı izler bırakmıştır (Ocak, 1992, s. 61-62).

Laszlo Rasonyi "Tarihte Türklük" adlı eserinde; Arap tarihçi Dimişki'nin Altın Ordu çağında Kıpçak oymaklarını nasıl sıraladığını belirtmiştir. Bu oymakların içinde Baraklar da vardır. Yine aynı eserde Rasonyi; Barak isminin Macaristan'da ve Romanya'da Türk adı olarak tanındığını belirtmiştir (Rasonyi, 1993, s. 146).

Hüseyin İlhan Yazgan'a göre Barak kelimesinin anlamı uzun tüylü çuhadır. Üzerine giydikleri kebe ve çuhanın uzun ve tüylü olanına Barak ismi verildiği gibi at ve bir cins av köpeğinin uzun ve tüylü olanına Barak ismi verilmiştir (Yazgan, 1960, s. 11).

Başka bir yoruma göre ise Türkler Müslüman olduktan sonra Burak kelimesi, Barak kelimesi yerine kullanılmıştır. Kur'an'da geçen Burak ismini almışlardır. Bu nedenle bazı kaynaklarda aynı kişiye Burak veya Barak denilmektedir (Ögel, 2010, s. 192).

Bazı coğrafyalarda ise şehir veya kasaba ismi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yafa şehrinin yakınlarında bulunan Barak adında bir şehir bulunmaktadır. Şam şehri yakınlarında bulunan bir kasabanın adı da Barak'tır (Aldoğan, 2022, s. 480). Günümüzde Barak Türkmenlerinin yaşadığı Gaziantep'in Nizip, Oğuzeli, İslâhiye, Karkamış ilçe ve köylerini kaplayan, Nizip ilçesinden Suriye ile sınır olan güney bölgesine kadarki coğrafi alana da Barak Ovası denilmektedir (Avcı, 2020, s. 1524).

Yer adı şeklinde Barak kelimesi yoğun olarak Anadolu ve Rumeli bölgelerinde de görülmektedir. Ayrıca İbrahim Şahin, hazırladığı 1514-1550 yıllarını kapsayan *Osmanlı Yer Adları* isimli listede Barak kökadını taşıdığını tahmin ettiği yer adlarını belirtmiştir. Şahin'in öncelikle Anadolu'da tespit ettiği yer adları şöyledir: Kırıkkale Keskin ilçesinde Barak, Barakobası; Kırıkkale Delice ilçesinde Baraklı yer adlarına

rastlanmıştır. Yozgat Sarıkaya ilçesinde Baraklı; Bursa Keles ilçesinde Baraklı ve Aşağıbaraklı; Bursa Kestel ilçesinde Barakfakih; Afyonkarahisar Evciler ilçesinde Baraklı; Nevşehir Hacıbektaş ilçesinde Berbarak ve Aşağıbarak yer adlarına rastlanılmıştır. Amasya Taşova ilçesinde Yukarıbaraklı ve Özbaraklı; Gaziantep Şahinbey ilçesinde Barak; Antalya Kaş ilçesinde Yeşilbarak ve Sahil Barak yer adlarına rastlanılmıştır.

Şahin'in 1514-1550 yıllarını kapsayan *Osmanlı Yer Adları* isimli listede tespit ettiği yer adları şöyledir:

Anadolu, Karaman, Rum, Diyarbakır, Arap ve Zülkadriye Eyaletlerindeki: Barak (Osmancık kz. [kazası] Osmancık n. [nahiyesi]de k. [karye]); Barak (Karahisar 1 Şarki kz., Şıryan n.'de karye); Barak (Ayntab kz., Telbaşır n.'de mz. [mezra]); Barak (Karaisalı kz., Hacılı n.'de mz.); Baraklar (Karahisar-1 Şarki kz., Şıryan n.'de mz.); Baraklı (Amasya kz., Akdağ n.'de k.); Baraklı (Hüdavendigar l. [liva], Göl kz.'da k.); Baraklı (Bozok kz., Kanak-ı Bala n.'de k.); Barakmusa (Akşehir l., Ilgun kz.'da k.); Barakü'l-Basal (Şam livası, Kerek-i Nuh n.'de k.); İbnü'l-Barak (Şam kz., Mezabil mah.'de zeamet); Baraklı/Kulaklı (Nif kz.'da k.); Şeyhbarak/Yavani (Kars kz., Gösteren n.'de k.); Baraklı/Budaklı (Hüdavendigar l., Kite kz.'da k.)

Şahin'in Rumeli'de tespit ettiği yer adlarıysa şöyledir:

Baraklı/Azizli (Dimetoka kz.'da k.); Baraklılar (Yörükân-ı Selanik'te k.); Barakkovanlığı (Silistre kz.'da k.); Baraklar (Paşa l.'da k.); Baraklar (Paşa l., Tatarbazarı kz.'da k.); Baraklar (Yörükân-ı Selanik'te k.); Baraklar/Elvanoğlu/Uzunışık (Silistre kz.'da k.); Baraklı (Alasonya kz.'da k.); Baraklı (Tırhala l., Çatalca kz.'da karye); Baraklı (Paşa l., Dimetoka kz.'da k.) Baraklı (Paşa l., Florina kz.'da k.); Baraklı (Silistre l., Rusikasrı kz.'da k.); Baraklı (Paşa l., Timurhisarı kz.'da k.); Baraklı (Yörükân-ı Kocacık'ta karye); Baraklı (Yörükân-ı Naldöken'de karye); Baraklı (Yörükân-ı Ofçabolu'da k.); Baraklı (Yörükân-ı Selanik'te k.); Baraklı/Bezci (Tırhala l., Çatalca kz.'da k.); Baraklı/Çerkoviçe (Çatalca kz. Dömeke n.'de k.); Baraklı/Brovoyofça (İştib kz., Nogoriçe n.'de k.); Baraklı/Havlı (Ilıca kz. Dubniçe n.'da k.); Baraklı (Çatalca kz., Dömeke n., Akkeçili k.'de mahalle adı); Baraklı (Dimetoka kz.'da mz.); Baraklılıca (Yörükân-ı Ofçabolu'da k.); Baraklılıcası (Çirmen kz.'da k.); Baraklı/Bezci (Çatalca kz.'da k.); Hacıbaraklı (Yörükân-ı Selanik'te k.); Hacıbaraklı/Seğideci (Yenişehir kz.'da k.); Baraklı/Havlı (Ilıca kz., Dubniçe n.'de k.); Küçük Baraklı (Vize l., Hayrabolu kz.'da k.) (Şahin İ. , 2022, s. 61-62)

Barak kelimesi hakkındaki başka bir yorumsa şöyledir: Barakların iskânın bayraktarları sayılması sebebiyle, bayraktar kelimesi zamanla Barak kelimesi yerine kullanılmıştır (Oğuzelinde Kırsal Turizm Ve Barak Yaşantısından Esintiler, 2014). Ayrıca ağaçlara asılı olan büyük asmaya da Barak denilmiştir (Çete, 2019, s. 3).

Ayrıca bir başka yorumda, Barakların daha önceden berrak ismiyle anıldıkları belirtilmiştir. Zamanla berrak kelimesi değişerek Barak ismini almıştır. Berrak ismini almaları şu şekilde gerçekleşmiştir: Baraklar Horasan'dan Yozgat'a yerleştikten sonra

yerli halk tarafından Padişah IV. Murat'a şikâyet edilmişlerdir. Ardından Kadioğlu Yusuf Paşa Barakları soruşturmak için görevlendirilmiştir. Yusuf Paşa'nın incelemeleri neticesinde Barakların masum oldukları ve şikâyetlerin asılsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Padişaha Barakların Türkmen olduklarını, konuştukları dilin tam anlamıyla Bey dili olduğunu (Saf Türkçe), akraba ilişkilerinin güçlü ve topluluğun aynı soydan gelmiş (berrak) insanlardan oluştuğunu iletmiştir (Andaç Şahin, 2007, s. 2).

Türklerde hayvan isimlerinin şahıs ismi olarak karşımıza çıkmasının sebebi tamamen totemizm ile alakalıdır. Barak isminin köpek anlamında karşımıza çıkması da totemizmle alakalıdır (Yeni Türk Mecmuası, 1934, s. 1599). Yani çeşitli hayvanlarla sembolize edilen, anlamlandırılan Barak isminin kesinlikle hakaret içerikli anlamlar taşımadığını, verilen ismin anlamının Türk ad verme inanç ve geleneklerinden ötürü ortaya çıktığını da ayrıca belirtmeliyiz (Ceylan, 2019, s. 24).

1.2. Barak Aşireti'nin Menşei ve Obaları

Yeni İl'de, Orta Anadolu'da Dulkadirli Türkmenleri yoğun olarak bulunmaktaydı. Kuzey Suriye'yi kışlak olarak kullanan Dulkadirli Türkmenlerinin çoğunluğu ile Halep Türkmenlerinden bir kısmı Yeni İl'i yaylak olarak kullanmışlardır. Yeni İl bölgesi, Sivas'ın Kangal ilçesini, Doğu tarafında Divriği kazasının Batısını, Batı tarafında Şarkışla ve Kangal arasındaki alanla birlikte Bozok Sancağının Gedik ve Emlâk alanlarının bir kısmını, Kuzey tarafında Tecer Dağı, Güney tarafında ise Mancıklı köyünü kapsamaktadır. 1519 tarihli tahrir defterinde elde edilmiş olan bilgiler doğrultusunda, Yeni İl bölgesinin büyük bir kısmı Dulkadirli aşiretleri tarafından yurt edinilmiştir. Yeni İl'de ilk sayımda 68 oymaktan 55'i Dulkadirli aşiretlerindendir. 1583'teki sayımda ise 190 oymaktan 149'u Dulkadirli aşiretlerindendir. Dulkadirli aşiretleri arasında olan Baraklar da bunlardan ayrılıp Yeni İl'e katılmıştır (Sarı, 2015, s. 32-33).

Arif Sarı çalışmasında, Barak Aşireti cemaatlerine; Ramazanlı, Dulkadirli, Yeni İl Türkmenleri ve Safevîlere katılmış olan Türkmen aşiretleri içerisinde rastlanıldığını belirtmiştir. Barak Aşireti, Dulkadirli Türkmenlerinin ilk tahrir kaydında Bertiz ve Zâkirli taifelerinde küçük bir cemaat olarak ikâmet etmiştir. Ayrıca Sarı, çalışmasında, Barak Aşireti'nin Kars-ı Maraş Yörükleri içinde Zâkirli taifesine bağlı olduğu zamanlarda, Barakların Yeni İl bölgesinde bulunan Kara Göl'de yaylak

kışlak hayatı yaşadktan sonra Yeni İl Türkmenlerinin Cerid taifesine bağı aşiretler içinde bulunduğunu tespit etmiştir (Sarı, 2015, s. 221).

Faruk Sümer, Barakları 16. yüzyılda Yeni-il'in Dulkadirli koluna mensup olan bir Cerid obası olarak tanımlar. Barakların bu mensubiyetinden dolayı Beğdililer onları Türkmen olarak saymamıştır. Hâlbuki Barakların Rakka'ya iskân edilecekleri dönem yani 17. yüzyılın sonlarında Türkmen olarak isimlendirilmişlerdir. Sümer, Beğdililerin bu düşüncelerinin sebebini, Barak Aşireti'nin İl-Beğliler gibi güneyli olmamalarına ve aynı zamanda Beğdili boyuna mensup olmamalarına dayandırmaktadır (Sümer, 1972, s. 194-195).

Cahit Tanyol ise Baraklar hakkında Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait defterlerden edindiğı bilgiler sonucunda, Barakların Halep Türkmenlerinden Bayad boyuna bağı bir oymak olduğuna ulaşmıştır. Tanyol ayrıntılı araştırmaları sonucu, bugünkü Barakların kaynağının Halep Türkmenleri olduğunu belirtmiştir (Tanyol, 2014, s. 68-69). Mehmet Ali Yıldırım ve Nuh Yıldırım ise "Gaziantep Yöresinde Barak Boyu" adlı eserinde, Barakları Kıpçak Oymağı olarak belirtmiş, Osmanlı Devleti tarafından Rakka'ya iskân ettirildiklerindeyse Oğuzların Beydili boyuna mensup olduklarına dair çeşitli görüşlere değinmişlerdir. Ayrıca Barakların Türk Sakalara mensup olan Karluk (Karahanlılar) grubunda bulunduğunu ve bir kısmının zamanla Kıpçaklar içerisinde kaybolarak Kafkaslardan Macaristana'a yayıldıklarını da söylemektedirler. Kimi Barakların Horasan'a kimilerinin de Anadolu'ya yayıldığını belirtmişlerdir (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 16).

Ortak fikirler ışığında Baraklar'ın Oğuz boyuna mensup oldukları anlaşılmaktadır. Barakların başka boylar arasında anılmaları ve bundan dolayı haklarında bilgi çeşitliliğinin/kirliliğinin var olmasının sebebi konar-göçer yaşam biçimlidir. Barakların tek bir yerde kalmayıp göç etmeleri ve göç ettikleri yerlerde başka Türk boy ve beyliklerle karşılaşp onlarla birlikte hareket etmeleri ve kendilerine ait bir devlet kuramamış olmaları bu bilgi çeşitliliğine sebep olmuştur (Ceylan, 2019, s. 37).

Ali Rıza Yalgın, Barak oymağı obalarının on iki tane olduğunu belirtirken, bu obaların isimlerinin bilinip; reislerinin, tabiiyetleri ve bağı bulundukları köylerin isimlerinin çoğunun bilinmediğini belirtmiştir.

Tablo 1

Ali Rıza Yalğın'a göre Barak oymağı obaları (Yalğın (Yalkın), 1977, s. 6-7)

Adet	Obanın İsmi	Reisinin İsmi	Tâbiyeti	Bağlı Bulundukları Köyün İsmi
1	Torunlu	İdris Kâhya	Türkiye	Akça Köy (Nizip)
2	Kürdili	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
3	Eseli	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
4	Tiryakili	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
5	Göge Bakan	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
6	Ali İdrisli	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
7	Hacı Kasımlı	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
8	Mercanlı	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
9	Çokşuruklu	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
10	Marzıbalı	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
11	Çaprazlı	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>
12	Karakozaklı	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>	<i>Bilinmiyor</i>

Ali Şahin'in yazmış olduğu "Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri ve Baraklar" adlı eserinde Barak obalarının on iki tane olduğunu belirtmiştir. İsimleri aşağıdaki tablodaki gibidir. Ali Rıza Yalğın'ın belirttiği listeden farklı olarak Barak obalarının isimlerinde farklılık olduğunu görmekteyiz (Şahin A. , 1962, s. 22).

Tablo 2

Ali Şahin'e göre Barak obaları (Şahin A. , 1962, s. 22)

Adet	Obanın İsmi		
1	Tiryakili	7	Mahmutlu
2	Torun	8	Abdürezzaklı
3	İsalı	9	Taburlu
4	Çokşuruklu	10	İnalı
5	Kasımlı	11	Karakozaklı
6	Kahramanlı	12	Göge Bakanlı

Ömer Özbaş ise Ali Rıza Yalğın ve Ali Şahin'den ayrı olarak obaları yediye ayırmıştır. Bunu "Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar" adlı eserinde belirtmiştir. Temel sebebi ise on iki obanın yedi obaya bölünmüş olmasını göstermiştir. Bu yedi obanın da birçok kola ayrıldığını belirtmiştir.

Tablo 3

Ömer Özbaş'a göre Barak obaları

Adet	Obanın İsmi	4	Kürdülü
------	-------------	---	---------

1	Eseli	5	Abdürrezzaklı
2	Karakozaklı	6	Torun
3	Adıklı	7	Bayındır

Özbaş aynı eserinde Barak obalarının en büyüklerinin Torun, Abdürrezzaklı ve Kürdülü olduğunu belirtmiştir. Bunların ayrıldığı kollar ise aşağıdaki gibidir.

Şekil 1. Torun obasının ayrıldığı kollar.

Şekil 2. Abdürrezzaklı obasının ayrıldığı kollar

Şekil 3. Kürdülü obasının ayrıldığı kollar (Özbaş, 1958, s. 2).

Cahit Tanyol ise Barakların, Barak Eli denilen bölgedeki köylere yerleştiğini belirtir. Barak oymaklarından dört tanesi Güney-Doğu bölgelerindeki köylere yerleşmiştir. Tanyol'a göre günümüz Baraklarının oymakları ve ayrıldıkları kollar aşağıdaki gibidir.

Tablo 4

Tanyol'a göre günümüz Baraklarının oymakları ve ayrıldıkları kollar (Tanyol, 2014, s. 88-92)

Abdürrezzaklı Oymağı Kolları	Kürdili Oymağı Kolları	Torunlar Oymağı Kolları	İsalı Oymağı Kolları
1- Kasımlı	1-Boz Muratlı	1-İnaluşağı	1-Karakozak

2-Mahmutlu	2-Kızılca Şarlı	2-Hâliduşağı	2-Adıklı
3-Tiryakili	3-Bayındırlı	3-Osmânuşağı	3-İsalı
4-Çayrazlı	4-Geçili	4-Hâciuşağı	4-Kıyanlı
5-Göge Bakanlar	5-Sürkızlı	5-Muhârremli	5-Karamanuşağı
6-Ali Dirizli	6-Karabacak		
	7-Mazyalı		

Ali Şahin, Ali Rıza Yalman, Ömer Özbaş ve Cahit Tanyol'un eserlerinde Barak obalarına dair edindiğimiz bilgiler doğrultusunda aralarında isim ve oymak sayısı farklılığından başka farklılık olmadığını görmekteyiz. Tablolarda belirttiğimiz Barak obaları isimlerinin bazıları günümüzde köy ya da soyadı olarak karşımıza çıkmaktadır (Bicik, 1997, s. 84).

1.3. Barak Aşireti'nin Göçü

Tarihte Türklerin yaşadığı göçler keyfi ya da kendiliğinden gerçekleşmemiştir. Göç yollarının zor şartlara sahip olması, yaşanılan yeri terk etmenin güçlüklerinden dolayı göç hadisesi ancak mücbir durumlarda gerçekleşmiştir. Türkleri göçe mecbur bırakan bir takım sebepler vardır. Tarihi kayıtlarda karşımıza çıkan bu sebepler arasında, otlak darlığı, kuraklık gibi ekolojik sebeplerin yanında geçim bakımından toprakların yetersiz olması, nüfus yoğunluğu gibi temel sebepleri sıralayabiliriz (Kafesoğlu, 2012, s. 54-55). Bunun dışında Türklerin savaşçı bir kavim ve bağımsızlıklarına düşkün olmaları başka bir boyun altında yaşamak yerine göç etmeyi tercih etmelerine neden olmuştur (Bulut, 2010, s. 76-78).

Türkleri göç etmeye mecbur bırakan temel sebepler Horasan'da Selçuklu Devleti'nin kurulmasından sonra da devam etmiştir. Horasan bölgesine göç eden Türk boyları, Horasan'daki kaynakların sınırlı olması ve otlakların azlığı sebebiyle Tuğrul Bey tarafından Anadolu'ya yönlendirildi. Anadolu'nun yeni Müslüman Türk milleti için önemli bir stratejik coğrafya teşkil etmesinin sebebi İslam'ın merkezi bölgesi olması ve çeşitli Hristiyan topluluklara ev sahipliği yapmasıydı (Eravcı & Ateş, 2018, s. 3). 1071 Malazgirt Zaferi, Türklerin Anadolu'ya göç etmesini başlattı. Selçuklular, Anadolu'yu Türk yurdu haline getirmek amacıyla 11. yüzyıldan itibaren bölgeye göçebe Türkmen topluluklarını yerleştirmiştir. Bu göç politikası, Türk nüfusunun Bizans topraklarına yerleşmesiyle devam etmiştir. Anadolu'nun uygun iklimi ve coğrafyası Türkleri bölgeye çekmiş ve yerleşik hayata geçmelerini sağlamıştır (Efe, 2018, s. 18).

Osman Turan'ın "Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti" adlı eserinde 12. yüzyılın sonlarında yakın şarka ve Anadolu coğrafyasına doğru göçlerin gerçekleştiği belirtilmiştir. Bu dönemde Oğuz boyları da hareket halindeydi. Göç halinde olan Oğuz boylarından Yıva, Afşar, Kınık, Beydili ve Döğerlerin de Moğol istilasından önce Anadolu'ya göç ettiği belirtilmiştir (Turan O. , 2019, s. 259-260). Böylece Türkmen boylarının çoğunun Malazgirt zaferi sonrası Horasan'dan Anadolu'ya göç ettiği anlaşılmaktadır. Bu boylar arasında Beydililer de bulunmaktadır. Beydililerin Anadolu'ya İran'ın Horasan bölgesinden 12. yüzyılın sonlarında geldikleri bilinmektedir (Özdal, 2022, s. 59).

Türkmenler genel olarak hayvancılıkla uğraşıyordu. Bundan ötürü de konar-göçer yaşam şeklini benimsemişlerdi. Yaylak ve kışlak hayatını sürdüren Türkmenler, Anadolu'nun güney kısmını kışlak, orta ve kuzey taraflarını da yaylak hayatı için mesken tutmuşlardı (Özdal, 2022, s. 59).

Konar-göçer topluluklardan olan Baraklar da göç etmeye mecbur kalmıştır. Baraklar 15. Yüzyılda Orta Asya'dan İran'ın Horasan bölgesine göç etmiş, daha sonra oradan Anadolu'ya göç etmişlerdir (Avcı, 2018, s. 174). Karahanlılar zamanında (840-1212) karşılaştıkları; hayvan hastalıkları, büyük kıtlıklar ve can kayıpları gibi olumsuz hadiseler onları göç etmeye mecbur etmişti. Oğuz boylarıyla birlikte Müslümanlığı kabul eden Barakların, 1316 yılında Kepek Han zamanında Yasavur vasıtasıyla Varsaklar ve diğer Türkmen boylarıyla birlikte 50.000 hane olarak Farab'dan Horasana geçtiği düşünülmektedir (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 16-17).

Bu hususla ilgili bir başka görüş, Barakların Anadolu'nun Türkleşmesinden sonra o coğrafyaya geldikleri tezinin aksine Anadolu'ya ne zaman geldikleri hususunun net olmayışı görüşüdür. Bu yoruma göre, bulundukları topraklardan ayrılıp belirli bir süre İran topraklarında yaşamışlardır ancak ne kadar süre orada yaşadıkları bilinmemektedir. Örneğin böyle farklı bir iddiaya örnek teşkil edecek görüşlerden biri de Güliden Zeyrek'e aittir. Zeyrek'e göre, Baraklar kendilerini Akkoyunlulardan (1340-1514) saymaktadır. Hatta Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan (1452-1478) ile akraba olduklarını kabul edenler de mevcuttur. Zeyrek'e göre, Beydili Aşireti'nin yaşadığı bölgede "Ağcakoyunlu" adlı bir yerin bulunmasının, onların Akkoyunlu heyetinde yer alan Türkmen aşiretlerinden birine mensup olduklarının delili olarak değerlendirilebilmesi mümkündür (Zeyrek, 2009, s. 12-13).

Ancak Barakların şifahi tarihinden bahsetmeden önce Barakların Anadolu'daki varlığına daha net bir şekilde rastladığımız bir olay mevcuttur. Bu vaka, 1473 yılında

gerçekleşmiş olan Otlukbeli Savaşı'dır. Osmanlı Devleti'nin zaferiyle sonuçlanan ve Akkoyunlu Devleti'nin bir süre sonra yıkılmasına sebep olan bu vakayla Baraklar Anadolu'nun içlerine kadar göç etmişlerdir (Hacıoğlu, 2009, s. 7).

Barakların Anadolu'ya ne zaman göç ettiği, Akkoyunlular ve Uzun Hasan ile ilişkisi gibi hususlarda araştırmalar yapan Cahit Tanyol ise Barakların Anadolu'ya göç yoluyla yayılmalarının, 1453-1478 yılları arasında Akkoyunlu hükümdarı olan Uzun Hasan'ın mağlubiyeti sonucunda gerçekleştiğini iddia etmektedir. Bu sava göre, Baraklıların bir kısmı Anadolu'ya bir kısmı ise İran coğrafyasına yayılmıştır. Barakların Horasan'dan geldiklerine vurgu yapan Tanyol, göç sahnesine çıktıkları zaman başlarındaki reisin Feriz Bey olduğunu söylemektedir. Bu teze göre, Baraklar 84,000 hane, Abdallar ise 400 hane olarak evvela Yozgat'a yerleşmiştir. Feriz Bey'in yanında saz şairliği yapan Dedemoğlu ise Abdalların ağasıdır. Tanyol'a göre Baraklar, göç öncesi ilk reis olarak Uzun Hasan'ı tanımıştır. Uzun Hasan öldükten sonra, eskiden Akkoyunlu Devleti'ne mensup bazı aşiretler Feriz Bey'i kendilerine reis olarak seçmiştir. Feriz Bey'in hayatı, mücadelesi gibi konular Barak destanlarında özellikle de Barak havalarda kendine büyük ölçüde yer bulmuştur. Yine bu sav çerçevesinde Baraklar Feriz Bey zamanında Sünniliği kabul etmişlerdir. Akkoyunlular aynı zamanda Bayındırlılar olarak da bilinmektedir. Nitekim Akkoyunlular Devleti, 14. Yüzyılda Oğuz Türkleri'nden *Bayandurlu Hanedanı*'nın kurmuş olduğu bir devletti. Uzun Hasan da Bayındırlı aşiretine mensuptu. Dolayısıyla Bayındır aşiretinin bir kolunu temsil eden Baraklar, geçmişte kendilerini Uzun Hasan'ın hükmettiği devletin bir parçası olarak görmüşlerdir (Tanyol, 2014, s. 72-73).

Yaşanılan toprakları terk etmenin güçlüğü şiirlere, türkülere yansımıştır. Barakların Horasan'dan ilk çıkışları göçe dair yakılan ağıtlarda, hoyratlarda, havalarda karşımıza çıkmaktadır. Nitekim o vesikalardan biri de şöyledir:

Kalktı sökün etti piri dedeler
Çan çalar mayalar bozlaşır gider
Arap ata binmiş gelinler kızlar
Onlar da hap dilinden söyleşir gider.

Katara çekerler mayanın hası
Bağrımı hun etti çağının sesi
İkindi namazı göçün arkası
Onlar da birbirin gözleşir gider.

Bizim beylerimiz düştüler yola

Ala gözlerine ben olam köle
 Abbasi beşiği maafe bile
 Atlar da çöl deyi sızlaşır gider.

Karardı geldi garbinin pusu
 Silindi kalmadı kalbimin pası
 Türkmen'in kızları çektiler yası
 Teze gelin kızlar ağlaşır gider (Tanyol, 2014, s. 72-73)

Bunun yanı sıra, Dedemoğlu'nun aşağıdaki şiirindeyse göç ve iskânın Barakların yaşamlarına ne türden etkileri olduğunu anlayabiliriz. Bu göç tecrübesi Horasan'dan yola çıkmalarıyla başlamıştır. Horasan'dan Yozgat'a gelip, Colap taraflarına iskân etmişlerdir. Daha önceden de belirttiğimiz gibi göç vakası insanlar için oldukça zordur ve bu güç durumun daha çok sözlü kültürle aşikâr olduğunu görmekteyiz. Aşağıdaki şiirde de göç yolu uzundur, hüznülüdür ve zorluklarla doludur. İşte bu türden şiirler, göç etmek zorunda kalmış topluluğun ortak hafızasını, tarihini ve bilincini yansıtmaktadır. Şiir şöyledir:

Çıktık Horasan'dan eyledik sükûn
 Düşürdüler bizi tozlu yollara
 Omuzlarda parlıyor uzun şelfeler
 Aşırdılar bizi karlı dağlara
 Bölük bölük oldu yüklendi göçler
 Atlandı ihtiyar yayandı gençler
 Başımıza geldi gördüğüm düşler
 Düşürdüler bizi gurbet illere
 Gehi konduk gehi göçtük yollardan
 Bilip bilmediğim garip illerden
 Kerbelâ çölünden ıssız dağlardan
 Bizden sonra bir nam kalsın dillere
 Oradan geçirdi sürdü Colap'a
 Seksendörtbin evdir gelmez hesaba
 Deve koyun çok insanlar kalaba
 Susuz hayvan inileşir göllere
 Dedemoğlu der ki aşkın bağından
 Aşırdılar bizi Yozgat dağından
 Anadolu Sivas şehri sağından
 Bir zamanda destan olsun dillere (Duygulu, 1991, s. 31-32)

Baraklar tarafından derlenen göç ve iskâna dair hikâyeler, destanlar ve şiirler doğrultusunda, Horasan'dan Anadolu'ya göç eden Barak aşiretinin göç ve iskânlarının, Osmanlı'nın fermanıyla yani kendi istekleri dışında gerçekleştiği bilgisi mevcuttur (Köksel, 2022, s. 15).

1.4. Baraklarda Konar-göçer Hayat

Baraklar Karluklarla birlikte uzun yıllar boyunca Pamir ve Tanrı Dağları'nda yaşamışlardır. Konar-göçer yaşam biçimlerini 900'lü yıllara kadar tespit etmek mümkündür. O dönemde bu yaşam biçimlerini, Farab-Karacuk bölgesinde sürdürdükleri tahmin edilmektedir (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 15).

Horasan'dan Anadolu'ya göçleri sonrası çeşitli bölgelerde bu yaşam biçimlerini sürdürmüşlerdir. Konar-göçer yaşam şekline sahip olan Barak Aşireti yaz ve kış mevsimini farklı yerlerde geçirmişlerdir. Örneğin yaylak olarak Sivas çevresini kullanırken, Halep çevresini de kışlak olarak kullanmışlardır (Şanda, 2024, s. 159).

Konar-göçer hayatın bir gerekliliği olarak yaz mevsimlerini serin ve yüksek yerlerde geçirmişlerdir. Türkmenler için ayrı bir öneme sahip olan Sof ve Kahramanmaraş Dağları'ndan Amanoslar'a doğru uzanan bölgenin tam ortasında yer alan Nurhak Dağı'nı zamanında Barak Aşireti yaylak olarak kullanmıştır. Nurhak Dağı'nın Türkmenler tarafından öneme sahip olması dağın yaşam koşullarına elverişli ve güzel oluşundan kaynaklıdır. Dağın eteklerinde çam ormanları bulunduğu gibi ayrıca çeşitli pınarlar mevcuttur. Bu sebeple, Nurhak Dağı'nın yaylalarından olan ve günümüzde sahihsiz olarak bilinen Abeş Yaylası zamanında Barak Aşireti'ne ait önemli yaylalardan birisiydi (Yalman (Yalkın), 1977, s. 394-396).

Türkmenler için kutsal sayılıp konumundan ötürü önemli bir yere sahip olan bir başka bölge de Hasan Dağı'dır. Aksaray ve Niğde arasında yer alan Hasan Dağı'nı Barak Aşireti yaylak olarak kullanmıştır (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 73-74).

Barak Aşireti'nin yaylak ve kışlak hayatı geçirdiği bir başka bölgeyse Yeni İl olarak adlandırılan coğrafyadaki Kara Göl mevkisidir. Burada da yaylak kışlak hayatı geçirdikleri tespit edilmiştir (Sarı, 2015, s. 221).

Baraklarda yine konar-göçer yaşamın bir gerekliliği olan hayvancılık temel geçim kaynaklarıdır. Uzun yıllar boyunca geçimlerini hayvancılıkla sağlamışlardır. Bunun dışında yarı göçebe yaşamlarında konakladıkları yerlerde ziraatle de uğraşmışlardır (Kır, 2002, s. 154-155).

Ekrem B. Arıkoğlu, “Heleteli Barakların Yayla Kültürü” adlı çalışmasında; Barakların hayvanlarını otlatmak için Gaziantep civarından Kahramanmaraş’ın Çağlayancerit ilçesinde bulunan Helete (Düzbağ) kasabasına geldiklerini belirtmiştir. Dört mevsim boyunca hayvanları için otlak alan arayışında olan bu Barakların tercih ettikleri alanlar, dağların yüksek kesimlerinde temiz hava alabildikleri yerlerdir. Arıkoğlu, Barakların düz yerlerde ve verimli topraklarda yaşamamalarının sebebini, bu alanlarda sivrisineklerin çokluğuna ve sıtma hastalığının ortaya çıkmasına bağlı olarak yaşanılabilir yerler olmamasına bağlamaktadır. Hayvancılık kültürleri sebebiyle sıcak aylarda serin ve havası temiz olan bölgelerde yaşayıp, yine bu kültür dolayısıyla karınlarını doyurabiliyorlardı (Barak Arıkoğlu, 2022, s. 126-127).

Baraklar konar-göçer yaşamın etkisiyle hayvancılık dışında kilim dokumacılığıyla da uğraşmışlardır. Hayvancılık konusunda iyi olmaları onları dokumacılığa da itmiştir. Hayvanların yününden ve kılından dokuma ürünleri elde etmişlerdir (Ketmen & Çoruh, 2022, s. 393-396). Ürettikleri kilimleri çadırlarda, develerin üzerinde ya da battaniye gibi soğuktan korunmak adına pek çok amaçla kullanmışlardır (Yıldız, 2012, s. 150-151).

1.5. Barakların Vergi Yükümlülükleri

Osmanlı Devleti’nde Barak Aşiretine bazı vergi yükümlülükleri getirilmiştir. Konar-göçerlerin ödemekle yükümlü oldukları vergiler arasında; bennâk, mücerred, ayrıca toprağı ve hayvanları kendilerine yetenler için konulmuş hâne vergilerini sayabiliriz. Bunlardan başka âdet-i ağnam, kışlak resmi vergisi, koyunlarının sayısı 300’e ulaştığındaysa sürü vergisi gibi vergiler mevcuttur. Ayrıca konar-göçerler hayvanlarını mirî yaylaklarda ve tımar sahibine ait alanlarda otlatmışlarsa yılda bir kez (Orhonlu, 1963, s. 22-23) resm-i otlak ya da resm-i yaylak ismiyle vergi öderlerdi. Bâd-ı hevâ (niyabet), resm-i arûs (gerdek resmi), cürm-ü cinayet, yâve akçesi gibi vergilerse gerek görüldüğünde verilen diğer vergilerdir (Hava, 2007, s. 2704).

Hane, kelime olarak Osmanlı döneminde bir vergi birimi manasına gelmektedir. Konar-göçer halkın ekonomileri hayvancılığa dayalı olduğu için haneler koyun sayısına göre belirlenmektedir. Bir ailenin eğer 24 taneden fazla koyunu varsa hane oluşmuştur. Mücerred vergi ise bekâr erkeğin baba evinde yaşayıp bir kazanca sahip olmasıyla ortaya çıkan vergi türüdür. Bu durumda olanlar, bulundukları bölgeye göre vergilerini öderlerdi. Ödedikleri vergi miktarı 6 ve 9 akçe arasındaydı (Erinç, 2013, s. 64-65).

Konar-göçer aşiretlerden olan Baraklar da Rakka'ya iskânları öncesi ve sonrasında da yükümlü oldukları vergilerini ödemekteydiler. Hâne vergisi, mücerred vergisi, yaylak vergisi, kışlak vergisi, miri vergi gibi çeşitli vergilerden yükümlü olmuşlardır. Barak Aşireti'nin de ödemiş olduğu miri vergi, devlete ait olan topraklardan alınan vergilerdir. Osmanlı Devleti, miri arazileri konar-göçer aşiretlerinin iskân ettirilmesi amacı çerçevesinde de kullanmıştır. 1858 yılına ait Arazi kanunnamesinde bu durumla ilgili bazı hükümler bulunmaktadır. Çiftçilere tahsil edilen topraklarda üç yıl üst üste ekim gerçekleştirilmediği takdirde, toprakların ellerinden alınıp konar-göçer aşiretlere verileceğine dair çeşitli hükümler bulunmaktadır. Bu durum konar-göçer yaşam şekline sahip olan aşiretlerin yerleşik hayata geçmelerini hızlandırmıştır. 1911 yılında çıkarılan başka bir kanunla, konar-göçer aşiretlere Diyarbakır'da miri toprak verilmiştir. Barak Aşireti ve diğer aşiretlerin ödedikleri vergi miktarı, hane sayıları ve arazilerinin büyüklüğüne göre değişmektedir. İskân yeri 1737 yılında Belih nehri civarı olan Baraklar, 2.310 kuruş miri vergi ödemişlerdir. 1841 yılında Urfa'ya tâbi Barak Aşireti'nden Diyarbakır vergi memurları tarafından 1.200 kuruş mâl-i miri ve kışlakiye vergisi alınmıştır. 1842 Urfa sancağında yer alan Barak Aşireti 21.200 kuruş mâl-i miri ve kışlakiye vergisi ödemiştir (Şanda, 2024, s. 369-372).

Konar-göçer hayat tarzlarından ötürü yaşamlarını yaz ve kış aylarında farklı yerlerde geçirdiği için Baraklar yaylak ve kışlak adında vergilerini öderdi. 1737 yılında Birecik kazasında bulunan Barak Aşireti 400 kuruş yaylak vergisi ödemiştir. 15 Nisan 1737 tarihinde Fırat nehri dolaylarında bulunan Baraklar 1.000 kuruş kışlak vergisi ödemiştir. Yine aynı yıl Barak Aşireti içinde yer alan Perâkende Evli cemaati 55 kuruş kışlak vergisi ödemiştir (Şanda, 2024, s. 378).

Barakların bir kolu da Bozok'ta Sekili taifesine bağlı bir şekilde bulunmaktaydı. Barak Aşireti yerleşim yerini değiştirerek ekin alanının olduğu Karadere nâhiyesindeki Sarıkaya mezarına göç etmiştir. Burada Sarıkaya Dibi adlı köyü kurmuşlardır. İlk olarak, Barak Aşireti'nin burayı iskâna açtığı tahmin edilmektedir. İşte Barak Aşireti'nin burada, 1529 yılına ait 3 mücerred ve 13 hâne vergisine tabi tutuldukları tespit edilmiştir (Sarı, 2015, s. 221).

1.6. Barakların Sosyal Yapısı

Konar-göçerlerin sosyal yapılarına baktığımızda il veya ulus olarak ayrıldıkları gözlenmektedir. Sonra sırasıyla boy (kabile), aşiret, cemaat, oymak,

mahalle, oba (aile) olarak bölümlere ayrılmışlardır (Hazar, 2018, s. 41-42). Barakların sosyal yapısı iç içe gruplardan oluşmaktadır. Bu sosyal örgütlenme biçimi sırasıyla “aile, köy, kollar, oymaklar, aşiret” olarak bölümlere ayrılmıştır (Kır, 2002, s. 153).

Konar-göçer aşiretlerin başında boy beyi bulunuyordu. Boy beyi seçimi kethüdalar ve aşiret ihtiyarları tarafından belirlenmekteydi. Bu seçim yapılırken, genel olarak aşiret içinde çevresi en kalabalık ve en güçlü kişi kim ise o seçilir daha sonra merkezi hükümetin onaylamasıyla da göreve getirilirdi. Boy beylerinin devlet içindeki önemlerinden bir tanesi devlet ve aşiret arasında bağı sağlamasıydı. Bu da devletin aşiretlerin durumundan haberdar olması, ortaya çıkacak herhangi bir olumsuzluğun önüne geçilmesi açısından önem teşkil etmekteydi. Ayrıca konar-göçer aşiretlerin başında bulunan kethüdaların, “oymak başı” unvanlı kişilerle aynı görevi yaptığına da nadir olarak arşiv kaynaklarında rastlanılmaktadır (Gündüz, 2002, s. 162).

Bölümlere ayrılmış olan konar-göçerlerde her boyun başında idari işleri yürütmekle sorumlu olan bir idareci bulunmaktadır. 17. yüzyılda bu yürütme vazifesini aşiret beyi olarak bilinen mir-i aşiretler yürütmüştür (Hazar, 2018, s. 41-42).

Konar-göçer aşiretlerin idari sorumluluklarıyla ilgilenen kethüdaların atamaları, aşiretin ileri gelenlerinin tavsiyesi, boy beyi, voyvodanın hükümete başvurusu ve hükümetten alınan bir berat-ı şerif ile yapılırdı. Görevleri ise yetkileri altındaki konar-göçer aşiretlerden vergi toplamaktan ve bir tahrir yapılacağı vakit, eminlere yardım etmektir. Bazı durumlarda sipahi olarak savaşa da giderlerdi (Canpolat, 2006, s. 10).

1.7. Baraklarda Gündelik Hayata Ait Gelenekler

Konar-göçer hayat tarzlarından ötürü sık sık yer değiştirmiş olan Baraklar, 400 yıl önce Horasan’dan Anadolu’ya uzun bir göç yolculuğu sonucunda Barak Ovası’na yerleşmişlerdir. Orta Asya’dan Anadolu’ya birçok kültürle tanışmış olan Barakların kendilerine özgü kültürleri vardır. 1691 yılında Osmanlı Devleti tarafından Rakka iskânına zorla tabi tutturulan Baraklar kendilerine özgü kültürlerini koruyup Barak Ovası’na taşınıp burada yeni bir kültürün neşet etmesine neden olmuşlardır (Genç M. S., 2015, s. 88). Barak kültürünün taşınmasında önemli unsur aynı kültürden evliliklerin yaygın olmasıdır. Baraklar evliliklerini akraba ve aşiret içinden gerçekleştirerek kültürlerini kuşaktan kuşağa aktarmıştır (Ceylan, 2019, s. 58). Hatta bu durumla ilgili Osmanlı döneminde Baraklarda aşiret başı olan Firuz Bey “*yabancıya kızlarınızı vermeyin ve siz de yabancından kız almayın*” diye uyarıda bulunmuştur (Zeyrek, 2009, s. 56). Barak oymağının etrafı Arap köyleriyle çevrili

olduğu dönemde bile aralarında Arapça bilen kişilere pek rastlanmamaktadır. Rakka'ya iskân sonrası Araplarla herhangi bir evlilik münasebeti yaşanmadığı bilinmektedir. Milli terbiyeleri güçlüdür. Arapların ahlakı kendilerine aykırı gelmektedir. Milli karakterlerini, örf, adet ve geleneklerini korumaları günümüzde hâlâ konuşuluyor olmalarını sağlamıştır (Ülkü Halkevleri Mecmuası, 1933, s. 65). Barakların, yerleşik hayata geçtikten sonra imar kültürlerine dâhil ettikleri ve orada düzenli olarak toplandıkları Barak odaları mevcuttur. Orada geçmişte yaşamış oldukları olayların konuşuluyor olması, bu hadiselerin kuşaktan kuşağa aktarılması, kültürlerinin günümüze kadar biliniyor olmasının en önemli nedenlerindendir (Avcı, 2020, s. 1523).

1.7.1. Evlilik

Eski Türk toplumunun ve Türk Devleti'nin temelini evlilik ve yuva kurma oluşturmaktadır. Türklerde evlenmeye ve yuva kurmaya “ocak kurma” denir. Türklerde “ocak” yuva ve evi simgeler. Bunun dışında evlenmeye ve yuva kurmaya Anadolu'da “duman kurma” denilir (Ögel, 2001, s. 253).

Barak Türkmenlerinde ocak kurmak için belli aşamalardan geçilmesi lazımdır. Bu aşamalar Baraklıların evlilik ve düğün geleneklerini oluşturur. Öncelikle birbirlerini beğenen çiftlerin evlenebilmeleri için aile onayını almaları gereklidir. Çünkü Baraklarda aile yapısı aşiret kurallarına göre şekillenmiştir. Ailede evin otoritesi babanıdır. Tüm kararları baba alır ve son söz onundur. Bu durum kadınların fikirlerinin önemsenmediği anlamına gelmez. Kadınları dürüst ve doğrudur. Bu yüzden Baraklı erkekler eşlerinin fikirlerini önemserler. Ağa kızları dışında Baraklı çiftler birbirlerini beğenerek, severek evlenirler. Evlenecek çiftlerin babaları yoksa aile büyükleri kendi aralarında konuşur, uygun görürse kız isteme töreni gerçekleşir. Kız istenirken oğlan tarafından bir büyük:

-Allahın emriyle sizden kavumluk umuyoruz. Kız tarafından büyüğün cevabı ise:

-Depiğime dayanabilirsen “he” diyorum.

Bu cevaptan sonra oğlan tarafı, kız tarafına şu soruyu sorar: Yükümüzü eteğimize koyup götürebilir miyiz? Kız tarafı “he” cevabını verir. Ardından damat tarafı, masaya beze sarılı bir miktar para koyar. Bu para evlilik kesinleşinceye kadar harcanmaz. Çünkü herhangi bir sorundan dolayı evlilik gerçekleşmezse para geri verilir. Ayrıca bu para sadece bir avanstır geri kalan kısmı daha sonra verilir (Çavaz,

1983, s. 39). Her şey yolunda giderse geri kalan kısmı, kız tarafı istediği takdirde; çeşitli eşyalar, buğday, arpa, küçükbaş veya büyükbaş hayvan verilerek de tamamlanabilir. Kız tarafı bu süreci kabul eder ve devamını dilerse düğün hazırlıklarına başlanır (Tanyol, 2014, s. 97).

Düğün hazırlıkları esnasında erkek tarafının gelin tarafına verdiği bu paraya “başlık parası” veya “kalın” denilir. Başlık parasının verilmesinin nedeni genel olarak gelinin çeyiz masrafinin karşılanmasıdır. Türk kültüründe eskiden beri yaygın olarak görülen başlık parası (Sağlık, 2006, s. 75) Baraklılarda da görülmektedir. Gelin olacak Baraklı kadın başlık parasıyla aşiret usulüne göre; eşyalarını koymak için sandık, bir tane boy aynası, birkaç elbise alırken evleneceği kişinin ailesine ve kendi komşularına mendil, çorap gibi hediyeler almaktadır. Başlık parası dışında gelinin yakın akrabalarının bazılarına “yol hediyesi” verilir. Gelinin amcasına, dayısına, büyük abisi ve ablasına, gelinin bulunduğu köyün muhtarına, köyün ergen gençlerine “yol” olarak adlandırılan bir miktar para verilir. Bu geleneğe “dayı yolu”, “amca yolu” gibi isimler verilmektedir. Ayrıca gelinin kız kardeşine bir top kumaş, erkek kardeşine de tabanca verilir. Ayrıca “köy yolu” için de köyün önemli kişilerine; davarlar, kahveler ve şekerler götürülür (Şahin A. , 1962, s. 73).

Başlık işi halledildikten ve çiftlerin evlilikleri onaylandıktan sonra oğlan tarafı kız tarafının evine gidip düğün tarihlerini belirlerler. İnsanları düğüne davet etmek için abdallarla birlikte kapı kapı davul ve zurna eşliğinde gezilir. Bunun dışında davet edilecekler okuntu adı verilen hediyeler de verilir. Hediye olarak genelde elbiselik kumaş verilir (Ceylan, 2019, s. 64).

Düğün öncesi yapılan bir başka hazırlık ise düğün şenliği için odun getirme âdetidir. Bu âdete göre, köyün genç kızları odun toplamak üzere gelinin baba evine çağırılırlar. Odun getirmeleri için yanlarında ip bulundururlar. Daha sonra genç kızlar odun toplamaya giderler. Dönerken de sıraya dizilerek gelirler. En fazla odun getiren genç kızın sırtındaki yükün üstüne bayrak dikilir. Düğün sahibi genç kızı yemek ziyafetiyle ödüllendirir (Özbaş, 1958, s. 44).

Baraklarda düğün sadece iki ailenin sorumluluğunda değildir. Akrabalara, komşulara hatta muhatara da görevler düşmektedir. Düğüne gelecek misafirleri akrabalar ve komşular, aralarında anlaşarak evlerinde misafir ederler. Ayrıca düğün günü gelen misafirleri karşılayıp düğünün yapıldığı yere götürürler. Muhtar gelen misafirlere kahve ikram eder. Kahve ikramı sırasında misafirler tepsiye para atarlar. Bu paralar kahveyi yapıp dağıtan kişinin emeğinin karşılığı olarak verilir. Kahve

sonrası eğlence başlar. Yaşlılar oturur. Gençler halay çekerler. Halayda kız-erkek karışık el ele tutuşurlar. Genelde kızların elini ailesi ya da akrabaları tutar. Akşam da genç kızların düğün öncesi topladıkları odunları yakıp ateşin etrafında eğlencelerine devam ederler (Tanyol, 2014, s. 100). En az üç gün süren düğünün güvenliğinin sağlanması çok önemlidir. Düğün sahibi herhangi bir taciz olayı, kız kaçırma olayı yaşanmaması için düğünde gözcüler bulundurur (Çavaz, 1983, s. 41).

Mehmet Sabri Genç, Barak düğünlerinde çekilen halay çeşitlerinden olan bazı ağır oyunların (Yarım Kaba-Tam Kaba), Barak Aşiretinin Horasan'dan Anadolu'ya göçünü temsil ettiğini söylemektedir. Bu oyunların sembolize ettiği şeyin göç serüvenleri olduğunu savunmaktadır (Genç M. S., 2015, s. 88-92).

Kına gecesi zifaf gecesi öncesindeki gün gerçekleşir (Özbaş, 1958, s. 46). Eğer gelinin köyü damatla aynı köyde değilse kınayı Cumartesi öğleden sonra yakmak için gelinin evine gidilir. Eğer aynı köydeyse Cumartesi akşamı yemekten sonra kına yakmak için gelinin evine gidilir (Zeyrek, 2009, s. 64). Baraklarda kına gecesi kadına ve erkeğe ayrı düzenlenir. Gelinin baba evinden ayrılacağı için ailesi, akrabaları, sevdikleri, kendisi hüznülüdür. Bu yüzden gelin kına gecesinde genelde ağlar ve kına gecesi hüznülü geçer (Karkamış Kaymakamlığı, 2006, s. 33). Kına gecesinde kadınlar gelini ağlatmak için çeşitli türküler söylerler. Barak ağzıyla yazılan türkülerden biri şöyledir:

Altına attılar ağır cecimi
Boynuna taktılar yağlı sicimi
Tezin ağlatmayın gelin bacımı
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardına duman mı dürdü
Pabucun içine yılan mı girdi
Amcanın uşağına kıran mı girdi
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Eliyin kınası çamurdan mı ola
Güzüğün sürmesi kömürden mi ola
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Gelinin kına gecesinde kadınlar kendi aralarında önce eğlenir sonra hüznülü ortam oluşur (Çavaz, 1983, s. 4). Kına yakmadan önce geline genç kızlar ve gelinin yakın arkadaşları tarafından banyo yaptırılır. Gelinin kınasını genç kızlar gelinin ellerine ve ayaklarına yakarlar. Erkeğin kına gecesi kadınınkinden farklıdır. Çünkü sadece eğlence odaklıdır. Damadın kınasının yakılması için evli erkeklerin bir takım

isteklerini bekâr erkekler yerine getirmesi gereklidir. Bunlar; mani söylemek, horoz gibi ötmek, köpek gibi havlamak gibi isteklerdir. Eğer bu istekler yerine getirilmezse kınayı evli erkekler yakar bu da bekâr erkekler için utanç verici bir durum olarak düşünülür. Bu türden ritüeller geceyi daha şenlikli hâle getirmek içindir. Bu istekler yerine getirildikten sonra damadın kınası sağ el serçe parmağına yakılırken türkü söylenir. Bu türkülerden biri:

Bir balıkçı aldı kaçtı fesimi,
Çok çağırdım işitmedi sesimi,
Anam yoktur, bacım çeksin yasımı
Alahey alahey alahey.

Ver kınayı gidelim
Hacıya selâm edelim.
Hacının kızını kurt kapmış,
Evde bayram edelim...

Kına yakıldıktan sonra eğlenceye bir süre devam edilir ve kına son bulur (Bicik, 1996, s. 198-199). Gelinin evden çıkması ertesi sabah gerçekleşir. Evden çıkarken gelini herkes ayakta karşılar. Erkek kardeşi gelinin kuşağını bağlar. Daha sonra gelin ata biner. Atın üstündeyken yüzüne örtü örtülür. Örtünün üzerine de çiçekli ve süslü gelin başı takılır. Oğlan evine gitmeden önce gelin, türbe varsa etrafında gezdirilir yoksa mezar etrafında gezdirildikten sonra oğlan evine gidilir. Yola hazırlıklı çıkan gelin karşılarına çıkanlara para ya da mendil verir. Damat, gelini genelde evin damında bekler. Gelin gelince üzerine para, şeker, üzüm atar. Gelin hemen attan iner. Kayınbabasının kendisine vereceği hediye sözünden sonra attan iner. Genelde bu hediye inek, at ya da tarlalardan birisi olur. Kayınbabanın verdiği sözden sonra gelin herhangi bir erkek çocuğu tarafından attan indirilir. Erkek çocuğu tarafından indirilmesinin sebebi doğuracağı ilk çocuğun erkek olması içindir (Tanyol, 2014, s. 102-103). Daha sonra damadın annesi tahta kaşık kırar. Köylü kadınlar gelini inceleyip emeğimize değmiş derler (Çavaz, 1983, s. 43).

Gelin, damat evine geldikten sonra düğün yemeği verilir. Misafirler yemeklerini yedikten sonra düğün masrafları için para toplamaya geçilir. Bu para toplamaya “Şabaş” denir. Misafirler düğün sahibiyle yakınlık durumlarına göre para yardımında bulunur. Şabaş töreni eskiden iki şekilde gerçekleşirdi. Birincisi düğünde, düğün çalgıcıları olan Abdallara ücretlerini ödemek için; ikincisinde ise düğün sahibi Abdallara ne kadar ücret vereceğini önceden belirlerdi. Şabaş toplandıktan sonra

Abdalların ücreti verilir. Kalan olarak verilen para da düğün sahibinin olur (Ceylan, 2019, s. 71). Genel olarak yemek yenildikten sonra yapılan Şabaş töreninde aba serilir ya da tepsi koyulur. En yaşlı ve en tecrübeli olan Abdal çığırtganlık yaparak töreni başlatır. İlk parayı veren en yüksek miktarı verir ve kimse bu miktardan fazla veremez. Genelde ilk para veren ağa ya da düğün sahibinin en yakını olur. Kimin ne kadar para verdiğini Abdal misafirlere duyurur. Şabaş töreninin sonunda Abdal ne kadar para toplandığını “Allah bereket versin” diyerek duyurur ve tören biter. Şabaş’ın fazla olması düğün sahibinin saygınlığını arttırır. Düğün sahibine verilen her para bir nevi ödünçtür. Buna “takıntı” denir. Takıntı takanlar kendi düğünlerinde de aynısını karşıdan beklerler (Kır, 2002, s. 159).

Şabaş töreni de bittikten sonra sıra güveyin giydirilmesi âdetindedir. Öğleden sonra gerçekleşir. Davul çalınarak ve maniler söylenerek damat traş edilir. Sonra ata bindirilip köy meydanında gezdirilir (Bicik, 1996, s. 198). Kız kardeşi veya annesi güveyin elbiselerini leğen veya tepsinin içinde güveyin arkadaşlarına teslim eder. Arkadaşları tarafından güveyin eski elbiseleri çıkartılıp, Abdallara verilir. Yeni elbiseleri de maniler ve türküler söylenerek giydirilir (Kır, 2002, s. 159). Köy büyükleri nikâh kıyılması için odaya geçerler. Damat hazırlandıktan sonra bu odaya geçer ve önce büyüklerinin ellerini öper. Sonra geline vekâlet eden kişiyle nikâh kıyılır. Vekâlet eden kişi öncesinden geline danışmış olmak zorundadır. Kadının cevap vermemesi evet anlamına gelmektedir (Çavaz, 1983, s. 44-45). Hoca nikâhı kıydıktan sonra damat, büyüklerinin ellerini öper ve evine gitmek için müsaade alır (Tanyol, 2014, s. 104). Damadın oturacağı evin damında çiçeklerle süslenmiş bir bayrak direği olur. Gelin ve damat, kendileri için önceden gelinin çeyiziyle hazırlanmış olan odalarına geçerler (Zeyrek, 2009, s. 75). İlk gecenin sabahında köyün kadınları gelini görmeye gelirler. Kadınlar için hazırlanmış olan yemekler yenildikten sonra kadınlardan biri eline tepsi alıp gelin için bahşiş toplar. Gelin de önceden hazırlamış olduğu hediyeleri kadınlara dağıtır. Köydeki kadınların gelinin yanına gelmesindeki amaç gelinin yeni ortama alışmasını sağlamaktır (Ceylan, 2019, s. 73). Bir başka amaç ise gerdek sonrası damadın annesinin gelinin kız olup olmadığını kontrol edebilmesidir. Kız değilse baba evine geri gönderilir. Eğer kız ise damadın annesi duyurur. Damadın babası varsa erkek kardeşi de bir el havaya silah atarak çevreye duyurur. Sabah olduğunda sırf gelinin kız olup olmadığını öğrenmek için köyün kadınları gelir. Yine yemek yenir ve “supha parası” denilen bahşiş toplanır. Sonra

kadınlar damadı görmek ister. Damat gelince de mizah amaçlı döverler. Damadı yakın erkek arkadaşları kurtarıp (Kır, 2002, s. 160) geline te “Al herifin sana emanet” derler. Gelin üç gün boyunca konuşmaz, yıkanmaz, hiçbir işle uğraşmaz. Kayınbabasından aldığı gelinlik hediyesi ile ev işlerine koyulur (Çavaz, 1983, s. 45).

Baraklarda dini nikâh olduğu gibi resmi nikâh da vardır. Yalnız eskiden resmi nikâh nadir görülürdü, çünkü onlar için önemli olan dini nikâhtır. Evlenecek çiftler imamın karşısında Allahın emriyle, peygamberin kavli ile aldım ve kabul ettim dedikten sonra dini nikâh kıyılmış olur. Kadının boşanması ayıp karşılandığı için de çok nadir görülür. Bu yüzden ölünceye kadar evlilikleri devam eder. Baraklı kadının kocası ölünce de evlenme durumunu aşiret kuralları belirler. Eşi vefat eden Baraklı kadının hiç çocuğu yoksa veya kız çocuğu varsa evlenebilir (Şahin A. , 1962, s. 72). Yalnız oğlu varsa o kadın bir daha evlenemez. Hayatını çocuğunu yetiştirmeye adar. Bunun dışında eğer kadının kocası eve ekmek parası getirmek için gittiği işte vefat etmişse kadın eşine saygı duyduğu için evlenmez (Çavaz, 1983, s. 39).

Baraklarda uzun, meşakkatli olan düğün süreci oldukça masraflıdır. Başlık parası amacı itibariyle iyi düşünülmüş olsa da evlenmeyi zorlaştırmıştır. Çünkü zamanla başlık parası kız babalarının gözünü doyumadığı için bunu ticarete dönüştürmüşlerdir (Şahin A. , 1962, s. 73). Ayrıca başlık parası Baraklarda adet olduğu için başlık parası vermeden evlenmek mümkün değildi. Kız kaçırma da kan davasıyla sonuçlandığı için nadir görülürdü (Tanyol, 2014, s. 106). İstenilen başlık parasının yüksek olması evlenmeyi güç duruma sokmuştur. Bu yüzden 30-35 yaşlarına kadar bekâr olarak kalmış gençler fazladır. Bu yüzden maddi durumu kötü olan gençler farklı evlenme şekillerinde çareyi bulmuştur. Bu evlenme şekillerinde başlık parası vermeden de evlenilebiliyor. Bu yüzden bu evlilik şekillerini gençler sık tercih etmişlerdir. Bu evlilik şekillerinden birisi değişik usulündeki evliliktir, buna göre: İki ailenin evlilik yaşına gelmiş kızlarını oğullarına alıp verirler (Özbaş, 1958, s. 44).

Kızların herhangi bir isteğinin yer almadığı bu evlilik usulü aynı köyde veya köyden köye kız değişimiyle yapılır. Köyden köye kız değişiminde iki taraf ta önceden kız değişiminin yapılacağı yeri ve zamanı belirler. Aynı zamanda aynı yerde olmaları ve köylerinin mesafelerinin eşit olması önemlidir. Güzel olan kız her zaman kendi köyüne biraz daha yakın durur. Buluşulan yer genelde su başı veya dere kenarı olur. Buluşma yerine gelmeden önce kızları amcaları ya da büyük abileri ata bindirir. Atın üzengilerinin yanına gelinin iki akrabası, atın arkasında da bir kişi yer alır. Atın

arkasında yer alan kişi atın kuyruğunun çekilmesiyle gelinin bekâretini ve damadın erkekliğini bağlayacak büyüye engel olmak amacıyla bulunur. Herkes yerini aldıktan sonra şenlikler eşliğinde köyden çıkarlar. Her iki taraf buluşma yerine geldiklerinde gelinler attan indirilir ve gidecekleri köyün atına binerler. Ata binme töreni oldukça gürültülüdür. Gelinin attan geç inmesi adettendir. Bekâretini bozurma durumunda arzulu olduğu gözükmesin diye yaparlar. Bazı gelinlerin attan geç inmeyi abarttığı durumlardaysa iki taraf arasında kavgaların çıktığına şahit olunmuştur (Tanyol, 2014, s. 106-107).

Değişik usulüyle hemen hemen aynı başka bir evlenme usulü olan “Kepir” ya da “Yaban Değişigi” iki erkeğin başka kız kardeşleri ailelerinden habersiz olarak değiştirmesiyle yapılan evliliktir. Bu evliliğin kuralı kız kardeşlerden biri ölürse diğer kardeş bacısını isterse 3-4 çocuğu olsa bile alır. Eğer vermezse başlık parası vermek zorundadır (Çavaz, 1983, s. 46).

Oğuzeli ilçesinin Dokuzyol (Uruş) köyünde yaşamış olan Zöhre Bozgeyik Baraklarda değişik usulüyle evlenenlerden bir tanesidir. Ezo Gelin olarak tanınmış hayat hikâyesiyle ağıtlara, türkülere, filmlere konu olmuştur. Değişik usulüyle Şido Hanifi’nin halası, Ezo Gelin’in abisi ile evlenir, Ezo Gelin de Şido Hanifi ile evlenir. Ezo Gelin eşiyle anlaşamadığı için ayrılır. Değişik evliliğin kuralı çiftlerden biri boşandığında diğeri de boşanmak zorundadır. Bu yüzden Ezo Gelin’in kardeşi de eşinden ayrılmak zorunda kalır. Suriye’nin Kozbaş köyünde yaşamını süren Ezo Gelin 6 yıl sonra değişik usulüyle yeniden evlenir. İlk eşinden çocuğu yoktur. İkinci eşinden bir kızı hayatta kalır. Hayatı yoklukla, çilelerle, zorluklarla geçen Ezo Gelin, verem hastalığı nedeniyle vefat eder. Vasiyeti kendi köyü olan Uruş’a gömülmeştir. Eğer imkânlar el vermiyorsa Türkiye’nin gözüktüğü Bozhöyük’e gömülmesini istemiş ve buraya gömülmüştür. Daha sonra Gaziantep Valiliği tarafından Ezo Gelin’in mezarı Dokuzyol köyündeki evinin bahçesine defnedilmiştir (İnci, 2022, s. 171).

1.7.2. Doğum

Bütün kültürlerde doğum insan yaşamını ve soyun devamını sağladığı için kutsaldır. Toplumsal düzene uyum sağlama baskısı çocuk sahibi olmayı gerekli kılmıştır. Çocuğu olan aileler statüyü yükseltip toplumsal düzene ayak uydurmuş olacaktır. Bunun dışında çocuğun dünyaya bolluk, bereket, güzellikle geleceğine

inanılmış ve çoğu kültürde doğum, çeşitli törenlerle kutlanmıştır (Baysal, 2020, s. 1108-1109).

Barak Türkmenlerinde de doğum törenlerle kutlanırdı. Bu törenlerde kurban kesilir, yemekler verilir, halaylar çekilir, çeşitli maniler söylenir, yörenin kahramanlıklarıyla bilinen kişilere ağıtlar söylenirdi. Yalnız bu törenler erkek çocuğu için geçerliydi. Kız çocuğu dünyaya geldiğinde herhangi bir tören yapılmazdı. Bunun temel sebebi erkeğin fiziksel gücüne kadına göre daha çok ihtiyaç duyulmasıdır (Çavaz, 1983, s. 38). Ali Şahin, “Güney Anadolu’da Beydili Türkmenleri ve Baraklar” adlı eserinde bu duruma değinmektedir. Kız çocuğu dünyaya geldiğinde aile müteessir olur, erkek çocuğu dünyaya geldiğinde çok sevinirlerdi. Bunun sebebinin ise erkek çocuğu olmayan ailenin zavallı ya da güçsüz sayılmasıydı. Erkek çocuğu sahibi olmadıkları için bu ailelere “kör ocak” denilirdi. Eğer kadının erkek çocuğu olmuyorsa eşinin ikinci bir evliliği yapmasına müsaade ederdi. Burada kusurlu olarak algılanan kadındı. Yine bu algıya göre, erkek çocuğu fazla olan aile saygınlığı olan ailedir. Kız çocukları erkek kardeşlerine çok düşkündürler. Kız çocukları mirastaki paylarını erkek kardeşlerine verirler. Bunu yapmalarının sebebi erkeğin baba evinin temeli olduğunu düşünmeleridir ve kadının evlenip ailesinin evinden ayrılarak eloğluna yani kocasına gitmesi anlayışıdır. Ayrıca Baraklar kadın akrabalığını pek önemsemezler onlar için önemli olan kan hısımlığıdır (Şahin A. , 1962, s. 77).

Barak Türkmenlerinde bebek doğduktan yedi veya yirmi gün sonra şeker, zeytinyağı ve tuz karşımı bebeğin bütün vücuduna sürülür. Tuzlama adı verilen bu işlemle bebek büyüdüğünde terinin kokmayacağına inanılır (Andaç Şahin, 2007, s. 15). Bebek doğduktan sonra kırk gün boyunca anne ve bebek özenle korunur (Bali, 2017, s. 101). Bunun sebebi doğaüstü varlık olarak nitelendirilen *alkarısı*’nın anneye geleceği inancıdır (Geçgin, 2021, s. 62). Barak Türkmenleri de kırkıncı günde anne ve bebeğin kötü ruhlardan arınması ve artık rahat hareket etmesi için kırklama yapılır. Madeni para, tarak, kırk tane küçük taş bir süzgece konur. Annenin başının üstünde tutulur ve ardından su dökülür. Artan su da bebeğe dökülür. Anne ve bebek banyo yaptıktan sonra kırklama işlemi biter. Böylelikle kırkları çıkmış olur (Ceylan, 2019, s. 55).

Ali Rıza Yalğın’ın 30’lu yıllarda yaptığı araştırmalar da benzeri geleneklerin varlığından bizleri haberdar etmektedir. Kadın doğum yaptıktan sonra lohusa sürecine girer. Lohusa olan kadına “Nefse” denilmektedir. Lohusa sürecinde kadın, doğum

yaptıktan sonra kırk gün dışarıya çıkarılmaz. Bu süreçte kadının “al basma” olasılığı vardır. Nefseyi al’dan korumak için yastığının altına çift demir ya da “ocaklı” yani kutsal bir aileden çıktığına inandıkları bir kişinin terliği konur. Bunun dışında nefsenin evinin kapısına orak geçirilir ve odasına sarı süpürge konur. Bu süreç kırk gün sürer. Sonrasında kadın ve bebeği yıkatılır. Bebek yıkandıktan sonra kimisi uysal olması için eşek çuluyula sarar. Kimisi de bebeğinin yaman ya da çevik olması için tazı çuluyula sarar. Çoğu aile özellikle kız bebeklerini onlar uysal olsun diye eşek çuluyula, erkek bebekleri de onlar çevik olsunlar diye tazı çuluyula sarardı (Yalgın (Yalkın), 1977, s. 28).

Türk kültür tarihi boyunca isim vermenin çocuğun kaderini belirleyeceğine inanıldığı için çok önemsenip isim seçmede hassas davranılmıştır (Metin, 2019, s. 36). Barak Türkmenleri de aynı şekilde çocuklarına isim verirken çok önemseyip hassas davranmışlardır. Çocuğun doğduğu hafta içinde isim koyma töreni düzenlerler. İsim koyulduğu gün kuzu kurban edip davet verirler. Kız çocuklarına *koca kâri* (yaşlı bilge kadın) isim verirken, erkek çocuklarına ise ihtiyar erkekler isim verirdi (Yalgın (Yalkın), 1977, s. 28). Çocuklarına isim bulma konusunda vazifeli kişiler öncelikli olarak aile büyükleri olmuştur. Bunun dışında erkek çocuğu olmayan veya uzun süre çocuğu olmayan aileler Şanlıurfa Balıklı Göl’de bulunan İbrahim peygamberin makamına gidip dualar ederler. Doğan erkek çocuğa da İbrahim peygambere ithafen; Halil, İbrahim, Halil İbrahim ya da İbrahim Halil isimlerinden birini verirler. Çocuğun isimsiz ölmesinden korktukları için de ismini hemen koyarlar (Ceylan, 2019, s. 53). Eğer anne ya da baba bebeğe isim verecekse aile büyüklerinin isimlerinden birini tercih ederdi. Ayrıca Baraklarda çoğu kişinin lakabı vardır. Zamanla kişinin lakabı isminin önüne geçtiği olmuştur (Avcı, 2015, s. 263). İsim belirlendikten sonra genelde saygı duyulan aile büyükleri ya da cami imamı tarafından çocuğun kulağına ezan okunduktan sonra geleceğiyle ilgili temennilerde bulunulurdu (Çelik C. , 2007, s. 10).

1.7.3. Ölüm

İnsan hayatında üç ana geçiş dönemi vardır. Bunlar doğum, evlenme ve ölümdür (Karakaş, 2020, s. 174). Ölüm bu geçiş dönemlerinin sonuncusudur (Korkmaz & Çeribaş, 2022, s. 174). İnsanoğlu hayatın mühim bir parçası olarak kabul ettiği ölüme saygı duyduğu için tarih boyunca çeşitli ritüeller geliştirmiştir. Her toplumda, farklı zamanlarda ve farklı kültürlerde bu ritüeller değişmektedir (Bozdemir & Özçelik, 2023, s. 82-83). Türk toplumunun ölüm ritüelleri kültürel unsurlarıyla ve

İslam'ın öğretileriyle birleşmesi sonucu oluşmuştur (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1997, s. 190). Türklerin yaşadığı bölgelerde yas/defin ritüelleri coğrafi farklılıklardan ötürü çeşitlilik göstermektedir (Korkmaz C. , 2014, s. 103).

İnsanlar ölüm sonrası sevdiklerini kaybetmelerinin derin acısını yaşarlar. Bu acıyı Barak erkekleri ve kadınları farklı şekilde yansıtmaktadırlar. Ölüm haberini alan Baraklı erkekler üzgün görünür, gözyaşlarını içine akıtır (Zeyrek, 2009, s. 52). Baraklı kadınlar ölüm haberini aldıktan sonra feryat edip, ağıtlar yakarlar. Bunu duyan herkes birinin öldüğünü anlar. Ağıt esnasında kadınlar saçlarını yolup yüzlerini tırnaklarlar. Bu ağıtlar ölüm haberinin alındığında yakıldığı gibi ölüyü gömerken de yakılır (Akbaş, 2022, s. 264). Vefat eden kişinin yakın akrabalarındaki kadınlar yaşadıkları acıyı göstermek için saçlarını keserler (Özbaş, 1958, s. 52). Örneğin bir yas ritüeli olarak, eğer evin erkeği vefat ettiyse anne ve eğer varsa evin kızları saçlarını keserler. Kestikleri bu saçları vefat eden kişinin mezarının üzerine üç günlüğüne bırakırlar. Üç gün geçtikten sonra saçlar tartılmak için alınır. Ağırlığı ne kadar geldiyse o kadar tuz alınır ve cenaze sahibi kendi evinin etrafına döker (Dağ, 2020, s. 34). Vefat eden kişiye kadınlar gömülmeden önce bakarlar. Eğer görmek için gittiklerinde kişi gömülmüşse, vefat eden kişinin elbisesi gösterilir. Karşılarında o kişi varmış gibi elbiseleri duvara dayayıp ağlarlar. Yeni gelenler de elbiseyi görünce ağlarlar (Özbaş, 1958, s. 52).

Barak Türkmenleri ölüyü gömmek için dinsel ve geleneksel kurallar içinde önce bir takım hazırlıklar yaparlar. Bu hazırlıklar yıkama ve kefenlemedir. Ölüyü yıkamak için önce su gereklidir. Bu suyun temiz olması şartıyla her yerden temin edilebilir. Bu suyu genç kızlar getirir (Artun, 2011, s. 205), ölünün ayaklarını oğlu yıkar (Özbaş, 1958, s. 52). Bunun dışında ölü erkekse imam, kadınsa kadın hoca yıkar. Ayrıca ölünün gözleri açıksa ve eğer sabah veya öğlen ölümü gerçekleştiyse kapatılır. Gözünün açık olmasını genelde “gözü arkada kaldı, istekleri gerçekleşmeden öldü” algısıyla anlarlar. Bunun dışında çenesi de kapatılır. Eğer çenesi ve gözleri kapatılmazsa ölünün ruhunun başkasının ölümüne sebep olacağına inanılır. Ölü ayrıca bu süreçte şişmesin diye karnının üzerine demirden bir nesne konulur (Andaç Şahin, 2007, s. 32).

Ölü yıkandıktan sonra kefenleme yapılır. Kefeni aile fertlerinden biri hazırlar. Ölüyü kefenlemek için genellikle rengi beyaz olan bir bez tercih edilir. “Çıktı” adı verilen ölünün başının örtüldüğü duvağın rengi kadınlarda kırmızı veya yeşil olurken,

erkeklerinki beyazdır. Ölü, kefene sarıldıktan sonra mezara taşımak için tabuta konulur. Ölü tabutla değil kefenle gömülür (Akbaş, 2022, s. 262-263).

Baraklılar gün battıktan sonra toprağın mühürlendiğini ve ölüyü kabul etmediğine inandıkları için akşamüzeri ya da akşamları cenaze töreni yapmazlar. Günün bu vakitleri dışında ölüyü bekletmeden aynı gün içinde gömerler (Dağ, 2020, s. 33). Akşamüzeri veya akşam vefat eden kişiyi sabah gömecekleri için o gece ölünün evinin ışıkları söndürülmez. Bütün odalarının ışıkları yanar. Bunun yapılmasının sebebi, ölen kişinin sorgusunun zahmetsiz geçeceğine ve ölünün ruhu evini kolay bulacağına inanıldığı içindir (Andaç Şahin, 2007, s. 32). Ölünün, evindeki kıyafetlerinde hâlâ ruhunun yaşadığına inandıkları için yakınları bu kıyafetlerin kendileri için tehlike arz ettiğine inanır. Çünkü Türklerin kadim inançlarına göre ölüm ruhun ölüm sonrası evin etrafında dolaşıp akrabalarına zarar vereceğine inanılır. Bu yüzden tüm kıyafetleri de komşulardan fakir olanlara dağıtılır. Ölünün kıyafetlerinin dağıtılması işlemine “çıkın” denir. Bunun dışında ölünün ruhu başka birisini çağırmasın diye mevtanın ayakkabıları da üç gün boyunca evin kapısının önüne, eşığe yerleştirilir (Dağ, 2020, s. 33).

Bir bebek veya çocuk öldüyse battaniyeye sarılıp yakınının kucağında gömülmek üzere mezarlığa taşınır. Bebek ve çocuk dışında vefat edenler tabutta taşınarak gömülmek üzere mezarlığa götürülür. Tabutu erkekler omuzlarında taşır ve bunun sevap olduğuna inanılır. Vefat edenin cinsiyeti kadın ise belli olsun diye tabutun üzerine tülbent veya eşarp konur. Tabut tahtadan yapılır. Eskiden tahta olmadığı için ağaçtan yapılan süllüm (merdiven) üzerine ölü yerleştirilerek gömülmek üzere mezarlığa taşınırdı. Günümüzde cenaze arabasına konulan tabut eskiden omuzlarda taşınarak mezarlığa götürülürdü. Tabutu taşıyanlar “Peygamber salavatı” narası ile yedi adımda bir yer değiştirirler (Avcı, 2015, s. 346-347). Ölüyü mezara götürürken eğer mevta genç veya tanınmış, sevilen biriye kılıç oyunları oynanarak götürülür ve mezarına silah atılırdı (Özbaş, 1958, s. 52).

Ölü, cenaze namazının kılınacağı yere getirilir. Namaz kılındıktan sonra defin işlemi başlar. Ölüyü mezara yerleştirmek için mezara ya çocukları ya da kardeşleri iner (Ceylan, 2019, s. 75). Mezar çukuruna ölü, kıbleye bakacak şekilde yerleştirilir. Ölen kişi erkekse çukur karna kadar, eğer kadınsa göğse kadar açılır. Ölü yatırıldıktan sonra “sapıtma taşı” adı verilen düz taşlar ile üzeri kapatılır. Bu taşlarının konulmasının sebebi ölünün üzeri kapatıldıktan sonra ölünün ruhunun harekete geçtiğine

inanılmasıdır ve ölünün ruhu kalkarsa kafasını bu taşla çarpıp gerçekten öldüğünü anlaması içindir (Akbaş, 2022, s. 262). Keflenen ve defnedilmiş mevtanın üzeri taşlarla kapatıldıktan sonra üzerine kürekle toprak dökülür. Defin işi bittikten sonra cenaze sahibinin evine gidilir. Evde başsağılığına gelenler misafir olarak görülür. Baraklılar en acılı günlerinde de misafire hürmeti vazife olarak kabul edip misafirlerine değer verirler. Bu yüzden başsağılığına gelenlere; yemek, çay, kahve ikram edilir. Yedi ya da on gün boyunca cenaze sahibinin evine gidilir. Buna “hatır alma” veya “yas yerine gitme” denilir. Cenaze sahibinin evine gidenler eli boş gelmezler genelde bakliyat, çay, şeker, kuzu, koyun vs. getirirler (Karkamış Kaymakamlığı, 2006, s. 36).

Baraklarda vefat günü cenaze sahibi başsağılığına gelenlere yemek yapmaz. Üç gün boyunca evinde ocak yakmaz. Üç gün sonra cenaze sahibi tarafından verilen yemek tek çeşit olur. Çeşitli yemeğin verilmesi görgüsüzlük, ölüye saygısızlık olarak düşünürler. Çünkü çok çeşitli yemekler özel davetlerde ve düğünlerde görülür. Günümüzde artık çok çeşitli yemekler yapılmaktadır (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 70).

Bir başka veriye göre; vefatın ilk günü yemek komşulardan gelir. Vefat eden kişi zenginse ilk gün davar kesilir ve bu etle kazma tahırtısı adı verilen yemek yapılır. Vefat eden ve ailesi hem zengin hem ünlü ise uzak köylerden gelenler için davar kesme usulü günlerce gerçekleşir. Yas yerine uzaktan gelenler o gün dönmezlerse üç gün yas evinde kalırlar (Özbaş, 1958, s. 52).

Baraklılar vefatın üçüncü veya beşinci günü yemek yenildikten sonra orada bulunan cemaate Kelime-i Tevhit okuması için ıslatılmış nohut dağıtılır. Okunmuş nohutlar vefat eden kişinin mezarına ekilir. Bu ritüele “Tevhid Çekme” denir (Andaç Şahin, 2007, s. 35). Böylelikle zamanla büyüyüp yeşeren nohutla birlikte ölen kişinin de günahlarının affolunacağına inanılır (Ceylan, 2019, s. 79). Ölen kişi için üçüncü günü komşulara borcu vardır düşüncesiyle iğne iplik dağıtılır. Yedinci günde vefat edenin kızı, babasının öteki âlemde ağzının tadı tuzu yerinde olsun diye eve tuz dağıtır. Eğer kızı evliyse yalın ayak dağıtır. On beşinci günde öteki âlemde ağzının tadı, bereketi olsun diye helva dağıtılır (Dağ, 2020, s. 35-36). Ölünün kırkı çıkana kadar cenaze evi dağılmaz, bu süreçte yemekler yapıp dağıtılmaya devam edilir. Yas süreci devam ettiği içinde erkekler saçlarını, sakallarını kesmezler. Ölen için mevlit okutulur. Ölünün elli ikinci gününde etinin kemiğinden ayrılacağına inanılır. Bu sebeple canı

acımasın diye mevlit okutulur, kurban kesilir ve yemek verilir (Avcı, 2015, s. 356-357). Helva kavurulup dağıtılma işlemi üç ay sonra da yapılır ve dağıtılır. Bir senesini doldurduktan sonra da kurban kesilir (Kır, 2002, s. 160).

1.7.4. Giyim, Takı, Süsleme

Başlangıçta insanlar vücudunu dış etkilere korumak amacıyla giyinirken, zamanla giyim; yaşam şekillerinin değişmesi, toplumların gelişmesi, teknolojinin ilerlemesiyle vücudu korumaktan da öte kendilerini ifade etmek ve estetik görünüm amacıyla kullanılmaya başlanmıştır (Koç & Koca, 2023, s. 231).

Köklü bir tarihe sahip olan Türkler tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve zengin kültürel birikime sahip olmuştur. Türklerin kendilerine özgü giyim kuşamları yaşadıkları bölge ve şartlarına göre çeşitlilik göstermiştir. Türklerin Orta Asya’da temeli atılan ve Anadolu’ya kadar taşıdıkları kendilerine özgü giyim kuşamları Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de gelişip, çeşitlenmiştir (Bayram, 1999, s. 351). Bu yüzden Türk toplumu, kıyafet kültürlerini daha da zengin anlamlarla zenginleştirerek, bu kıyafetlerin manevi değer özelliklerini korumaları hususunda da başarı gösteren nadir topluluklardandır (Koç & Koca, 2023, s. 231).

Türlere özgü giyim kuşam kültürü günümüze kadar ulaşmış fakat şehirleşme, gelişen teknoloji gibi faktörlerle ve modern giyim tarzlarının yaygınlaşmasıyla geleneksel giyim çekiciliğini kaybetmiştir. Bu kültür artık sadece düğünlerde karşımıza çıkmakta ve böylesi kıyafetler hatıra olarak saklanmaktadır. Geleneklerine bağlı olan Barak Türkmenleri giyim kuşamlarını günümüze kadar taşımış olsalar da, geleneksel kıyafet çeşitleri artık çekiciliğini yitirdiği için sadece düğünlerde karşımıza çıkmaktadır (İnci, 2022, s. 171-172).

Ömer Özbaş, Barak Türkmenlerinin günümüze kadar ulaştırmış oldukları giyim kuşamlarının erkeklerde tamamen değişmiş olduğunu belirtmiştir. Erkeklerin giyimlerinin eskiden uzun etekli ve kollu sallamalı gömlek, beyaz ipekli fistan ve ceketten oluştuğunu belirtmektedir. Ayakkabı olarak kırmızı edik (yemeni) giymişlerdir. Erkekler başlarına fes takmışlardır. Fesin üzerine Ahmediye veya Trablus bağlamışlardır. Erkekler başlarına ayrıca ağıl ve bürüm takmışlardır. Yaş ilerledikçe artık şapka/kasket takan erkekler bu gelenekleri terk etmiştir (Özbaş, 1958, s. 53-54). Genel olarak Baraklı erkekler keten gömlek ve şalvar giyinmeyi tercih etmişlerdir. Bazen de keten gömleğin üzerine “yarımyaka” adı verilen yelek giydikleri de olmuştur.

Kışlarıysa, bir çeşit ceket türü olan “sako” giymişlerdir. Başlarındaki kasket üstüne de beyaz ya da koyu renkte kalın şal yani “yağlık” bağlamışlardır (Zeyrek, 2009, s. 79). Baraklı erkeklerin *havrani* adı verilen gömlekleri de bulunmaktadır. Erkekler beyaz renkli kısa bacaklı şalvar ve 1930’lu yıllardan sonra “kırk düğme”, bürümlü “Halep şalvarı” giymişlerdir. Özel günlerinde işlemeli kısa aba tercih ettikleri de olmuştur (Avcı, 2015, s. 407). Erkekler her kış ve çalışırken aba giyinmişlerdir. Aba zamanla şeklini değiştirmiş iş öynüğü olmuştur. Bugün ise genellikle ceket, şalvar ve pantolon giymektedirler (Karkamış Kaymakamlığı, 2006, s. 37).

Ali Şahin, Barak kadınlarının yüzünün mahrem olmadığını ve yüzlerini peçe veya çarşafarla örtmediğini belirtmiştir. Kadın giyimleri, süsleri ve takıları hakkında da bazı bilgiler aktarmıştır. Kadınların geleneksel kıyafetleri; uzun don, ipek entari, üç etek zubun, renkli önlük, kısa ceketten oluşmaktadır. Ayakkabıları ise sarı renkte kısa çizme, işlemeli kırmızı ya da siyah ayakkabılardan oluşur. Kadınlar takı olaraksa; alın hizasına sıralı halde duran gazi altınlarını veya boyunlarına taktıkları Osmanlı altını olan beşibirlik denilen takıları tercih etmektedirler. Süs olarak da güller, sedef çiçekleri, renkli kuş tüyleri, renkli püskülleri kullanırlar. Bu süsleri başlarına sarılı olan poşuların arasına veya kenarına sokarlar (Şahin A. , 1962, s. 74).

Kadınların ve kızların giyim tarzları birbirlerinin aynısıdır. Kadınlar genç kızların giyimlerine özenirdi. Bu yüzden giyimleri benzerdi. Kadın ve genç kızların birbirlerinden ayrılması için genç kızlar örülmüş saç bölüklerini öne atarlar. Kafalarına taktıkları başlıkların sağ tarafına “tozak” takarlar. “Tozak” boyanmış tavuk tüylerine denmektedir (Özbaş, 1958, s. 54).

Barak kadınlarının başlarına taktıkları başlıklar, örtüler; ekonomik durumları, bekâr, evli, dul, genç ve yaşlı oluşlarına göre değişiklik gösterir. Kadınların başlıkları aynı tür malzemeden yapılır. Farklılıkları kullanılan malzeme çeşitliliği ve bağlama şekillerinden oluşur. Genelde hepsinde fes, poşu ve ahmediye olur. Bunları süslemek içinse; tepeklik, ayna, çalma, şekke, kaytan, tozak, çiçek, renkli kumaşlar kullanılır. Yaşı büyük ve evli kadınlar başlarını bağlarken sağ taraftan düğüm atar, bekâr ve genç kızlar sol taraftan düğüm atar. Dul kadınlar başlarında siyah poşu kullanır. Zengin kadınlar rengi altın sarısı olan altuniye poşu, evlenme yaşına gelmiş kızlar ahmediye poşu, orta yaşlı kadınlar ise dirhemiye poşu takarlar. Ayrıca orta yaş üstü kadınlar poşu bağladıktan sonra alınlarına “baş yağlığı” bağlarlar. Çünkü yaşlı kadınların alınlarının

açık olması ayıp olarak gözüktür. Kadınlar düğünlerde çoğunlukla fesli düz barak başı takarlar. Gelin ise düğününde Kürep başı takar (Karakoç & Yıldırım, s. 7-11).

Tablo 5

Baraklı kadın başlıkları (Karakoç & Yıldırım, s. 7-11)

- Ahmediye (Turuncu Örtü) - Bekar Kadın Bağlama Şekli	- Ahmediye (Turuncu Örtü) - Evli Kadın Bağlama Şekli
	
- Ahmediye (Tutuncu Örtü) - Dul Kadın Bağlama Şekli	- Baş Yağlığı Kullanarak Bağlama - Orta Yaş Üstü Bağlama Şekli
	
Fesli Düz Barak Başı	Fesli Düz Barak Başı
	
- Kürep Başı - Gelinin Taktığı Başlık	- Kürep Başı - Gelinin Taktığı Başlık
	

1.7.5. Dini ve Manevi Uygulamalar

Rakka iskânı sonrası Araplar arasında yaşayan Barakların yaşadığı köylerde herhangi bir cami ya da minareye rastlanılmamıştır. Dini bağlamda değil de daha çok Türklükleriyle birlikte benimsemiş oldukları ahlaki ve kültürel değerleriyle ön plana çıkmışlardır. Türklüğe dinden daha çok bağlıdırlar. 200-300 sene önce alevi babalar Barakların arasında dolaşıp onlara karşı itikat kurmaya çalışsa da başarılı olamamıştır (Ülkü Halkevleri Mecmuası, 1933, s. 65).

Barak köylerinde camiler sonradan yapılmıştır. Camiler bir nevi toplanma yeridir. Baraklar toplanma yeri müşavere için köy odalarını kullanmışlardır. Aralarında oruç tutan da çok yoktur (Tanyol, 2014, s. 126). Baraklar sadece dini bayramlarda toplu bir şekilde şehre gidip bayram namazını kılarlar. Çoğu Baraklar, Tanyol'un yaptığı araştırmalara göre kelime-i şahadeti ve İslam'ın şartlarını bilmemektedir. Ama kendi örflerini, adetlerini, geleneklerini ve aşiret kurallarını çok iyi bilmektedirler (Tanyol, 2014, s. 93).

Ali Çavaz, Barakların dinlerine düşkün olmamalarının sebebini vaktiyle Alevilerle bir arada yaşayıp onlardan etkilendiklerinden kaynaklandığını belirtir. Çünkü Baraklarda Alevi düşünce ve yaşam biçimi görülmekte ve bu bir tesadüf değildir (Çavaz, 1983, s. 38).

Cahit Tanyol, Barakların eskiden Sünni olmadıklarını, Alevi olduklarını sonradan Sünni olduklarını belirtmiştir. Alevi oluşlarını ulaştığı şu bilgiler desteklemektedir:

Eskiden Baraklarda manevi nüfuz sahibi olan dedeler varmış. Bunlardan biri Barak Dede, diğeri Bozgeyiklidir. Rivayete göre Murad Bağdad seferine giderken ocakzadelerden Barak Dede ile Bozgeyikli'den refakatine birer Dede almış; bu suretle onların kerametlerinden faydalanmak istiyormuş. Barak Dede'nin Bağdad seferinde faydası görülmüş ve padişah tarafından ona ve dervişlerine Barakların işgal ettikleri mıntıka verilmiş. Onlar da yılda bir gelir her evden huvasını yani haraç olarak bir kurban alır giderlermiş. Eskiden her ev bir koyun veya keçi verirmiş. Fakat bugün buğday, arpa gibi mahsullerden vermektedirler. Bu dedeler hala her yıl harman zamanı gelmektedirler. Kendilerinden dinlediğime göre, manevi hiç bir itibarları yoktur. Dilenci haline gelmişlerdir. Köylüler her sene onlara sadaka nevinden bir şeyler verirken onların manevi nüfuzlarını düşünmezler. Sadece alışılmış bir ananeyi yerine getirirler o kadar (Tanyol, 2014, s. 126).

Naci Kum ise, Barak Türkmenlerinin inançlarıyla ilgili yaptığı araştırmalar sonucunda tamamının Alevi oldukları tezine varmaktadır. Yalnız bir kısım Barakların eski törelerini kaybetmiş olduğunu belirtir (Kum, 1963, s. 31).

Baraklar, doğa ile manevi bağlarının bulunduğu inanırlar. Vaktiyle toplumsal bir ritüel olarak yağmur duası etkinliği gerçekleştirmişlerdir. Bu ritüel kuraklık zamanında yağmur yağsın diye gerçekleştirilirdi. Uygulanan ritüellerin çoğu zaman gerçekleştiğine şahit oldukları bilinir. Bahar zamanı yağmur gecikince halk telaşa kapılır ve ellerini açıp, başlarını kaldırıp Allah’a yağmur yağdırması için yalvarmaya başlanır (Bicik, 1996, s. 196). Dualar edildikten sonra yağmur yağmıyorsa şu adetler gerçekleştirilir:

1. İki karısı olan bir adamın damının çörteni (oluğu) çalınıp kuyuya atılır.
2. Ağaca kara kaplumbağası asılır.
3. Eşeğin başı yıkanır ve bu eşeğe ihtiyar bir kadın ters bir şekilde bindirilip, köy baştan sona gezdirilir.
4. “Gelin gok” oynanır. Buna Gaziantep köylerinde (çömçe gelin) denilir. Bir ağaç üzerine bir gelin şekli yapılır, bu iki adam tarafından taşınarak gençler ev ev, köy köy “Gelin gok, gok” diye bağırarak dolaşırlar. Bazı evlerden oğlak, bulgur, un, yağ gibi şeyler toplar, vermeyen evin damının çörtenini çeker, götürür kuyuya atarlar, toplanan şeylerden yemek yapılarak hep birlikte yenilir (Özbaş, 1958, s. 52-53).

1.7.6. Barak Odası ve Misafirperverlik

Tarihte Asya coğrafyasında göçer hayat yaşamış olan Türk ve Türkmen boylarında görülen çadır, Barak odası geleneğinin kökenini oluşturmaktadır (Aldoğan, 2022, s. 496). Baraklar, konar-göçer hayatlarında oba beyinin otağının işlevlerinin aynısını, yerleşik hayata geçmekle birlikte aşiret beyinin odasına taşımışlardır. Göçebe yaşantılarındaki kültürlerin yok olmamasını ve korunmasını Barak odası geleneği sayesinde gerçekleştirmişlerdir. Bu odalarda misafirler ağırlanır, sorunlar tartışılıp çözüme kavuşturulur, yeni kararlar alınır gerekirse cezalar verilir. Bazen mahkeme özelliği taşır (Ceylan, 2019, s. 91). Genel olarak sorunlar sosyal etkileşimden kaynaklı sorunlar, arazi sorunları, kan gütme, oda adabına uymamaktan kaynaklıdır. Kararlar kanun hükmünde olup alınan kararlara uyulur. Uymayanlar toplum tarafından dışlanır. Sözüne itibar edilmez ve yok sayılır. Ayrıca bu odalarda eğlence, mektep ve yas evi gibi birçok etkinlik gerçekleştirilir (Karabudak, 2022, s. 115). Mektep özelliği taşıyan bu odalar için eskiden “Oğlunu biraz mektepte biraz da Barak odasında okut” derler. Bu oda kültürünü gören çocuk aynı zamanda adab-ı muaşeret kurallarını da orada görerek, eyleyerek öğrenir. Bu odalarda nitekim eskiden de, Osmanlı dönemindeki siyasi ilişkilerin, tarihin, musikinin, hikâyeye konularının, destanların konuşulması bir mektep özelliği taşımasını sağlamaktaydı. Osmanlı döneminde hükümetle yapılan anlaşmalar, yaşanan sorunlar ve destanlar da birinci sırada konuşulan konular olarak

karşımıza çıkar. Bu münasebetler onların siyasete dair bilgilerinin ve yeteneklerinin oluşmasını sağlamıştır (Tanyol, 2014, s. 94).

Barak odasının önemli geleneklerinden biri de; geçmişte yaşamış oldukları göç ve iskân olaylarının müzik ve sözlü anlatımla aktarılması olayıdır. Barak odasında Abdalların davul, zurna çalıp, âşıkların bağlaması eşliğinde türküler ve Barak Havaları söylenir. Dinlenen bu türkülerle/havalarla Barak göç ve iskân dönemlerinin hatırlanması ve hafızalarda diri tutulması amaçlanmaktadır. Bu sebeple Barak Odaları sözlü kültürün/tarihin sürekli diri tutulduğu yerlerdir. Ayrıca zamanla Barak oda eğlencelerinde çeşitlilikler de olmuştur. Âşık oyunu, dama, yüzük oyunu, iskambil kâğıdı ve zar atma gibi oyunlar Barak oda eğlencelerinde yerlerini almıştır (Avcı, 2020, s. 8).

Baraklar misafirperver oluşlarıyla tanınmaktadırlar. Evine gelen misafiri en iyi şekilde ağırlayıp, misafirin memnun kalması için ellerinden geleni yaparlar. Misafire karşı saygılı, ilgili ve cömerttirler (Bicik, 1996, s. 199-200). Özellikle de zengin olan Baraklılar “oda” sahibidirler. Çünkü Baraklar için misafir ağırlamak kültürel ve gelenek açısından büyük bir onurdur. Eve misafir gelmesi şeref sayılır. Yabancı misafirlere de kapıları her zaman açıktır. Neden geldikleri sorulmaz. Gelen misafirden hoşnut olunmasa bile belli edilmez. Her sıkıntısına katlanılır. Misafire yapılan her türlü terbiyesizlik ev sahibine yapılmış sayılır. Evine gelen misafir bir yabancı ve farklı bir oymaktan biri tarafından öldürülürse ev sahibi ve bütün akrabalar bunu kan gütme ile sonuçlandırır (Tanyol, 2014, s. 135).

Anadolu’daki köy odalarıyla Barak odaları birbirlerinden farklıdır. Köy odası bir şahsa ait değildir. Köyde yaşayanlara aittir. İhtiyaç halinde isteyen herkes kullanır. Bunun dışında muhtarın idaresinde kalır. Barak odaları bir şahsa ait olan odadır. Genelde oda sahipleri köyün ağası, zengini olur. Gelen misafire yedirecek, içirecek, ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olanlar ancak oda sahibi olabilir (Aldoğan, 2022, s. 495).

Barak odaları aile mahremiyetinin korunması için evdeki ahalinin odalarından uzak yerde olur. Oda’nın kendilerine özgü oturma düzeni olur. İsteyen istediği yere oturamaz. Odanın üst başı sözü dinlenen, yaşı büyük, hatır sahibi kişiler oturur. Alt başında oda sahibinin gençleri ya da odaya yeni gelen gençler oturur. Gençler odanın hizmetinden sorumludur. Sağlı-sollu şekilde ise geri kalan kişiler oturur (Atılğan, 2022, s. 2018).

Bu odanın düzeni diğer odalara göre farklı olur. Duvar kenarları yastıklarla çevrili olup kalan kısımları tarihi halılar serilidir. Evin ortasında masa bulunur. Bunlar dışında odanın içinde kahve takımı, şömine (Bicik, 1996, s. 199-200) yani ocak bulunur. Bu ocak kahve pişirmek için yapılmıştır. Misafir yatıya kalacaksa ev sahibi tarafından odaya döşek, yorgan, yastık getirilip yer yatağı yine ev sahibi tarafından hazırlanır (Avcı, 2020, s. 7-8).

Konar-göçerlikte kımız içilirken yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte Barak odasının vazgeçilmez içeceği Mırra kahvesi yerini almıştır (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 56). Yaklaşık 200 yıl önce Barak odalarına giren kahve misafire yapılan ikramlar arasında yer alır. Acı kahveye Baraklar “Mırra” der. Gelen misafirle biraz sohbet ettikten sonra mırra ikram edilir. İki yudumdan fazla verilmez. Kahve ilk defa Suriye’nin Deyrizor şehrinden, cezve, fincan vs. gibi malzemeleri ise Ermeniler tarafından üretilip getirilmiştir. Barak odası dışında mırra yani acı kahve, düğünlerde ve cenazelerde de ikram edilir (Kartal, 2022, s. 443-444).

1.7.7. Türkü, Şiir, Halk Oyunu

Zengin sözlü kültüre sahip olan Baraklar konar-göçer hayatlarında ve yerleşik hayata geçtikten sonra da şiir, türkü ve halk oyunları oldukça gelişmiştir. Şiirlerinin, türkülerinin genellikle konusu göç ve iskândır. Halaylarında da göçün ve iskânın simgesel izleri vardır. Bu yüzden şiirleri, türküleri, halk oyunları Barakların göç ve iskân dönemlerinde yaşadıklarıyla ilgili önemli bilgiler edinmemizi sağlamıştır (Genç E. , 2021, s. 241-242).

Ayrıca Mehmet Sabri Genç “Düğün ve Göç” başlıklı yazısında bu hususları ayrıntılı ele almıştır. Genç, Barakların düğünleri ve göç ilişkisi hakkında şunları söylemektedir:

17. yy.’ın başlarında vuku bulmuş bu uzun göç serüveninin izlerini Barak müziğinde ve düğün kültüründe gözlemleyebilirsiniz. Halaylar tutulur uzunca... Ağır ağır çalan davul ve zurna eşliğinde, yüzlerce yıl evvelki göç tekrar temsil edilir. Halay başında duran kişi göç eden ahalinin yani kervanın liderini temsil eder. Abdallar davullara ağır ağır vururken halay başını çeken kişinin sergilediği figürler, göçün her bir ânını temsil eder. Halay başını el ele tutuşmuş diğer kişiler takip ederler. El ele tutuşmak birlik ve beraberliği temsil eder. Arada halay hızlanır çünkü göç de hızlanmıştır. Sonra tekrar yavaşlar ve hatta konaklayacakları yerde halayı bozup ayrı ayrı oynamaya, bunu dostlukla kutlamaya başlarlar. Kervan durunca, bu davul ve zurnanın ritimlerine yansır. Aynı kervan halay başının öncülüğünde harekete geçince bu da yolculuğun devam ettiğini gösterir. Halay başını çeken kişinin elindeki mendili titretmesi göçün kontrol altında olduğunu temsil eder. Abdallar başı çeken yani göçün reisi olan kişiye saygılarını göstermek ve göçü başlatmak için onun mendilinin altından geçerler ve kervan ağır ağır tekrar yürümeye başlar. Hâsılı her bir figür

asında o uzun göçün metaforik olarak temsilidir. Müzikle birleşen bedensel hareketler, ritimler adeta mistik bir göç ayinini sergiler (Genç M. S., 2015, s. 88-89).

Barakların kendilerine özgü halk oyunları bulunmaktadır. Kendilerine özgü olmasının sebebi halk oyunlarını etkileyen unsurlar, hayatlarında yaşadıklarının ve etkilendiklerinin halaylarında izinin oluşu diyebiliriz. Bunlar geçmişte yaşamış oldukları göçler, iskânlar, bulundukları coğrafya, benimsemiş oldukları yaşam biçimini örnek olarak verebiliriz. Genellikle Barak oyunları ağırdan hızlıya olacak şekilde oynanır. Oyunların doğasına uygun haykırıışlar bulunur. Ağır oyunlarında rastlanılan “tıss”, “tısss” veya “yah yah yaahhh yah” gibi haykırıışlardır. Oyunlarında çoğunlukla hareketli figürler yer almaktadır. Barakların halk oyunları oldukça çeşitlidir. Yüzden fazla olduğu bilinir fakat içlerinden ‘Cengi Harbi’ oyunu gibi oynanmayanları bulunmaktadır. Kılıç, kalkanla ve at üstünde oynanan bu oyun kendi döneminde meşhur olup zamanla ününü kaybetmesinden kaynaklı oynanmamaktadır. Sadece oyunun müziği gelin çıkartmasında çalmaktadır. Göç ve iskân etmenin izini şiirlerinde, türkülerinde sıklıkla görüldüğü gibi Barakların halk oyunlarına da sıklıkla yansıdığını görmekteyiz (Mergen, 1994, s. 108-109). Barakların tarihini, göçlerinin izlerini ve kültürlerinin ayrıntılarınıysa doğrudan; Kaba, Düz-Şirvani ve Hasan dağı gibi oyunlarda görmekteyiz. Göçün izlerini gördüğümüz Kaba Oyunu bir nevi göçü yaşatmaktadır. Halaya kalkışla göç başlar. Oyun sırasında çöküş ve kalkışlar göç halindeyken tutum ve davranışlar kervanın sürecini anlatılır. Halay bir nevi yavaş yavaş giden kervandır. Halayın başını çeken kişi kervanın ve göçün başıdır. Göçün başı aynı zamanda göçün beyidir. Hem göçe hem kervana hâkimiyeti sağlar. Halay başını çeken kişide göçün beyini temsil eder. Göç başladığında bir beylik edası gibi oynar. Mendili tutuşu ve sallayışı, titretişi halaya hâkim oluşu hem göçe hem kervana hâkimiyeti temsil eder. Göç edenler arasında bulunan dört bin Abdaldan akan gelenekler yine Abdallardan oluşan davulcu ve zurnacıların halay başlangıcında, iskân söyleme tarzında bulunan sesin tiz noktalarını ve sesin dikliğini vurgulamalarına yansır. Daha sonra halay başının mendilinin altından geçen davul ve zurnacılar halaya saygınlığı göstermekle birlikte göçe ve kervana olan hürmetlerini de temsilen canlandırırlar. Abdal halay başının çöktüğü yerde çöker, davul ve zurna, halay başındaki oyuncu bazen iç içe girer ve her şey ayini andıran bir haykırıışa dönüşür. Göçleri bazen isyana bazen de dostluğa dönüşür (Genç E. , 2021, s. 245-246).

Düz-Şirvani oyunu düz ovaya ulaşmanın sevincini anlatır. Üçayak oyunu ise yere sahiplenmeye vurgu yapar. Göçün izini gördüğümüz bir diğer oyun ise Hasan

Dağı oyunu, ismini Türkmenler için kutsal kabul edilmiş olan yerden almıştır. Bu yer Aksaray ve Niğde arasında bulunan dağın ismidir. Türkmenler burayı konar-göçer yaşam şeklini sürdürürken yaylak olarak kullanırlardı. Hasan Dağı oyunu Türk kültürünü ve benimsenmiş olan yaşam şeklini anlatmaktadır. Oyun ağır hava şeklinde oynanır. Oyunun başlangıcında başların öne eğdirilmesi geçmişe karşı bir yâd ritüelidir. Bunu en az yarım dakika hareketsiz durarak gerçekleştirirler. Halay başında obanın en yaşlısı bulunur. Diğer oyuncular beklemeye devam ederken, halay başındaki oyuncu tek başına bir müddet, ağır ağır adımlar atarak oyunu hareketlendirir. Daha sonra ikinci oyuncu hareketlenir, sonrasında üçüncü oyuncu ve tüm oyuncular ağır ağır hareketlenir. Halayın bu sıralamayla gitmesinin ve bu şekilde oynanmasının sebebi göç katarının kalkışını gözler önüne sermektir. Halay kervan gibi tek tek kalkar. Halay başı oyuncusu devenin diz çöküşünü gözler önüne sermek için ilk olarak sağa akabinde sola diz vurur. Halayda erkeklerin ve kadınların dizilişi göç nizamına uygun olacak şekilde olur. Sıralamada erkeklerden sonra kadınlar yer alır. Halay başındaki oyuncunun kollarını açarak oynaması kartalın kanat çırpmasını andırır. Ansızın yapılan hareketler ise devenin balballamasını andırır. Kadınların zılgıt çalmasının sebebi erkekleri coşturmak içindir. Bu ağır halay, düzlüğe, ferahlığa geçişin sevincini anlatan Şirvani gibi oyunlarla devam eder (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 73-76).

Bu oyunların dışında mevcut olan başka Barak Türkmen halk oyunları da vardır. Bu oyunlar şunlardır: Hama Kabası, Karakuyu, Çobanbey Kabası, Kerem'in Halayı, İsa Balı, Garibin Halayı, Demirci, Terşi, Terazı, Arabi, Galata, Yannık, Mimey, Com Şirvanisi, Naseri, Öleni, Ağır Kaba, Yarım Kaba, Gomdüzü, Çoban Havası, Düz Halay ya da Düz Ayak, Ağır Halay, Acem Şirvani, Şabaz Havası, Havarişko, Marmar ya da Mermere, Hadediye, Şamatya, Barak Manisi, Meyrem, Güzel Han, Beledi, Çift Kavsara, Tek Kavsara, Hallume ya da Haileme, Valide, Serçe, Atabe, Mısıri, Halebi, Berazi, Tiresi, Mimaysi, Tilhabeş, Surye (Avcı, 2020, s. 478-479).

Her ne kadar Baraklar, yerleşik hayat olgusu gelişmediği için konar-göçer hayatı normalleştirmiş ve yaşam tarzları kolay göç edebilmeye yönelik inşa edilmiş olsa da göç onlar için hüznüldür. Kendi istekleri dışında bulundukları yerleri terk etmenin hüznünü, yeni yerlere alışmanın zorluğunu yaşamışlardır. Şair ruhlu insanlar olmuşlardır. Yaşadıklarını türkülerle, şiirlerle, oyunlarla ifade etmişlerdir. Türküleri bu sebepten olsa gerek genel olarak hüznü olup, insanların ruhuna dokunan uzun havalardır, hoyratlardır, bozlaklardır. Çünkü Barakların geçmişinde göç ve iskân

vardır. Barakların türkülerinin ana temasında hüznün, özlem, gurbet, ayrılık ve ölüm kaçınılmazdır (Şahin A. , 1962, s. 81).

Baraklar Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yerleştikleri alanlarda kurdukları Barak odalarında; günün politikalarını, ağırlıklı olarak halk edebiyatını ve tarihini olaylara ait, şiir, hikâye, destanları konuşmuşlardır. Böylece bu odalar sayesinde örf, adet, müzik kültürlerini, tarihlerini yeni nesle anlatmış ve unutulmamasını sağlamışlardır (Tanyol, 2014, s. 71). Örneğin, Gaziantep'in Nizip ilçesinde 1919 yılında doğan Baraklı Âşık Mahgûl 70 yıl boyunca Barakların göç tarihiyle ilgili ve Osmanlı Devleti'yle ilişkileri hakkında hikâyeler anlatmış, Barak odalarındaki sohbetlere katılmıştır (Sakaoğlu, 2011, s. 54).

İnsan hayatında var olan her duygu ve her olay türkünün konusu olabilir. Bu yüzden Barak türküleri konu bakımından oldukça zengindir. Yerleşik hayat öncesi ve sonrasını kapsayacak şekilde olmak üzere konularına göre Barak türküleri; iskân, kahramanlık, aşk ve sevdâ, ağıt, kaçakçılık, tabiat, ayrılık ve gurbet gibi hikâyeleri olan türküler olarak sınıflandırılmıştır (Çete, 2019, s. 36).

Rakka'ya iskân sonrasında Barakların yaşadıkları olaylara vurgu yapan türküler bulunmaktadır. Bu türküler günümüzde Barak tarihinin aydınlatılması açısından önemli bir sözlü kaynak hazinesidir (Özbaş, 1958, s. 19). Barak Türküleri genellikle uzun hava formunda söylenir. Barak uzun havaları Barak ağzı ile söylenir. İsmi Suriye'deki bir köyden alan Düden ağzı söylendiğine de rastlanılmıştır. Başlangıcı tiz ses sonrasında pes ses takip eder. Savaş Ekici, 1989 yılında Gaziantep ilinde yaptığı folklor araştırmaları sonucunda Barak türkülerinin konularını kahramanlık türküleri, iskân türküleri ve sevdâ türküleri olmak üzere üç ana başlıkta toplamıştır (Ekici, 1991, s. 43).

Barak Türkmenleri Ceritli Aşiretiyle birlikte Sivas Uzun Yayla dolaylarına ulaştılar. Karacaoğlan da Cerit Aşiretinden bir kıza vurulmuştur. Sevdâ Türküsüne örnek olarak Karacaoğlan'ın Ayşe adındaki bu kıza sevdalandıktan sonra söylediği türküyü verebiliriz. Bu türkü:

Ne güzel yaratmış o Celle Celâl
Yürü Ayşe'm yayla sana uygundur
Şol Bumuç Elinin ağca ceranı
Avcu elinden kovgun gelmiş yorgundur

Aslımız sorasan Cerit dağlıdır
Gören âşıkların aklın dağdır
On beşinde sarılmanın çağdır
Gümüş kuşak ince bele uygundur

Kömür gözlüm seni bu ilde koymam
 Çeşmin hayalini karşımdan ırmam
 Seni bu illere hiç lâîk görmem
 Böyle güzel bizim ile uygundur

Karacaoğlan derki tükendi sözüm
 Kız senin elinden geçirdim özüm
 Türlü libas giymiş eldirmiş yüzün
 Niçin dostum kumaşların solgundur (Kum, 2014, s. 316-317)

Göç türkülerine örnek olarak, Türkmen Ozanlarından olan Kılıçoğlu'nun göç etmenin verdiği hüznü, zorluğu dile getirildiği türküyü verebiliriz. Bu türkü:

Çıktım Ağcakale'ye seyran eyledim
 Yarınan gezdiğim yerler perişan
 Bir fırgat duydum döndüm ağladım
 Bir ben değil cümle âlem perişan

Konarken de konmaz oldu kolumuza bazımız
 Her kötüye göçmez oldu sözümüz
 Öterken de ötmez oldu sazımız
 Tutmayın perdeler teller perişan

Zalimin elinden dumandır dağlar
 Yârinden çekilen ah çeker ağlar
 Çekilmiş siyeci bozulmuş bağlar
 Bülbülün konuştuğu güller perişan

Kılıçoğlu der ki bineyim ata
 Hatem kimi cida dikem sumata
 Aşiret dağıldı düştük yollara
 Altı arapatlı beyler perişan (Ceylan, 2019, s. 35-36)

Koşmalardan oluşan iskân türküleri 8 ile 11 hecelidir. Ünlü ozanlardan olan Kul Haydar iskân şairi olarak bilinir. Kul Haydar'ın iskân ve göç temalı şiirlerinden biri aşağıda yer almaktadır.

Kalktı göç eyledi Torunzâdeler
 Katarda mayalar bozular gider
 Arap atlar ile tuğlu cidalar
 Yaralar yürekte sızılar gider

Katara çekerler mayanın hası
 Kulağımı deliyor çanların sesi
 Seher vaktinde göçün arkası
 Yâreni yoldaşı hub dilinen gider

Gene şenliklendi tepeler düzler
 Katarda mayalar birbirin gözler
 Ağ cübbeli samur kürklü gelinler
 Onlar da yaylasın arzular gider

Kul Haydar'ım der ki düştük bu yola
 Sağ olan başa gör neler gele
 Donanmış beşiği mahfası bile
 Alayı Torunlar çığınan gider (Duygulu, 1991, s. 34-35)

İskân türkülerini yalnızca erkekler söyler. Kadınlar sadece kına geceleri, düğün öncesi mani ve yaslarda ağıt söylemektedir. Ayrı bir gırtlak ve renk yapısına sahiptirler. Barak türkülerinin başka yörenin türkülerinden ayırt edici özelliği, türkülerini yüksek sesle söylemeleri ve sahip oldukları gırtlak yapısından kaynaklı türkülerinin sözlerinin anlaşılmasını güçleştiriyor olmasıdır. Göç ederken, göç ettikleri yerlerde karşılaştıkları sorunlar, savaş içinde bulunmaları Barakların sert bir yapıya sahip olmalarını sağlamış bu da seslerine yansımıştır. Bunun dışında benimsemiş oldukları yaşam biçimi olan yaylak-kışlak hayatından vazgeçip yerleşik hayata geçmemek için direnmeleri, sitemde bulunmaları, Barakların yüksek sesle konuşmalarını sağlamıştır (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 77). Ayrıca bu yaşam şekli insanların birbirlerine uzak mesafede sık sık seslenmeyi, göç ederken de sıraya dizilmiş kalabalıktan bir uçtan bir uca seslenme ihtiyacı doğurduğu için bu da türkülerine yansımış, türkülerini yüksek sesle söylemişlerdir (Kırmızıgül, 2019, s. 14).

Evlerde göç ve iskân türküleri bağlama ve tambura eşliğinde söylenir. Dışarda, genellikle açık hava eğlencelerinde davul-zurna eşliğinde söylendiği görülür (Bicik, 1996, s. 201). Suriye'nin Lazkiye şehrine bağlı İsabeyli köyünde yaşayan Bucak ve Bayır Türkmenlerinin düğünlerinde ve eğlencelerinde davul-zurna eşliğinde karşılıklı Barak iskânına dair türkü söylendiğine rastlanmıştır (Ozanoğlu, 2018, s. 11). Düğünde iskân türküsü davul eşliğinde halay çekilirken, zurna serbest bir tarzda giriş yapar. Sesi güzel olan bir kişi ya da halay başındaki kişi iskân türküsü söyler. Ardından halay ve davul çalınması durur. Sadece iskân türküsünü söyleyen kişi dinlenir (Duygulu, 1991, s. 36).

Barakların türkülerini icra eden meşhur halk şairleri vardır. Bunlar; Taşdemir, Kul Hüseyin, Dedemoğlu, Mehmet Bey, Kul Haydar, Müküm Bey, Kul Sadin, Hasreti, İnalıoğlu, İzanlı Hatice, Hüseyin Çelebi, Kul Mustafa, Karacaoğlu, Ali Paşa, Beyoğlu, Kılıçoğlu, Deli Boran, Gündeşlioğlu, Öksüz Oğlu, Miskin Ali, Derviş Ali, Hüseyin gibi şairlerdir (Özbaş, 1958, s. 55-56).

BÖLÜM II

OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ BARAK AŞİRETİ'NİN İSKÂN MESELESİ

2.1. Osmanlı Devleti'nin Konar-Göçer Aşiretlere Uyguladığı İskân Politikası ve İskânın Gerekçeleri

Osmanlı Devleti kuruluş dönemi itibariyle fethettiği bölgeleri Türkleştirmek, İslamlaştırmak, bölgedeki arazileri tarıma açmak ve bölgeyi güvenli hale getirmek için bir iskân politikası uygulamıştır (Hazar, 2018, s. 27). Fethedilen bölgelere özellikle konar-göçer aşiretleri yerleştirmiştir (Halaçoğlu, 1991, s. 100). Bunlar bölgenin Türkleşmesinde önemli rol oynamıştır (Kalaycı & Kızılkaya, 2012, s. 363). Bu bölgelere, yerleşik hayat yaşayan insanlar yerine konar-göçerlerin yerleştirilmesinin sebepleri vardır. Konar-göçer aşiretler, toplu şekilde hareket ettiklerinden ötürü yerli halka göre askeri yetenek bakımından daha iyidirler. Bu da onları bu hususta daha üstün ve güçlü hâle getirmektedir. Yine toplu bir şekilde hareket ettiklerinden, Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanma potansiyeli ya da isyan etme riski taşıyabilmekteydiler. Bu nedenle devlet, güvenliğini temin etmek ve iç istikrarını sağlamak için yeni fethedilen yerlere konar-göçerleri yerleştirmiş, onları güçsüzleştirmek ve kontrol altına alarak birliklerini, serbest bir şekilde hareket etmelerini engellemeyi hedeflemiştir. Bu yüzden ki konar-göçer gruplar iskân için kullanılan ilk topluluklar olmuştur (Akın, 2014, s. 17).

Yeni fethedilen yerlere yerleştirilen konar-göçer aşiretler Osmanlı Devleti'nde önemli bir yere sahiptir. Hayvanlardan elde etmiş oldukları et, süt, yağ, deri, yün gibi ürünlerle yerleşik halk ile ekonomik bütünlük oluşturmuşlardır. Fethedilen bölgelerin şenlendirilmesine ve devletin askeri gücüne katkı sağlamışlardır. Ayrıca yeni ele

geçirilen bölgede devletin hâkimiyetini tam anlamıyla güçlendirmede önemli katkıları olmuştur (Halaçoğlu, 2017, s. 2017).

Devlet için bu denli önemli olan konar-göçer aşiretler çeşitli sebeplerden ötürü farklı iskân politikalarına maruz bırakılmıştır. Kuruluş döneminde Osmanlı Devleti, fethedilen topraklarına konar-göçerleri yerleştirirken, gücünü kaybetmeye başlamasıyla toprakları daralmış, iç karışıklıklar ve çeşitli sorunlar ortaya çıkmış, bu sebeple boş ve harap olan yerlere onları yerleştirmeye başlamıştır (Üner, 2018, s. 126).

Başlangıçta yeni fethedilen yerlere yerleştirilip, devletin değişen dinamizminden ötürü boş ve harap bölgelere yerleştirilmiş olan konar-göçer aşiretlere uygulanan iskân politikasının değişimini; II. Viyana Kuşatması (1683) sonrası yaşanan olaylar aracılığıyla daha anlaşılır şekilde görmekteyiz. Osmanlı Devleti II. Viyana Kuşatması'nın ardından Avrupa devletleriyle savaş sürecine girmiş ve dikkatini, gücünü bu savaş sürecine yöneltmiştir. Bu sebeple Anadolu'da özellikle de iç kesimlerde birçok huzursuzluk, asayiş sorunlarının meydana gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Devleti zor durumda bırakan olaylardan bir tanesi de "Saruca-Sekban" adındaki yarı askeri grupların halka karşı olumsuz davranışları ve devletin otoritesini tanımamaları olmuştur (Tatar, 2010, s. 85-86). Uzun süren savaşlar, ekonomik krizler, vergi toplamada sorunların yaşanması, iç karışıklıklar ve isyanların ortaya çıkması merkezi otoritenin zayıflamasına yol açmıştır. Bu sebeplerden dolayı birçok köy ve kasabada yaşayanlar bulundukları bölgeden daha güvenli olan yerlere göç etmişlerdir. Böylelikle terk edilen alanlar boş ve harap halde kalmıştır. Göç hareketi bu yüzden Osmanlı ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü sadece evlerini değil, bağlarını bahçelerini terk etmişlerdir. Bu olaylar, tarıma dayalı olan Osmanlı ekonomisinin üretiminin büyük ölçüde azalmasına sebebiyet vermiştir. Bundan ötürü de boş ve harap halde kalmış bölgelere devlet eski ahaliyi getirmek için çabalamış, bu hususta başarı sağlayamayınca da, bu alanlara başıboş hâlde bulunan konar-göçerleri yerleştirmiştir. Başlangıçta Osmanlı iskân politikasının gereği olarak konar-göçerler fethedilen bölgelere yerleştiriliyorken artık boş ve harap halde bulunan yerlere yerleştirilmiştir (Halaçoğlu, 2017, s. 224-225).

Konar-göçer aşiretler II. Viyana Kuşatması'nın yaşandığı yıllarda Derbent Teşkilatı'nda yaşanan sorunlardan ötürü devlet tarafından iskân ettirilmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde Derbent Teşkilatı bölgenin ve ticaret yollarının güvenliğini temin etmek için önemli bir yere sahipti. Vazifesi derbent, yol, geçit, köprü olan görevlilerin yerlerini terk etmesi sonucunda güvenlik problemleri çıkmıştır. Devlet bu sorunu

gidermek için yerlerini terk eden derbentçilerin yerine konar-göçerleri yerleştirmiştir (Büyükcan, 2012, s. 38-39).

Devletin konar-göçer aşiretlere iskân politikasını uygulamasının nedenlerinden bir tanesi de konar-göçer ve yerli halk arasında yaşanan sorunlardır. Konar-göçer yaşam şekli yayladan kışlağa ve kışladan yaylağa gidip gelme düzeni içerisinde kurulmuştur. En büyük amaçları güvenli bir şekilde sürülerini yaylağa ve kışlağa sorunsuz ulaştırmaktır. Bu yaşam şeklini sürdürürken ziraatla uğraşan yerli halkla sorunlar ortaya çıkmıştır. Yaylak ve kışlaklar arasında gidip gelirken yerli halkın ekinlerine zarar vermeleri yerli halkı oldukça kızdırmıştır. Konar-göçerler bu sorunlar karşısında daha dar ve zorlu yollardan geçerek bu sorunların önüne geçmeye çalışmıştır. Bu dar ve zor yollarda, sürülerin yerli halkın ekinlerine zarar vermeden geçirilmesi onları oldukça zorlamıştır. Tüm bu sorunlardan ötürü, Osmanlı Devleti yerli halkın şikâyetleri doğrultusunda önlem olarak konar-göçerleri uyarmış ve kanunnamelere hükümler koymuştur. Hatta bu sorun o kadar artmış ki, bu hükümlere uyulmadığı takdirde konar-göçer olmaktan men edileceklerine kadar uyarılmışlardır. Konar-göçerlerin kendince aldıkları önlem ve Osmanlı Devleti'nin uyarı ve hükümleri yerli halk ve konar-göçerler arasında çatışma yaşanmasına engel olamamıştır (Söylemez, 2013, s. 5-6).

Yerli halk ve aşiretler arasında yaşanan anlaşmazlığı ve aşiretlerin eşkıyalıklarına dair, iskân öncesi 1689-1690 yıllarında Çöl Beyi olan Hüseyin el-Abbas'a hüküm verilmiştir. Bu hükümde: Türkmen aşiretlerinden olan Beğmişli, Arablı, Karaşeyhli, Döğerli, Kadirli, Bozkoyunlu, Dimlek, Çepni gibi birçok aşirete, köylerde yaşayan halka saldırımları, mallarına el koyup, adam öldürmeye kadar gitmelerinden ötürü yerli halkın şikâyeti doğrultusunda çeşitli cezalar verilmiştir. Suçluların yakalanıp cezalandırılması için Rakka Beylerbeyi Hüseyin, Halep Mütesellimi, Maraş Beylerbeyi Mehmed görevlendirilmiştir (Akar, 2007, s. 210-211).

Başlangıçta konar-göçer aşiretler sadece ekili alanlara zarar veriyorken, daha sonra yukarıdaki örnekteki gibi toplanan mahsullere zarar verme, hayvanlara el koyma, evlerini tahrip etme, insanları kaçırma ve öldürmeye kadar gitmişlerdir. Bu durumun yerli halkı ve devleti zor duruma sokan bir hâl almasından ötürü Osmanlı Devleti'nin çözümü konar-göçer aşiretleri iskân ettirmek olmuştur (Orhonlu, 1963, s. 37).

Devletin iskân ettirmedeki bir başka sebebi ise konar-göçer aşiretlerin eşkıyalık faaliyetleridir. Konar-göçerlerin yaylak kışlaklar arası gidip gelirken yerli halka

zarar verdiklerini belirtmiştik. Bu sebeple başlayan bu durum konar-göçerlerin eşkıyalık hareketlerine kadar gitmiştir. Bazı konar-göçerler yaylaklarına gitmeyip yerli halka zarar vermiştir. Adam yaralama, öldürme, mallarını gasp etme gibi birçok eşkıyalık hareketlerinde bulunmuşlardır (Çelik B. , 2017, s. 23). Ayrıca Osmanlı Devleti eşkıyalık hareketlerinde bulunan konar-göçerleri kontrol altına almak istemiştir. Eşkıyalık hareketlerinde bulunduktan sonra konar-göçerlerin zor erişilen dağlara kaçıtları olmuştur. Devletin ulaşamayacağı sığınacakları yerlerin oluşunu bilmek, konar-göçerleri eşkıyalık hareketlerini sürdürmeleri hususunda cesaretlendirmiştir (Özhazar, 2024, s. 44).

Bu eşkıyalık hareketlerini aşiretlerin hepsinin yaptığını söylemek doğru olmaz. Aşiretler içinde bulunan bazı gruplar tarafından gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu durum karşısında aşiret beyi-ağasına eşkıyalık hareketlerinde bulunan grupların cezalandırılması hususunda emirler verdiği bilinmektedir (Geçgin, 2021, s. 39).

Eşkıyalık hareketlerini aşiretlerin hepsi yapmamış olmasına rağmen, konar-göçer aşiretlerin Osmanlı Devleti'nde itaatsizlik, eşkıyalık gibi söylemlerle anılmaya başlanması kaçınılmaz olmuştur. Bu husus, konar-göçer aşiretlerin benimsemiş oldukları yaşam biçimlerinin devlet tarafından değiştirilmeye çalışılmasına sebep olmuştur. Devlet tarafından yerleşik düzene geçirilmeleri isteği buna örnek gösterilebilir. Osmanlı Devleti böylelikle konar-göçerlerin artan nüfusunu kontrol edecek ve aynı zamanda onların vergi vermesini sağlayacaktır. Valiler olsun mahalli yöneticiler olsun kanun dışı vergiler, haksız tutumlar koymaları doğrultusunda konar-göçerlerin itaatsizlikleriyle karşılaşmıştır. Bu da devlet tarafından onların eşkıya olarak anılmasına sebep olmuştur. İtaatsizlik, eşkıyalık gibi söylemlerle anılmalarının bir başka sebebiyse, üst düzey yönetime devşirme sınıfın hâkim olmasıyla Türk kavimlerine karşı bu söylemlerin artmış olmasıdır (Büyükcın, 2012, s. 126-127).

Tüm bu nedenlerden dolayı Osmanlı Devleti iskân politikasını uygulamak zorunda kalmıştır. Öncelik asayiş problemlerini çözmek olsa da, devletin vergi gelirlerini arttırma isteği konulan hedefler arasındadır (Tatar, 2010, s. 86).

İskân sahaları ise; Kütahya-Aydın bölgesi, Konya ve Karaman bölgesi, Silifke-Antalya yöresi, Sivas-Erzurum bölgesi, Ankara-Nevşehir Çukurova bölgesi, Diyarbakir-Malatya bölgesi, Rumeli eyaleti, Kıbrıs adası, Rakka ve Halep bölgesidir (Halaçoğlu, 2017, s. 225-226).

Osmanlı Devleti'nin uygulamış olduğu iskân politikası her bölgede aynı ve zorunlu şekilde olmamıştır. Örneğin; Anadolu'nun batısı, orta ve doğu kesimlerinin iskânı farklı şekilde olmuştur. Batı kesimindekiler, Anadolu'nun coğrafi zenginlikleri ve iklim koşullarından dolayı kendi istekleri doğrultusunda o bölgelere yerleşmişlerdir. Çünkü yaylak kışlak hayatı yaşayan konar-göçerler bulundukları yerin coğrafi şartlarından dolayı kısa mesafede yayladan kışlaya geçebiliyorlardı. Bu da onları bulundukları yerlere kalıcı olarak yerleşmelerini kolaylaştırmıştır. Böylelikle hayvancılık dışında ziraat ile de meşgul olan konar-göçerlerin kalıcı yerleşmeleri kaçınılmaz olmuştur. Hamit, menteşe, teke gibi dağlık bölgelerdeki konar-göçerlerin dışındakilerin genelinin 16. yüzyılda yerleşik hayata geçtiği bilinmektedir. Orta ve Doğu kesimlerdeki konar-göçerler ise devletin isteği doğrultusunda iskân etmişlerdir.

17. yüzyılın sonlarında yaşanan bu iskân sürecinde; kimi aşiretlerin zorla, kimisinin ise kendi istekleri doğrultusunda iskânları gerçekleştirilmiştir. İskân edilen yerlerde kimi aşiretler firar etmiştir. Tüm konar-göçerlerin iskânlarının sağlanamaması sebebiyle, konar-göçerlerin iskân edilmesi 18. yüzyılda da devam etmiştir (Akın, 2020, s. 150-151).

17. ve 18. yüzyıllarda devletin tüm ısrarlarına rağmen iskân etmemiş olan konar-göçer aşiretlerin, temel sebebini şu şekilde açıklayabiliriz. “Göçü nihayete erdiren şey yerleşik hayata geçmektir.” (Genç M. S., 2015, s. 88) Yaylak kışlak arası göç eden konar-göçerlerin benimsemiş oldukları yaşam şeklini nihayete erdirip yerleşik hayata geçmeleri onlar açısından oldukça zordur. Benimsemiş oldukları yaşam şekline kopamamaları, vergi vermeme ve vergilerin zamanla ağırlaştırılması düşüncesi onları yerleşik hayata geçme düşüncesinden alı koymuştur (Çelik B. , 2017, s. 24). 1748 yılında yazılmış bir hükümde Bozulus ve Bayat aşiretleri vergi vermemek için izlerini kaybettirme yoluna gidip göç etmeyi tercih etmişlerdir (Aksoy, 2001, s. 120).

İskân faaliyeti ancak 19. Yüzyılın ortalarından itibaren kısmen başarılı olmuştur. Asıl başarıysa 20. Yüzyılda değişen yaşam şartları, yerleşik hayatın artması ve ilgi uyandırması sebebiyle gerçekleşmiş ve bu gelişmeler konar-göçer aşiretleri kendiliğinden iskâna götürmüştür (Söylemez, 2009, s. 147).

2.2. İskân Bölgesi Rakka Eyaleti

17. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti tarafından aşiretlerin iskân ettirildiği *Rakka*, uzun bir tarihe sahip olan, zengin kültürel mirasıyla *El-Cezîre* bölgesinde

Suriye kralı *Seleukos I. Nikator* tarafından MÖ. 305-280 *Nikephorion* ismiyle kurulmuştur. MÖ. 244-242 tarihinde *II. Selefkos Kalinikos* tarafından şehir *Kallinikos* olarak isimlendirilmiştir. Daha sonra Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına girilmiştir. Bu dönemde şehrin yeniden imar faaliyetlerini Roma İmparatoru *I. Leon* başlatmıştır. Bu yüzden şehir *Leontopolis* ismini almıştır. Leon, Rakka şehrinin tarihi ve mimari açıdan önemini arttırmıştır. Rakka kelimesi “su baskınlarına uğrayan yer” anlamına gelmektedir. Bunun sebebi Fırat nehrinin sularının yükselip şehrin sulardan etkilenmesinden dolayıdır. Suriye'nin kuzeyinde yer alan bu şehre bu isim Müslüman Araplarca şehir ele geçirildikten sonra verilmiştir (Öğün Bezer, 2007, s. 432).

Rakka bölgesi, Müslümanlarca, Hz. Ömer döneminde *İyaz bin Ganem* tarafından 639-640 tarihlerinde savaşız olarak ele geçirilmiştir. Emeviler döneminde merkez iki kez değişikliğe uğramıştır. Önce Harran daha sonra El Ruha'ya (Şanlıurfa) taşınmıştır. En parlak dönemini yaşadığı Abbasi döneminde ise merkez Ruha'dan Rakka'ya taşınmıştır (Çelikdemir, 2018, s. 244).

Abbasi döneminde, Abbasi halifesi *Ebû Cafer El-Mansur* Bağdat şehir planını örnek alarak Rakka şehrinin hemen yanına 772 yılında *Refika* adında bir şehir kurmuştur. Horasanlı askerler yoğun olarak bu şehre yerleştirilmiş ve onlar sayesinde şehir gelişmiştir. Gelişen şehre hızla Rakka halkı göç etmeye başlamıştır. Zamanla Rakka şehri neredeyse tamamen terkedilmiştir. Terkedilmiş ve harap halde kalmış olan Rakka'nın adı yeni şehir olan Refika'ya verilmiştir. Halife Harun Reşit (786-809) şehre yeni inşa edilen evler, pazar yerleri, su kanalları rasathane ve saraylar yaptırmıştır. Şehri şehir yapan bu unsurları yaptırarak şehri daha elverişli hale getirmekle kalmayıp, şehrin kısa sürede büyümesini sağlamıştır (Çelikdemir, 2002, s. 246-247).

Büyük Selçuklu Devleti'nin 1040 yılındaki Dandanakan Savaşı'yla resmen kurulması sonrası batı yönündeki fetihlerinin artmasıyla topraklarını genişleten devlet, Kuzey Suriye'nin içinde yer alan Rakka şehrine de hâkim olmuştur. Rakka şehri 1182 tarihinde Eyyubiler Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiştir. Tarih boyunca sık sık elden çıkan şehir 1240 yılında Harezmlilerin eline geçmiştir. Fakat bir yıl sonra Rakka yeniden Eyyubiler tarafından ele geçirilmiştir. 1258 yılında Bağdat'ı ele geçiren Moğol hükümdarı *Hülagü* daha sonra Kuzey yönünde ilerleyerek birçok yeri tahrip etmiştir. Tahrip ettiği yerlerden biri de Rakka'dır. 1260 yılında Ayn-ı Calut savaşında Memlüklerin Moğolları yenmesi sonrasında Rakka'nın içinde olduğu Suriye bölgesi Memlüklerin eline geçmiştir. Kısa bir süreliğine Memlüklerin elinden Timur'un El-

Cezire seferiyle çıksa da yeniden Memlûklerin hâkimiyeti altına girmiştir. Rakka 1514 yılına kadar mücadele edilen saha olmuştur. 1514 yılından sonra da Safevilerin eline geçmiştir (Çelikdemir, 2003, s. 3).

Rakka Osmanlı hâkimiyetine 1517 yılında Yavuz Sultan Selim döneminde katılmıştır. Bu hâkimiyetle Diyarbakır Eyaletine bağlı bir sancak merkezi olarak belirlenmiştir. Rakka 1586 yılında eyalet merkezine dönüştürülmüştür. Aşiretlerin 17. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti tarafından Rakka'ya iskân ettirilmesiyle şehir önem kazanmıştır (Öğün Bezer, 2007, s. 432).

Osmanlı Devleti Kuzey Suriye'nin idaresini kendisine sadık olan ve güven duyduğu Fadl ve Mevâli aşiretlerinin yardımıyla sağlıyordu. 17. yüzyılın sonlarına doğru Fadl ve Mevâli aşiretlerinin yerini Arap aşiretlerinden Şammar ve Aneze aşiretleri almıştır (Çelikdemir, 2018, s. 245). Şammar aşireti Suriye çölüne hâkim olduktan sonra Kuzey Suriye'deki Türkmen köylerine baskınlar düzenlemiştir. Bununla kalmayıp yerleşim yerlerine zarar vermişlerdir. Bu baskınlar sonucu Kuzey Suriye'nin hâkimiyetini ele geçirmişlerdir. Daha sonra Aneze aşireti, Şammar aşiretine baskınlar düzenlemiştir. Daha fazla dayanamayan Şammar aşireti bulundukları bölgeyi terk edip Fırat Irmağı'nın doğu tarafına geçmiştir. Kuzey Suriye'nin hâkimiyetini ele geçiren Aneze aşireti, hâkimiyet alanını Halep'e kadar bütün Suriye çölünü alarak genişletmiştir. Halk, aşiretlerin uygulamış oldukları baskılar sonucu çareyi göç etmekte bulmuştur. Böylelikle terkedilen yerlerin boş ve harap halde kalması kaçınılmaz olmuştur (Bostancı Işık, 1998, s. 102-103).

Aneze Aşireti, Rakka bölgesindeki birçok köyü yakıp yıkmıştır. Kalan köyleri ise haraca bağlamıştır. Kervanların işlekliğini kaybetmesinden dolayı da ticaret kültürü sona ermiştir (Üner, 2018, s. 132).

Aneze ve Şammar aşiretlerinin güneyden gelip yerli halkın bulunduğu alana saldırması, yerli halkın göç etmesine sebep olmuş ve bu da üretimin durmasına yol açmıştır. Yaşanan bu gibi olaylardan sonra Suriye'nin kontrolü Urban göçerlerine geçmiştir. Böylelikle Rakka eyaletinde en fazla tarımsal üretimin gerçekleştiği 16. yüzyıldan sonra yaşanan istilalar sonucunda tarımsal araziler boş ve harap hâlde kalmıştır. Eşkıyalık yapan bu aşiretler üretime darbe vurmuştur (Abouamsha, 2020, s. 44).

Osmanlı Devleti kendisini en fazla uğraştıran gruplardan olan Arap aşiretlerinin gücünü kırmak, eşkıyalıklarını durdurmak, Rakka bölgesini güvenli hâle getirmek için özellikle nüfusu fazla olan Barak Aşireti gibi birçok aşireti Rakka

bölgesine iskân ettirmeyi planlayıp sorunun çözülmesini amaçlamıştır. 1691 yılında bir emiri-i şerifte Barak Aşireti'nin Rakka Eyaleti'nde Belih Nehri boyuna iskân edilmeleri istenmiştir (Kazcı & Şahin, 2023, s. 22-25).

Devlet, Rakka'ya aşiretleri yerleştirerek oranın güvenli hâle gelmesini planlamakla kalmayıp; ıssız, sahipsiz ve verimli topraklarda yeniden tarım kültürünün oluşmasını ve Osmanlı ekonomisinin canlanmasını hedeflemiştir. Bu yüzden Osmanlı Devleti Rakka Eyaletini iskân bölgesi olarak seçmiştir (Soyudogan, 2011, s. 139). Yalnız iskânı emredilen aşiretler hayvancılıkla uğraştıkları için ziraat alanında pek tecrübeli sayılmazdı. Örneğin İskânı emredilen Barak Aşireti'nin, konar-göçer yaşamın gerekliliği olan hayvancılık temel geçim kaynağıdır. Uzun yıllar boyunca geçimlerini hayvancılıkla sağlamışlardır. Bu yüzden ziraat bilgileri sınırlıydı. Tarımla uğraşan yerli halk kadar tecrübe sahibi değillerdi (Kır, 2002, s. 154-155).

1690-1691 yıllarında Rakka beylerbeyi ve Ruha kadısına verilen hüküme göre: Türkmen aşiretlerinden Kayas, Takalı, Dağı Şanlı, Umurlu, Kazlı, Günce, Hocalı, Hayta, Kalemli ve Ahçı isimli aşiretlerin Rakka ve Colap nehri civarına iskânı uygun görülmüştür. Bu aşiretlerin içinden güvenilir kişiler belirlenip aşiretin başına geçirilmesi istenmiştir. Bu kişiler toplumun huzurunu bozan, suç işleyen, devletin emirlerine uymayanları yakalayıp yetkililere teslim etmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca iskân mahallinde kendileri için belirlenen alanlarda tarımsal faaliyetleri yürüteceklerdir. Devlete vergilerin düzenli olarak verilmesini sağlayacaklardır. Belirtilen bölgenin güvenliğini sağlayıp, eşkıyalardan halkı koruyacaklardır. Yaylağa ve kışlağa gitme durumları söz konusu olduğunda kendileri yerinde kalıp çobanlarını göndereceklerdir (Karacan, 2010, s. 135).

Rakka iskânı hususunda görevli olan *Kadıze Hüseyin Paşa*'ya 21 Ocak 1691 tarihinde emir-i şerifin gelmesiyle aşiretlerin Rakka eyaletine iskânı fiilen başlamıştır. 5 Haziran 1692 yılında Rakka Beylerbeyi Kadıze Hüseyin Paşa'ya aşiretlerin bağlı bulundukları teşekküllerin ve iskân edilecekleri yerlere göre cemaat isimlerinin yer aldığı defterler gönderilmiştir (Çelikdemir, 2001, s. 93).

Rakka iskânına tâbi olup da iskân mahalline yerleşmeyen aşiretlerin teslimi için kethüdalara emirler gönderilmiştir. 27 Temmuz 1693 tarihinde (26 Recep 1104) Rakka Valisi Hüseyin Paşa'nın göndermiş olduğu buyruldu da: Bulunulan yerde iskânı emredilen ne kadar aşiret varsa hepsi evlerinden kaldırılıp aileleriyle birlikte, bu iş için sorumlu olan Mahmud Bey'e teslim edilip iskân mahalline gönderilmeleri

emredilmiştir. Eğer iskâna tabi tutulduğu hâlde geride kalan olursa en ağır şekilde azarlanıp, kendilerine verilen hükmün sonuçlarına katlanacaklardır (Ateş, 2014, s. 37).

Rakka Eyaleti'ne Halep Türkmenleri içinde yer alan toplamda 30 aşiretin iskânı emredilmiştir. Bu aşiretler: Ağılı (Kara Şeyhlü'ye tâbi), Arablı Musa ve Arablı İbrahim (Beğdili taifesinden), Bayındır Hacı Ahmet Kethüda, Bayındır Ramazan, Bayındır Rüstem Kethüda, Beğmişli (Ganem'e tabi), Bozkoyunlu (Seyfhan Beğe tâbi), Boz-koyunlu ve ona bağlı Balabanlı, Bozkuyunlu (Firuz Kethüda'ya tâbi), Bozkuyunlu Taş (Hübâd Kethüda'ya tâbi), Dimekli Kasım, Dimlekli (Pirbudak oğluna tâbi).Dimlekli Hacılar, Döğeri Mirza, Döğeri Seyf, Gayr-ı Akl (Dimekli'ye tâbi), Gazili (Ahmet Kethüda'ya tâbi), Kabaş (Veli Kethüda'ya tâbi), Kadirli (Hüseyin Kethüda'ya tâbi), Kara Şeyhlü Ceke (Kul İdrisoğlu Musa'ya tabi), Kara Şeyhlü Hümranlı (Taşkınoğullarına tâbi), Kara Şeyhlü Tura Beğli (Kurd'a tâbi), Kara Şeyhlü Yedigâr (İsmail Kethüda'ya tâbi), Kara Şeyhlü Yedigâr (Kays'a tâbi), Seçen (Emir Hacı'ya tâbi), Seçen (Pir Ahmet'e tâbi), Şeyhler (Beğdili taifesinden sam Uğurlu Şeyhoğullar), Şeyhler sam Hamis Şeyh, Tağalu sam Musa Şeyh Oğulları'dır (Çelikdemir, 2001, s. 93-94).

Rakka eyaletine ayrıca Yeni-il haslarına bağlı toplamda 18 aşiretin iskânı emredilmiştir. Bu aşiretler: Musacalu tâbi-i İsa kethüda'ya, Elvend Sultan Kethüda'ya tâbi Musacalu, Ömer Kethüda'ya tâbi Musacalu, Tayfur Kethüda'ya tâbi Musacalu, Ali Kethüda'ya tâbi Musacalu, Bâyezid Kethüda'ya tâbi Musacalu, Avşar torunları, Kabagılı Tokuzu, Çeçelü, Kera Çeçelû, Güneş, Çitalu, Cumalu, Sencen, Veli Alilü, Kara Kocalu, Manilü ve Barak aşiretidir (Bektaş Öztaşkın, 2008, s. 138).

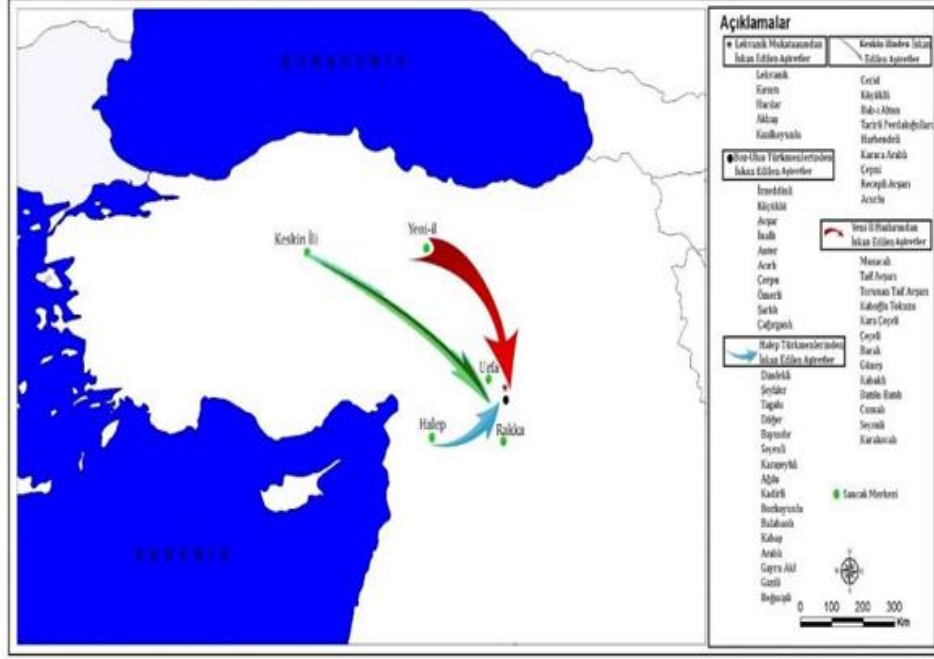
Rakka eyaletine ayrıca Levanik mukataasına bağlı toplamda 5 aşiretin iskânı emredilmiştir. Bu aşiretler: Cirintilü, Hacılar, Akbaş, Kızıl-koyunlu ve Levanik ve tevâbi'i aşiretidir (Orhonlu, 1963, s. 57).

Rakka eyaletine ayrıca Boz-ulusa tâbi Türkmenlerden 9 aşiretin iskânı emredilmiştir. Bu aşiretler: Anterlü, Avşar, Çağırmanlı Şerefli, Çöpü, İnallu, İzzeddin, Karaca Arablı, Köçeklü ve Ömerlü aşiretidir (Orhonlu, 1963, s. 57).

Rakka eyaletine Keskin ilinde sakin Boz-ulus Türkmenlerinden toplamda 8 aşiretin iskânı emredilmiştir. Bu aşiretler: Acurlu, Cid, Çepni, Harbendelü, Kara-Araplu, Köçekli, Tacirlü ve Yâbaltun aşiretidir (Orhonlu, 1963, s. 57).

Rakka eyaletine iskânı gerçekleşen aşiretlerin en yoğun olarak iskân ettikleri yerler “*Belih nehrinin Fırat ile birleştiği yere, yani Rakka'ya kadar olan hattın çevresine, Harran Nahiyesi ve Ruha'ya*” iskân etmişlerdir (Ersoy, 2005, s. 13).

Aşiretlerin Rakka'ya iskânı belirli bir plan doğrultusunda gerçekleşmiştir. Aşiretler Belih Nehri'nin batı ve doğu taraflarına, Ruha köy ve şehir merkezlerine, Bozabâd nahiyesi ve Harran nahiyesine iskân edilmişlerdir (Şanda, 2024, s. 83-86).

Şekil 4. Rakka'ya iskânı gerçekleşen aşiretler (Şanda, 2024, s. 83)

2.3. Rakka Sözleşmesi

17. yüzyıl sonunda Türkmen aşiretlerin Rakka'ya iskân etmesini Arap aşiretleri hoş karşılamayıp, bu gerçekliği hazmedememişlerdir. Bu durum iki taraf arasında çatışma yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bunun dışında Arap ve Türkmen aşiretleri arasında şiddetli kavgalar da gerçekleşmiştir (Çelikdemir, 2003, s. 5). Yaşanan bu anlaşmazlıklara ve kavgalara örnek olarak Beğdili Türkmenleri'ni gösterebiliriz. Rakka eyaletine iskânı gerçekleştirilen Beğdili Türkmenleri Araplarla birçok anlaşmazlıklar yaşamıştır. Hatta Şammarlarla birçok savaş yapmışlardır. Bu savaşlardaki yiğitliklerine, üstün başarılarına, acılarına, kavgalarına günümüze kadar gelen bazı şiir, nesir ve türkülerle şahit olmaktayız. Örneğin Araplarla Beğdililer arasında yaşanan şiddetli kavgaya Bayındır obasından Halit Ağa'nın söylemiş olduğu şu türküde rastlamaktayız (Adil, 2006, s. 138-143).

Rakka'dan beri gelen gaziler
 Rakka'nın da gonca gülü soldu mu?
 Yenile bir haber duydum oradan
 Öldü derler Cerit Bekir öldü mü?
 Cerit Bekir öldüyse açıldı kilit

Yolumuzu bağlar bir bir kara bulut
 Haniya Hacı Ali Bayındır Halit
 Kolu bağlı cellatlara vardın mı?
 Hükmümüz geçerdi şol kaftan kafa
 Bu yalan dünyada koymadık vefa
 Haniya Ulaşlı Hacı Mustafa
 Alayları bölük bölük böldün mü?
 Halidim de bunu böyle söyledi
 İnip aşkım deryasını boyladı
 Alçak Arap otururken neyledi
 Ciğerimi delik delik deldi mi? (Adil, 2006, s. 138-143)

Bu şiir, Araplar üzerine baskın yapan Türkmenlerden Cerit Bekir, Bayındır Halit ve Ulaşlı Hacı Mustafa'nın yiğitlik türküsüdür. Araplarla yaşadıkları şiddetli kavgada verdikleri mücadelede yiğitlikleriyle ön plana çıkmışlardır (Şahin A. , 1962, s. 19).

Osmanlı Devleti, Türkmen ve Arap aşiretlerin aralarında yaşadıkları anlaşmazlıkların, doğacak yeni sorunların Rakka bölgesinde oluşturacağı otoriteye zarar vereceğinden ötürü çareyi iki taraf arasında sözleşme imzalatmakta buldu. Osmanlı Devleti bu sebeple iki taraf arasında aracılık üstlenerek, Türkmen ve Arap temsilcilerine Rakka sözleşmesini imzalattı (Çelikdemir, 2003, s. 5). Temsilciler Rakka ve civarında yaşayan Şavi Urbanı, Semek ve Beni Kays ile Türkmen ve Ekrat aşiretlerinden, Arablı, Badılı, Barak, Beğmişli, Bozkoyunlu Ali Beğli, Bozkoyunlu Kılıç Beğli, Dimlekli, Döğerli, Günce, Kadirli, Kara Şeyhli, Kazlı, Küçükülü, Lekvanik, Modanlı ve Marnavi, Musa Şeyhli, Musacalı, Recebli, Tacirli gibi aşiretlerdir. Bu sözleşme, Rakka iskânıyla görevli Rakka Beylerbeyi Kadızâde Hüseyin Paşa'yla, bu mesele için mübaşir olarak görevlendirilen Dergâh-ı Ali Kabııcıbaşlarından Bayram Ağa'nın huzurunda gerçekleşmiştir. 19 Aralık 1691'de imzalatılan bu sözleşmeye göre:

- 1) Türkmen ve Arap aşiretler aralarında yaşanan muharebe ve anlaşmazlıklara son verecektir.
- 2) Yaşadıkları bölgede tehlike ve tehdit arz eden herhangi bir durum olursa müdahale edip bölgeyi koruyacaklar, gerektiğinde de böyle bir durum karşısında birbirlerine yardım edeceklerdir.
- 3) Rakka valilerinin emirlerini kabul edip, yerine getireceklerdir.

4) Olurda anlaşmayı kabul etmeyip, Rakka valilerinin emirlerini yerine getirmeyip, asayiş bozanlar olursa, bu kişiler bizzat aşiret temsilcileri tarafından tutuklanıp Rakka valilerine teslim edileceklerdir. Teslim etmedikleri durumda ise 40 bin guruş nezir akçesi vereceklerdir (Çelikdemir, 2007, s. 281-282).

Bu sözleşme Rakka iskân politikasının izahı açısından önem teşkil etmektedir. Çünkü Osmanlı Devleti Suriye’de baskın olan Arap aşiretlerinin gücünü kırmayı hedeflemektedir. Öncelikle Arap aşiretlerin Anadolu’ya doğru yayılmalarını durdurmak için Türkmen aşiretleri bu bölgeye iskân ettirmiştir. Daha sonrada Arap aşiretlerin güçlerini parçalayarak, bölgedeki kontrolü sağlamayı hedeflemiştir. Osmanlı Devleti Rakka sözleşmesiyle; Arap ve Türkmen aşiretleri arasında huzurun sağlanmasını, bölgede yaşanacak her türlü eşkıya olaylarının önlenmesini, bölgenin koruma altına alınmasını, kara ve nehir ticaret yollarının güvenliğinin sağlanmasını, boş ve harap halde kalan kasaba ve köylerin şenlenmesinin sağlanmasını amaçlamıştır (Çelikdemir, 2001, s. 26).

Osmanlı Devleti tarafından 19 Aralık 1691 tarihinde Türkmen ve Arap aşiretlerine imzalattılan, Rakka iskân politikasının izahı açısından önem teşkil eden sözleşmenin transkript metni şöyledir:

Hatt-ı Hümâyun-u Sâ’det-Makrunumla Rakka havâlisinde Nehr-i Belih üzerinde Türkmen ve Ektrat taifelerini iskâna me’mur olan sahibü’l- izzet ve’l-ikbâl sâ’adetli ve mekremetli Rakka Beylerbeyisi Kadızâde Hüseyin Paşa Yesserallah-u bi’l-hayr mâberîd ve mâ-yeşâ hazretlerinin husûs-u merkumeye maan me’mur olan dergâh-ı ‘Ali kapıcubaşlarından iftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim Bayram Ağa zîde mecdehunun huzuru Âlilerinde nefsi Rakka’da akd olunan meclis’i şer’i hatırı lâzımı’t-tevkirde Rakka etraflarında sâkin olan Ben-i Kays ve Semek ve Şavî urbanı tâifesinden Ben-i Kays cemâatinden el-Hac Hüseyin bin Derviş ve Ali bin Fâris ve Nasiru’n-nasir vesâirleri ve Elbu Mehmet cemâatinden Ali bin Feridun ve Osman bin Câbir vesâirleri ve Elbu Asaf cemâatinden Musa bin Mehmet ve Ali bin Kubat ve Hüseyin bin Davi vesâirleri ve Elbu Hasan cemâatinden Musa bin Assaf ve Ali bin Hüseyin vesâirleri ve Elbu Dîyş cemâatinden Cabir bin Kacar ve Hamd vesâirleri Elbu Batuş cemaatinden Bedran bin Ali ve Cevran bin Bişr ve Abdu’l Hay vesâirleri ve Hüseyin cemâatinden Ebu Bekir bin Makbel vesairleri ve Ceruzi cemaatinden Diyab bin Gânem ve Hasan bin Ale’l-Ganîme vesâirleri ve Şebl cemâatinden Mehmet bin Yeşân vesâirleri ve Elbu Raşid cemâatinden Hamdu’l-erzak vesâirleri ve Elbu Huneyn cemâatinden Arafat vesâirleri ve Mukaddime cemâatinden Abdu’l-Hayy vesâirleri ve Elbu Atiye cemâatinden Musa bin Mehmet vesâirleri ve mekâdimu’l-Bakara cemâatinden Hüseyin Faris vesâirleri ve Elbu Tâhirü’l-Mürabi cemâatinden Kâsım bin Faris vesâirleri ve Elbu Abdu cemâatinden Ali vesâirleri ve Elbu Heyâzi cemâatinden Mehmet bin Gurgun ve Elbu Sübu cemâatinden Hüseyin bin Gannam vesâirleri ve el-Kıysat cemâatinden Seydi vesâirleri ve Elbu Ramazan cemâatinden Musa bin Mehmet vesâirleri ve Cebbâri cemâatinden Hasan bin Mehmet vesâirleri ve Elbu Tâhir cemâatinden Nafi bin Mihri ve Elbu Recep cemâatinden Süleyman bin Ali vesâirleri ve Şammar cemaatinden Hacce İbrahim vesairleri ve Elbu Hâmîdi cemâatinden Abdullah el-Kunuş

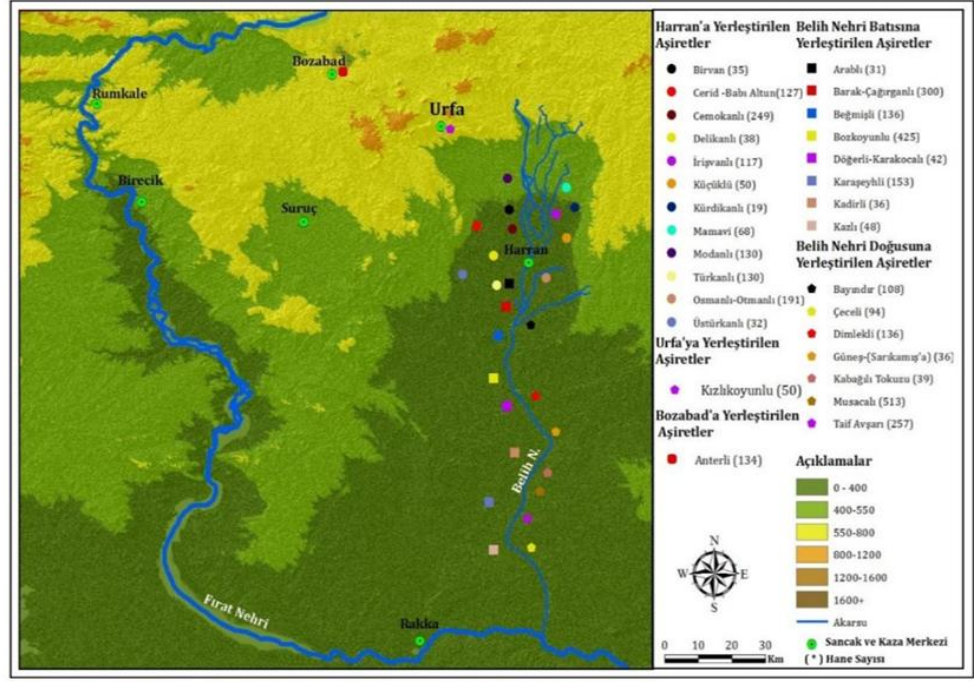
vesâirleri muvâcehelerinde iskâna ferman buyurılan Türkmen ve Ekrat Taifelerinden Bozkoyunlu Ali Beyli Cemâatinden Seyfi Han Bey bin İsmail ve Murtaza bin Hüseyin ve Hüseyin Gazi bin Şefkat vesâirleri ve Bozkoyunlu Kılıç Beyli cemâatinden Şahin Bey bin Firuz Bey ve Terbuş bin Abbas vesâirleri ve Beğmişli cemâatinden Ganem ve Halil ibn-i el-Hâc Ali ve Nâsır bin 'Arar vesâirleri ve Kara Şeyhli cemâatinden Asaf Bey bin Şedid ve Mirza Ali bin Ebu Seyf vesâirleri ve Barak cemâatinden İnâl Kethüda ve Musa bin Mehmet vesâirleri ve Dimlekü cemâatinden Satılmış Kethüda İbn-i Kâsım ve Osman bin Pir Budak vesâirleri ve Musacalı cemâatinden Hacı Bayezid ve İsmail bin Çavuş vesâirleri ve Arablı cemâatinden Ganim bin Musa ve Muharrem bin İsmail vesâirleri ve Kadırlı cemâatinden Sevindik bin Abdulkadir vesâirleri ve Musaşeyhli cemâatinden Mustafa bin Musa ve Mahmut bin Uğurlu vesâirleri ve Döğerli cemâatinden Bedr bin Süleyman ve Ali Bin Seyf vesâirleri ve Kazlı cemâatinden Şedidü'l-Cebbar vesâirleri ve Günce cemâatinden Sermâye vesâirleri ve Köçeklü cemâatinden Abbas bin İnce ve Ali bin Velid vesâirleri ve Tacirli cemâatinden Mustafa bin Kubat ve Diyab bin Haydar ve Hacılar Cemâatinden Mustafa bin Murtaza ve Lekvanik cemâatinden Mustafa bin Merdane Ali ve Kızılkoyunludan Bayram bin Hacı Bayram ve Hacılar cemâatinden Halil Kethüda ve Tokuz cemâatinden İbrahim Bey bin Hacı İvaz vesâirleri ve Recebli Avşarı cemâatinden Ebû Bekir bin Halil Bey ve Arab Ali ve İbrahim Bey ve Hacı Mustafa vesâirleri ve Badıllı cemâatinden Osman bin Şah Hüseyin ve Murat bin Abdullah ve Abdal bin Ali Modanlı cemâatinden İvaz ve Arab Ali ve Mamavi cemâatinden Musa Kethüda ve Arab All ve Cemokânlı cemâatinden Mustafa bin Yedigâr vesâirleri bi- cemihüm mahfil-i kazâda takrir-i kelâm ve bast-ı merâm idüb bundan akdem bazılarımız bu etrafta kışlamak sebebi ile mezbûr Ben-i Kays ve Semek ve Şavî taifelerinden bazıları ile nice harp ve cîdâl ve nice adâvet ve kıtalımız olub badel-yevm itaat'ı hatt'ı hümâyun idüb her birimiz bu havâlide sâkin ve taife-i merkûme ile hüsn ü sülûk ve birbirimizden emîn ve mutma'in ve bu havâlidenden mürûr-u übûr iden ebnâ-i sebîli emîn ve mutmain ve etraf ve eknâftan bir düşman zühûr eder ise ittîfak ve ittîhâd ve birbirimize imdâd ve iânet ve Rakka Valilerine mutabaat ve emirlerine itaat vechi üzre kendi rızamız ile her kangı cemâatimizden şurût-ı mezbûreye muhalefet ve düşman-ı mezbûre it'am ve hânesine idhal ve civârına iskân ve hilâf-ı şer harb ve cîdâl ve katl-i nüfûs ve garet-i emvâl ve fesâda müeedi olacak bir hal ve bir şey zühûr eder ise birbirimize kefil olup kefâletimiz hasebiyle bi'l-ittifâk ahz-ı bend idüb Rakka Valisine teslim etmez isek Hazîne-i Amire'ye kırk bin gurus üzerimize nezr olsun ve Başubuğ olanlardan on aded ademi Rakka Valisi yedine virüb katl ittürmek dahi üzerimize nezr olsun mezbûr Ben-i Kays ve Semek ve Şavi taifelerine dahi minvâl-i meşruh üzre kabul idüb râzı olurlar mı suâl olunup tarafeynin cevâbları tahrîr ve hücced olunması matlubumuzdur didiklerinde gibbe's sual mezbûr Ben-i Kays ve Semek ve Şavi taifesi cevâbında fi'l-hakika taife-i Türkmandan bazıları etrafımızda kışlayub mâbeynimizde nice harp ve cîdâl ve adâvet olub bade'l-yevm itaat-ı hatt-ı hümâyun idüb bunlar bu havâlide sâkin olduklarından birbirimizden emîn ve mutmain ve bu havâlidenden mürûr-ı ubûr iden ebnâ-yı sebîli emîn ve mutmain ve etraf ve eknâftan bir düşman zühûr ider ise ittîfak ve ittîhad ve birbirimize imdâd ve iânet ve Rakka valilerine mutabaat ve emirlerine itaat etmek vechi üzre her kangı kabilelerimizden şurût-ı mezkûre muhalefet ve düşman-ı mezbûre itam ve hânesine idhai ve islâma hilâf-ı şer harb u cîdâl ve katl-i nüfûs ve garet-i emvâl ve fesâda müeddî olacak bir şey zühur eder ise birbirimize kefil olup kefâletimiz hasebiyle bi'l-ittifâk ahz-ı bend idüb ve Rakka Valisine teslim etmez isek bizim dahi Hazîne-i Amire'ye kırkbin gurus üzerimize nezr olsun didiklerinde taifatân-ı mezbûrâtandan vech-i muharrer üzre câri ve sâdır olan kelimatların ahad-ı hümâdan her birileri bi'l-muvâcehe keyfe mâ yeşâ tasdik ittiklerinde işbu vesîka alâ ma-huvel-hakika gibbe't-taleb ketb ve terkîm olundu. Tahrîren fi'l-yevmil-aşer fi

şehr-i rebiyü'l-ahir sene erba ve mie ve elf (10 Rebiyül-ahir 1104)
(Çelikdemir, 2002, s. 254-256).

2.4. Barak Aşireti'nin Osmanlı Devleti Tarafından İskâna Tâbi Tutulması

1691 yılında alınan kararla Osmanlı Devleti tarafından çeşitli Türkmen cemaâtları Rakka Eyaleti'nin Belih Nehri batısında yer alan 12 nehir boyunca iskân edilmişlerdir. Bunlardan birisi de Barak cemaatidir. Kethüdaları Muharrem oğlu Musa ve Hacı Nal Oğlu'dur ve 400 nefer ile Boz-Ulus'a ilhak olduktan sonra toplamda 800 nefer olmuşlardır (Şakar, 2007, s. 136). Barak Aşireti Çağıranlı Aşireti'yle birlikte İnal kethüdanın önderliğinde iskân edilmek üzere deftere kaydedilmişlerdir. Bu iki aşiret Salihyye, Yeknip, Ramman nehirlerine iskân edilmişlerdir (Çelikdemir, 2001, s. 106).

Belih Nehri batısına iskân eden aşiretlerin toplam hane sayısı 1.371'dir. Arablı Aşireti Ganem Kethüda bin Musa önderliğinde Harime nehrine 31 hane olarak yerleşmişlerdir. Begmişli Aşireti, Ganem bin El Hac Ali önderliğinde Heyşe, Üskürle bendlerine 136 hane olarak yerleşmişlerdir. Bozkoyunlu Aşireti, Kılıç Beyi, Firuz Bey Oğlu Şahin Bey önderliğinde Hayabendi, Sehlan nehirleri arasına 399 hane olarak yerleşmişlerdir. Bozkoyunlu Aşireti, Ali Beyli, Sefhan bin İsmail Bey önderliğinde Sehlan Bendi'nin sonuna kadar olan alana 226 hane olarak yerleşmişlerdir. Döğerli ve Kara Kocalı Aşireti, Ali bin Seyf önderliğinde Tel Semen nehri boyuna olmak üzere 42 hane olarak yerleşmişlerdir. Kadirli Aşireti Sevindik Kethüdâ önderliğinde El Ass nehri boyuna 36 hane olarak yerleşmişlerdir. Kara Şeyhli, Ebuseyf oğlu Emirza Ali ve Ali Abbasoğlu önderliğinde Ebu Şakka nehri boyuna 41 hane olarak yerleşmişlerdir. Kara Şeyhli, Assaf Kethüdâ ve Kul İdrisoğlu, Arasık nehri boyuna 81 hane olarak yerleşmişlerdir. Kara Şeyhli, Uğurlu Şeyhoğlu ve Musaşeyhoğlu önderliğinde Ebu Rakka nehri boyuna 31 hane olarak yerleşmişlerdir. Kazlı Aşireti Rahbe nehri boyuna 48 hane olarak yerleşmişlerdir. Barak ve Çağıranlı Aşireti ise İnal Kethüdâ önderliğinde Salihyye, Yeknip ve Ramman nehri boyuna 300 hane olarak yerleşmişlerdir. Belih Nehri doğusuna iskân eden aşiretlerin toplam hane sayısı 1.147'dir. Ruha köy ve şehir merkezlerine iskân eden aşiretlerin toplam hane sayısı 50'dir. Bozabâd nahiyesine iskân eden aşiretlerin toplam hane sayısı 134'tür. Harran nahiyesine iskân eden aşiretlerin toplam hane sayısı ise 1.186, tüm aşiretlerin toplam hane sayısı ise 3.924'tür (Şanda, 2024, s. 84-87).

Şekil 5. Rakka ve Urfa dolaylarına iskânı gerçekleştiren aşiretler ve hane sayıları (Şanda, 2024, s. 87)

1692 yılında Erzurum ve Diyarbekir valilerine, ayrıca Adana ve Çıldır beylerbeyine verilen hükümlerde Barak Aşireti'nin iskân ettirildiğine rastlamaktayız. Erzurum, Diyarbekir, Adana ve Çıldır dolaylarına dağılmış olan bazı Barak cemaatleri ile Boz-ulus cemaatinden Ulaşlı'nın iskânları gerçekleşmiştir. Barak cemaatlerinden bazıları ve Boz-ulus cemaatinden Ulaşlı da Rakka eyaletinin Belih Nehri dolaylarına iskân etmişlerdir (Şakar, 2007, s. 120).

Osmanlı Devleti tarafından Belih Nehri dolaylarına iskâna tabi tutulup buraya gelip yerleşen Türkmen aşiretleri, sulama ve su ihtiyaçlarını gidermek için aralarında anlaşıp her oymak için ayrı bir bend yaptılar. Dedemoğluna ait türküde Türkmen aşiretlerin Rakka'ya (Colap'a) yerleştiklerini, oymaklar için ayrılan bendleri ve nereye dizildiğini görmekteyiz. Türküde Türkmen oymaklarından Ulaşlı ve Bayındır isimlerinin geçtiği gibi Barak boyunun oymağı olan Torunların ismi de geçmektedir.

Toplandı aşiret geldik Culaba
Firuz beyin yurdu baş bend değil mi?
Emir oldu beylere konu yan yana
Hacı Ali'nin bendi seylan değil mi?

Hacı Ali'den aşağı Budak dizildi
Bend sahibi, ismi, ismi ile yazıldı
Orada Berk ağanın keyfi bozuldu

Torunların bendi Şirvan değil mi?

Yer verildi Ulaşlı'nın beyine

O da kondu Berk ağanın sağına

Firkat geldi Akçakale dağına

Bayındırın bendi Goncan değil mi?

Dedemoğlu hayırların kurulsun

Dövülsün kahveler harbi çağrısın

Açılsın bayraklar mehter vurulsun

Yiğitlerin yeri tarih değil mi? (Şahin A. , 1962, s. 22-29)

Osmanlı Devleti, iskân edilen aşiretlerle irtibatı sağlamak için iskân başına ihtiyaç duymuştur. İskân başı aşiret ileri gelenlerinden; önemsenen, fikirlerine itibar edilen ve aşiretleri iyi tanıyan kişiler arasından seçilirdi. Aşiretlerin Rakka'ya iskânı gerçekleştikten sonra 1 Şubat 1693'te Firuz Bey'in oğlu Şahinbey, Rakka'ya iskânı gerçekleştiren tüm aşiretlerin iskân başı olarak atanmıştır (Çelikdemir, 2001, s. 84).

Baraklar iskân başı dışında boy beyleri Mehmet oğlu Musa ve İnal Kethüda tarafından yönetilmişlerdir. Şahinbey'in babası Rakka iskânını kabul etmeyip Acem'e gitmişti. Oğlu Şahin babasıyla gitmek yerine kardeşleri Kenan ve Kurt Bey ile birlikte Rakka'da kalmayı tercih etmişti. Şahinbey'den sonra iskân başı olarak Kenan Bey atanmıştır. 1702 yılında aşiretler tarafından önemsenmediği için yerine sevilen ve fikirlerine itibar edilen Şahinbey'in oğlu Firuz Bey (Firuz Bey'in torunu Firuz Bey) iskân başı olarak atanmıştır (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 25).

İskân başları zaman zaman hem devletin hem de aşiretlerin huzurunu kaçıracak hareketlerde bulunmuşlardır. Firuz beyin oğulları Şahinbey, Kurt bey ve Kenan bey aşiretlerin deve, at ve eşyalarını gasp etmiştir. Barak ve Beydili gibi aşiretlerin bu durum canını sıkıştır. Olaya kayıtsız kalmayıp Yusuf Paşa'ya (Topal) Şahinbey şikâyet edilmiştir (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 25). İskân başı ve kardeşlerinin yaptığı bu hırsızlık olayının çözümü için mübaşir tayin edilmiştir. 7-15 Ağustos 1700 tarihinde verilen hüküm şöyledir:

Rakka tarafında mübâşir ta'yîn olunan () zîde kadruhûya hüküm ki

Sen ki mûmâ ileysin bundan akdem Rakka'da iskân olunan tavâifden ba'zıları () deve ve at ve eşyalarımızı aldı deyü Rakka'da iskân başı olan Şahin nâm-kimesneden iştikâ' eylediklerinden ahvâlleri[ni] şer'le görmek için emr-i şerîfimle sen mübaşir ta'yîn olunmuş idin. Hâlâ mezbûrların mezkûr Şahin ve karındaşları Ken'an ve Kurd ile olan da'vâları Rakka vâlisi vezîrim Hasan edâma'llahü te'âlâ iclâlehü ma'rifetiyle şer'le görülüb icrâ-yı hak olunmak üzere havâle olunmağın emr-i şerîfim vusûlünde sen kalkub Âsitâne-i Sa'âdetime gelesin deyü yazılmışdır. Fî evâhiri S sene 112 (Duzcan, 2019, s. 111)

2.5. Osmanlı Devleti'nin Barak Aşireti'ni İskâna Tâbi Tutmasındaki Amaçları

2.5.1. Önemli Geçiş Yollarını Eşkıyalardan Korumak

Baraklar, aşiretlerin Rakka'ya iskânı emredildiği ilk dönemde iskân eden aşiretlerin için de yer almıştır. Bu dönemde bir kısım Barak Aşireti'nin iskânı ise Fırat Nehri kenarındaki Sinor isimli bölgeye gerçekleştirilmiştir. Devletin Barak Aşireti'ni buraya iskân ettirmesindeki amacı, bu bölgenin eşkıyaların sık kullandığı geçiş yeri olmasından ötürü oranın güvenliğini sağlamaktır (Çelikdemir, 2001, s. 133). Yalnız bu bölgede cemaat ahalisine yetecek büyüklükte ziraat alanı bulunmamaktaydı. Bu duruma çözüm olarak Rakka valilerinin izni ile üç aylığına Sivas'ta bulunan İyş isimli yaylağa gitmelerine izin verilmiştir. Ancak bulunan bu çözüm, daha sonrasında sorun yaratmıştır. Çünkü Barak cemaatinin ileri gelenleri yaylak ve kışlak alanları arasında gidip gelirken çevrede bulunan ahaliye zarar vermişlerdir. Bu durumu önlemek adına, Barak cemaatinin ahaliye herhangi bir rahatsızlık vermesi durumunda bizzat bu durum için görevlendirilmiş olan Rakka Mütesellimi ve Rakka İskân başı Firuz müdahale edecektir (Tatar, 2010, s. 91).

Rakka'da iskân başı olan Şahinbey'in oğlu Firuz Bey (Firuz Bey'in torunu Firuz Bey), Türkmen ve Mevâli aşiretleriyle birlik olup Birecik'ten Bağdat'a kadar olan eski yolun güvenliğini sağlamıştır. Bunun dışında İran seferine askeri yardımlarda bulunmuştur (Yıldırım & Yıldırım, 2011, s. 25).

Osmanlı Devleti'nin Rakka Eyaleti'ne iskân ettirdiği aşiretlerin yolların güvenliğini sağlamaları çok önemliydi. Öyle ki, Rakka iskânını kabul etmeyip her fırsatta firar eden aşiretlerin bizzat yolların güvenliğini sağlamaları için, firar ettikleri yerlerden iskân mahallerine geri iadelerinin yapılması istenmiştir (BOA, AE. SAMD.III, 136/13262, H.1125/1714).

Konar-göçerlik kısmında bahsettiğimiz, konar-göçerlerin hayat tarzlarının vermiş olduğu özelliklerden olan savaş ve savaş manevralarına hazırlıklı oluşları ve savaşçı özelliklerinin oluşmuş olması Osmanlı Devleti için önemli geçiş yollarının güvenliğini sağlamalarına en uygun tercih olarak Barak Aşireti'ni görmesi tesadüfi değildir. 1810 tarihli arşiv belgesinde Barakların etkin ve güçlü bir aşiret olduğu geçmektedir. Ayrıca istikrarlı ve istikrarını sürdürmesi için mühim bir güç unsuru olarak gösterilir. Özellikle Barak Aşireti mensubu Tiryaki oğlu Ömer Ağa'nın yardımseverliği, önde gelen isimlerden İbrahim Halil Ağa, Mehmed Ağa, Kasım Ağa'nın devlete destek sağlamaları onları önemli kılmış ve devlete bağlı oluşlarıyla

anılmışlardır. Özetle Barak Aşireti'nin askeri ve siyasi gücü, bölgesel istikrarı sağlama konusunda iyi oluşları, iş birliği içinde hareket edebiliyor oluşları fark edilmiş özellikleridir. Bu özelliklerin kısa zamanda oluşup duyulmasının güç olduğunu düşünürsek, Barakların uzun zamandan beri bu şekilde tanındığını tahmin edebiliriz. Bu da Barakların, Rakka bölgesinin istikrarını sağlama ve bölgeyi güvenli hâle getirmeleri hususunda en makul tercih olduklarının delilidir (BOA, C.DH. 245/12230, H.1224/1810).

2.5.2. Cezalandırma

Devletin Barak Aşireti'ni ve diğer aşiretleri iskân ettirmesindeki amaçlar arasında, cezalandırmak için sürgün edildiklerine dair telakkiler de mevcuttur. Bu telakkilerin oluşmasına sebep olan nedenler arasında; hayvancılıkla uğraşan aşiretlerin ziraatle uğraşmaya zorlanmaları hususu yer almaktadır. Ayrıca idarecilerin iskân konusunun ayrıntılarını pek ciddiye almamalarından ötürü ortaya çıkan hususlar bu meselenin bir nevi “cezalandırma” olarak anlaşılmasına sebep olmuştur. Bunun dışında devlet vergi vermekten kaçan, eşkıyalık yapan aşiretleri Rakka'ya iskân ettirmekle tehdit etmiştir (Gündüz, 1997, s. 151). Bu da başıbozuk toplulukların oralara cezalandırma amaçlı yerleştirildiklerine dair söylemleri güçlendirmiştir.

2.5.3. Yerli Halkın Huzurunu Sağlamak ve Eşkıyalık Yapan Aşiretlerden Kurtulmak

Aşiretlerin, eşkıya olarak anılmış olmalarına ve yerli halk ile sorunlar yaşadıklarına daha önceden değinmiştik. Belih Nehri dolaylarına, Fırat Nehri kenarına iskân ettirilen Barak Aşireti de yerli halk ile yaşadığı sorunlardan ötürü eşkıya olarak anılmış ve sonucunda iskân ettirilmiştir. Buna örnek olarak, hicri 1102 (m. 1690-1691) tarihinde verilen bir hükümde içlerinde Barak Aşireti'nin de bulunduğu Türkmen ve Kürt aşiretlerden Rişvan, Çuha Börklü, Badilli, Basklu, Etmelü, Kara Silahlı, Hacılı, Yüz Koyunlu, Garblu, Şarkevi, Dimeklü, Abalu, Paraklı, Bayındır ve Diridüklü gibi bazı aşiretler eşkıya olarak anılmışlardır. Sivas ili, Eğin, Kuru Çay, Arapgir bölgelerine gelerek yağma, talan ve zulümde bulunmuşlardır. Mesele kendi yaylak ve kışlaklarıyla yetinmemiş olmalarıdır. Eşkıyalık hareketlerinde bulunan bu aşiretler bölgede yaşayan insanların mallarını çalıp, hayvanlarına el koyup, yollarına çıkanlara saldırıp onları öldürmeye kadar gitmişlerdir. Devletin buradaki amacı da yerli halkın huzurunu

sağlamak ve eşkıyalık yapan aşiret probleminden kurtulmaktı (Karacan, 2010, s. 174-175).

Barakların Osmanlı Devleti ve yerli halk ile anlaşmazlık yaşayıp Rakka bölgesine iskân ettirildiğine dair rivayetler de mevcuttur. Horasan'dan göç edip Erzurum'a yerleşip oradan da Yozgat'a yerleşen Barak Aşireti (Kır, 2002, s. 152) yerli halk ve Osmanlı Devleti'yle sorunlar yaşamıştır. Bir rivayete göre; Yozgat'taki yerli halk ile anlaşmazlıklar yaşamış bunun üzerine hükümete şikâyet edilmişlerdir. Başka bir rivayete göre de hükümetin postasını Barak boylarına mensup olan Şid oğlu Hamo namında bir genç soymuş ve hapse atılmıştır. Aşiret büyükleri aldığı kararlar sonucunda bu genci kurtarmak için hükümet kalesine saldırı düzenleyip genci kurtarmışlardır. Bu olayın bastırılması için de Osmanlı Devleti Kadioğlu Yusuf Paşa'yı görevlendirmiştir. Yusuf Paşa çareyi Barakları Yozgat'tan Colap'a sürgün etmekte bulmuştur (Tanyol, 2014, s. 74-76). "*Colap denilen yer Urfa'nın cenubundaki Akçakeleden Rakkaya kadar olan mıntıkadır.*" (Özbaş, 1958, s. 5)

Yukarıda bahsettiğimiz gencin olayı için aşiret büyüklerinin yaptığı istişare ve münakaşa karşımıza şu türkü ile çıkmaktadır:

Feriz Beyden Muslu Beye bir selam
Gelin bu ellerden göçelim dedi
Ali Osman oğluna karşı durulmaz
Vakitken arayı açalım dedi

Musa Şeyh oğlu dedi gelin varalım
Dof tutup kaleye karşı duralım
Hırsız tutup teslim edelim
Yahşiyi yamandan seçelim dedi.

Aşağıdaki mısralarda, Şidoğlu yaşadığı bu durum karşısındaki düşüncelerini, duygularını yaptıkları toplantıda şu şekilde ifade etmiştir.

Şidoğlu derki ciğerim dağlı
Hamov'um kalede kolları bağlı
Gel bir kötülük etme Musa Şeyhoğlu
Hepimiz bir candan geçelim dedi

Delfer oğlu derki Osmanlı handa
Arap at al altımda demir don bende
Musa şeyhoğlu'nun kasdi var anda
Al kanı çöllerde saçalım dedi (Tanyol, 2014, s. 75-76).

2.5.4. İskân Bölgesinde Arap Aşiretlerin Şekavet Hadiselerini Önlemek

İskân bölgesi Rakka'da (Colab) Tay ve Muvali isminde iki aşiret bulunmaktadır. Bu aşiretler Colab'da bulunan tüm aşiretlerin hâkimiyetini eline almıştır. Onlardan *huva* denilen harçlık almaktadırlar. Barak Aşireti o güne kadar yaşadıkları yerlerde hiç kimseye huva vermemiştir. Colab'a gelen Barak Aşireti karşılaştığı bu durum karşısında Tay ve Muvali aşiretlerinin bu isteklerini geri çevirdiğinden bu aşiretlerle çatışma yaşamıştır. Türk oymaklarının bu iki aşiretle yaşamış olduğu çatışma galibiyetle sonuçlanmıştır (Özbaş, 1958, s. 5). Osmanlı Devleti için tehlike arz eden ve devlete itaat etmeyen bu iki Arap aşiretin bölgede etkinliklerinin azalmasını sağlayan Türkmen aşiretlerinin burada bulunması tesadüf değildir. Bizzat bu aşiretlerden kurtulmak amacıyla Osmanlı Devleti tarafından bu bölgeye iskân ettirilmişlerdir. Yusuf Paşa tarafından bölgeye yerleştirilen Barak Aşireti uzun mücadeleler neticesinde bu iki Arap aşiretine Colab'ı terk ettirip, güney taraflarına ve güneydoğu bölgesine kaçmalarını sağlamıştır (Tanyol, 2014, s. 76-77).

Osmanlı Devleti tarafından Arap aşiretlerinden kurtulmak için Rakka'ya iskân ettirilen Türkmenlerin yaşamış olduğu bu savaşı, iskân şiirleriyle bilinen Taşdemir, türküsüyle bu olayı anlatmıştır.

Kadioğlu Yusuf Paşa gelende
 Yalan dünya benim derdi Beydili
 Seksen bin evle Rakka'ya iskân olanda
 Tay'ı Muvaliyi kırdı Beydili
 Döğülür davullar, iniler dağlar
 Harbiler çağırır analar ağlar
 Gürleyip Fiyahana konduğu çağlar
 Şemseddin'den ubur etti Beydili
 Döğülür davullar çekildi sancak
 Koç yiğit atına takındı Poncak
 Hamedilabbas bu işi tuttu ancak
 Göç ile düşmana vardı Beydili
 Şeyh efendi böyle çaldı kalemi
 Namı tuttu Beydillinin âlemi
 Ânek Süddoğlu Hüseyin Çelebi
 Çarhacınız Cafer olsun Beydili
 Kara bayrak salsak Şarkevi yirak
 Karagün olanda aşiret gerek

Şunda eyi bir nam kazandı Sobıyan Barak
 Binde birin oma dikti Beydili
 Taşdemirimde söyler özünden
 Medhedelim Beydilin yazından
 Alabucak kettelenin düzünde
 Hamedin sancağın bastı Beydili (Özbaş, 1958, s. 6)

2.5.5. Boş ve Harap Hâlde Kalmış Arazilerin Tarıma Açılması ve Devlet Hazinesine Gelir Getirmeleri

16. yüzyılda Rakka Eyaletinde tarımsal üretimin en yoğun olduğu alan Belih Nehri kıyılarının yıllık getirisi 1.339.629 akçe olarak hesaplanmıştır. İstilalar sonrasında atıl vaziyette kalması, yerleşik ahalinin bu bölgeyi terk etmesiyle üretim durmuştu. Bu toprakları yeniden şenlendirmek ve devlet hazinesini doldurmak amacıyla aşiretler iskân ettirilmiştir (Abouamsha, 2020, s. 44).

Uzun bir süre Rakka’da kalan Barak Aşireti boş ve harap halde kalmış arazileri tarıma açmış ve bu süre boyunca ziraat ve tarımla uğraşmıştır. Bölgede bir sorun yaşamamışlardır. Ürettiklerinin öşürünü vermişlerdir. Yaylağa kendileri gitmeyip çobanlarını göndermişlerdir (Çelikdemir, 2001, s. 132). Kendilerinin gitmemesi iskân şartlarından kaynaklanmaktadır. Burada benimsemiş oldukları yaşam şekli uzaklaştırılıp yerleşik yaşama alışmaları hedeflenmiştir. Bir anda, benimsemiş oldukları hayvancılığı bırakmaya mecbur bırakılmaları, aşiretlerin kabul edebileceği bir durum olamazdı. Konar-göçerlerin hayvanlardan elde edilen vergiler de devlet hazinesi için önemli bir gelir kaynağı olduğundan hayvancılığı devam ettirmek adına önemli bir çözüm yolu olmuştur (Tatar, 2010, s. 89-90).

Baraklar her sene hayvanlarını otlatmak için düzenli olarak gittikleri Sivas’ı 40 yıldan fazla yaylak olarak kullanmışlardır. Baraklar Fırat sahillerinde tarım ve hayvancılıkla uğraşırken 1733 yılında yaylak için gittikleri Sivas’ta birçok sıkıntıya sebebiyet vermişlerdir (Öğüt, 2008, s. 106). Barakların Sivas’a yaylak için gitmelerinin sebebi Rakka’da bulundukları bölgede otlak darlığından ötürüdür. Bu da hazinesini doldurmak isteyen Osmanlı Devleti için istenilen bir durum değildi. Bu durum zamanla Barak Aşireti ile Sivas ahali arasında sorunlar yaratmıştır. Sadece Barak Aşireti değil Rışvan, Milli, Eyüci, Mamalu, Herikli, Afşar ve Kavili gibi birçok aşiret Sivas’ı yaylak olarak kullanmışlardır. Bu aşiretler Sivas’a gittiklerinde halkı rahatsız etmişlerdir. Bölgedeki halkın huzurunu bozup, onlara zarar vermişlerdir. Aşiretlerin yapmış oldukları tecavüzü önlemek, halkın güvenliğini ve huzurunu

sağlamak adına gerekli önlemlerin alınması istenmiştir (BOA, C.DH. 161/8034, H. 1148/1736).

2.6. Barak Aşireti'nin Rakka'dan Firarı, Eşkîyalıkları ve Devletin Aldığı Önlemler

1691 yılında Rakka Eyaleti'ne iskânı emredilen aşiretler iskân mahalline yerleştikten sonra bulundukları bölgeden firar etmeye başlamıştır. Barak Aşireti de bir süre bulunduğu bölgede kaldıktan sonra, onlardan bir kısmı firar etmeye başlamıştır. Gittikleri yerlerde insanların mallarını gasp etme, adam öldürme gibi eşkıyalık hareketlerinde bulunmuşlardır (Koyuncu, 2022, s. 131-132).

Osmanlı Devleti Rakka'dan firar eden aşiretleri yeniden iskân mahalline yerleştirdikten sonra bu durumun tekrarlanmaması için aşiretleri cezalandırmıştır. Bunun hakkında 15 Receb 1104 (15 Temmuz 1693) tarihindeki buyruldu kaydına göre: Rakka'dan Ayıntab (Antep) civarındaki köylere firar etmiş ve bu bölgede saklanan aşiretlerin derhal bulunup, malları ellerinden alınıp, başları kesilip devlet yetkililerine teslim edilmesi emredilmiştir. Saklananların yerini öğrenip bildirmeyenlerse en ağır şekilde azarlanması emredilmiş, kendilerine verilen hükmün sonuçlarına katlanılacağı bildirilmiştir (Ateş, 2014, s. 72).

Bulunduğu bölgeyi bir türlü benimsemeyen Baraklılar sık sık firar girişiminde bulunmuştur. Bunlardan biri 1697 yılında içlerinde Barak Cemaati'nin de yer aldığı ilbeyli, Çağırğanlı gibi birçok cemaat Rakka iskânından firar edip Fırat Nehri'ni geçip çevredeki alanlara yayılıp eşkıyalık hareketlerinde bulunmuşlardır. Firar ettikleri bölgedeki asker ve idarecilerle çatışmaya girmişlerdir. Yaşanılan çatışma sonrası birçok firari Anadolu içlerine yayılmıştır. Firarilerin bazıları öldürülmüş bazıları da iskân mahalline geri gönderilmiştir (Tatar, 2005, s. 151-152).

Aşiretler firar edilen ya da yaylak için kullandıkları yerlerde uzun süre barınamamışlardır. Bunun sebeplerinden biri yerli halk ile yaşadıkları sorunlardan dolayı sık sık şikâyet edilmeleridir. 1736 yılında Sivas kadısı ve ahalisi, kendi otlakları olmadığı halde Sivas civarı yaylaklarına yayılan aşiretleri istememiş, yaylağa gidip gelirken bölge halkına zarar veren Barak, Milli ve Kavili, Afşar, Eyüci, Mamalu, Herikli ve Rışvan aşiretlerinin tecavüzlerinin yasaklanmasını istemişlerdir. Bu aşiretler yolların güvenliğini tehdit etmiş, yerli halkın mallarına el koyup, yağmalamışlar ve insanların perişan durumda olmalarına sebep olmuşlardır (BOA, C.DH. 161/8034, H. 1148/1736).

Barak Aşireti'nin çoğunluğu Haziran 1728 yılında Sivas dolaylarına firar etmiştir. Firar etmesini sağlayan durum ise: Rakka'ya iskânı gerçekleşmiş olan İlbeyli Cemaati'nin affedilmiş olduğunu öğrendikten sonra kendilerinin de affedileceğini ummaları olmuştur. Bu bilgiyi alarak onları firar etmeye teşvik edenler, Barak Aşireti ihtiyarlarından Kanmaz Oğlu İbrahim ve Musa Oğlu Hüseyin olmuştur. Aşiret ihtiyarlarının planı Barak Aşireti'ni Sivas dolaylarındaki yaylağa gönderip ardından Rakka'dan ayrılıp İlbeyli Cemâatine dâhil olmak istediklerini söylemek içindi. Barak Aşiret ihtiyarlarından birkaç kişi başkent İstanbul'a gidip daha sonra aşiret büyükleri Barak Aşireti'ni Malikâne ettirecekti. Bu planın gerçekleşeceğine inanan Barak Aşireti vakit kaybetmeden aşiret büyüklerinin dediğini yapıp Sivas dolaylarındaki yaylağa gitmişlerdir. Sivas dolaylarına henüz varmamışken Osman ve İsmail kethüdaları Barak Aşireti'nin firar ettiğini bildirince, Maraş Köprüsü'ne kadar takip edildiyse de onlara yetişilememiştir. Sivas dolaylarındaki yaylağa vardıklarında da merkeze firar ettikleri ve İlbeyli'ye ilhak olma durumu bildirilmiş ve böyle bir durumun söz konusu bile olmadığı bildirilmiştir. Osmanlı Devleti diğer firar eden aşiretlerin yerine getirilmesini emrettiği gibi Barak Aşireti'nin de derhal iskân bölgesi olan Rakka'ya geri getirilmelerini istemiştir. Firar ettikleri bölgeden yeniden iskânlarının gerçekleşmesi için de (h.1141/ m.1728-1729) tekrardan emr-i şerif yazılmıştır. Buna göre Sivas ve Karaman Valileri Barak Aşireti'nin Rakka'ya yerleşmesine yardım edecektir. Barak Aşireti Mübaşir vasıtasıyla yeniden iskân mahallerine yerleştirilmiştir (Çelikdemir, 2001, s. 132-133).

Bir başka veriye göre, 1734 yılında verilen bir hükümde Barak Aşireti'nin Fırat Nehri Sınır bölgesine yerleştirilmesi emredildi. Deve ve koyun benzeri hayvanları olan Baraklar, tarıma uygun olmayan bu yerde sadece hayvancılıkla uğraştılar. Bu yüzden Rakka valilerinin izni ile Sivas'a üç aylığına hayvanlarını otlatmaya gidiyorlardı. Gidip gelişlerde yerli halk ile sorun yaşamışlar ve yerli halk Barakları şikâyet etmiştir (Altınay, 1930, s. 198-200). Yerli halkın şikâyetleri sonrasında Barakların yaylağa çıkmalarına izin verilmedi. Bu durum Barakların geçim kaynaklarını kaybetmesine ve devlete vergi yükümlülüklerini yerine getirmemesine yol açacağından dolayı tekrardan yaylalara gitmelerine izin verildi. İzin verilmesine rağmen hayvanlarını otlatmak için gittikleri yerlerde daha uzun kalıyorlardı. Ayrıca izinsiz iskân mahallini terk ediyorlardı (Altınay, 1930, s. 198-200). Bu duruma örnek olarak, Barak Aşireti'nin her sene izin ile gittiği Sivas yaylalarına, 1767 yılında Rakka valilerinden izin almadan gitmiş olmalarıdır. 5-6 sene Sivas'ta kalmış ve bu süre

içerisinde geri dönmemişlerdir (Öğüt, 2008, s. 83). Yine bu zaman aralığında Barak Aşireti Rakka bölgesinde yaşamını sürdürürken bu bölgeden ayrılıp gruplar halinde gittikleri Ayıntab'a bağlı olan nahiyelerden Burç ve Tel-Bâşer bucaklarına gelip kanun dışı hareketlerde bulunmuşlardır. Bu bölgede yaşamlarını süren halkın bağlarını, bahçelerini ve hayvanlarını yağmalamışlardır (Özlü, 2005, s. 203). Baraklar daha sonra Adana dolaylarına gitmiştir. Mart 1767 tarihinde Rakka valisi Hüseyin Paşa'nın Antep kadısına göndermiş olduğu buyruldu da Barak Aşireti'nin artık emirlere uymadığı, iskân mahallini terk ettiği, gittiği yerde Adana Valisi'nin yaklaşık 40 adamını öldürüp, bu kişileri gasp ettikleri bildirilmiştir. Firar edip suç işleyen bu aşiretin yakalanıp iskân mahalline gönderilmesi ve cezalandırılması emredilmiştir (Kuzucu, 2006, s. 358). Bu dönemde, Barak Aşireti'nin iskân emrine uymaması ve eşkıyalık hareketlerinde bulunmasının sebebi olarak bulundukları bölgede birkaç yıldır süren kuraklık olayının etkili olduğu gösterilmektedir (Öğüt, 2008, s. 83-84).

Sadece Barak Aşireti değil, çoğu aşiret iskânı kabul etmeyip firar etmiş ve firar ettikleri yerlerde onlar da eşkıyalık hareketlerinde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti ise her seferinde firar eden aşiretlerin iskân mahalline geri gönderilmesi emrini vermiştir. İskân yeri Rakka bölgesi olan Türkmen aşiretlerinden Peçeli Aşireti'ne mensup Kalenderoğlu Hasan isminde bir kişinin önderliğinde yaklaşık 200 kişilik eşkıya grubu toplanmıştır. Bu grup firar edip gittikleri köylerdeki (İlelü ve Cenabay köyleri) halkı rahatsız edip, tarım arazilerine zarar vermişlerdir. Köyleri yaylak olarak kullanıp tarlalara yaklaşık 10.000 kadar hayvanı salmışlardır. Kışın için ise rahat barınmak için yeni yapılar inşa etmişlerdir. Köy halkının kışlık yiyeceklerini zorla almışlardır. Eşkıya grubu 200 kişiyken Mamalu, Avcılar, Yahudani, Kulak, Kızılca Şarlı, Devesili, Kara ve Karanlı cemaatlerinin de katılmasıyla 500'ü aşmıştır. Hepsi köy halkına ve yaşam alanlarına zarar vermişlerdir. Olayın öğrenilmesinin ardından 28 Haziran-7 Temmuz 1701 (h.1113) tarihinde Sivas beylerbeyi Mustafa'ya ve Kengiri sancağı mutasarrıfına hüküm gönderilmiştir. Buna göre: Her ne olursa olsun eşkıya başı tutuklanmalı ve aşiretler iskân mahalli olan Rakka bölgesine gönderilmelidir (Seçkin, 2020, s. 190-191).

Rakka bölgesinden Ürgüp dolaylarına firar eden Köçekli Aşireti bu bölgede yerli halkın mallarını yağmalayıp, sığır ve ineklerini gasp etmişlerdir. Firar ettikleri yerde Silsüpür aşiretiyle birlikte hareket edip eşkıyalık yapmışlardır. Zor durumda kalan yerli halkın Osmanlı Devleti'ne durumu bildirmesi sonrası devlet firar edenlerin derhal iskân mahalline gitmelerini emretmiştir (Külbilge, 2002, s. 125).

Firar eden başka aşiretlerden olan Beydililer, Kasım 1699 tarihinde Ayıntab ve Halep civarında yol kesip, karşılarına çıkan insanları öldürmüştür. Ayrıca Panceniklilerin köylerindeki erzaklarını, mallarını yağmalayıp, evlerini yakıp yıkmışlardır. Bununla kalmayıp köy halkına saldırıp, öldürmeye kadar gitmişlerdir. Sonu gelmeyen bu eşkıyalık hareketleri sonrası Erzurum mutasarrıfı olan ayrıca Anadolu'da asker sürmekte olan Vezir Ali Paşa'ya hüküm gönderilmiştir. Bu hüküm doğrultusunda eşkıyalık hareketlerinde bulunan Beydililerin yakalanıp en ağır şekilde cezalandırılması emredilmiştir. Ayrıca yağmalanan erzak ve mallar ellerinde bulunmaktaysa sahiplerine geri gönderilmesi emredilmiştir (Kazıcı & Şahin, 2023, s. 44).

Firar eden bir başka aşiret ise Türkmen aşiretlerinden Bahadırlar ve Kara Mürsellerdir. 28 Nisan 1701 (h.1112) tarihinde, Rakka'dan firar eden aşiretlerinin boy beyleri ve kethüdalarına gönderilen hükümde: Gittikleri yerde halkın mallarına, canlarına zarar veren, eşkıyalık yapanların derhal yakalanıp iskân mahalline dönmeleri emredilmiştir (Duzcan, 2019, s. 228-229).

Bektaşlı Cemaati 1753 yılında iskân mahalli olan Rakka'dan firar etmişlerdir. Karalar Ceridi Boybeyi Bektaşoğlu Veli, Bektaşlı eşkıyaları, kendilerine katılan Fakih Uşakları ve Barak Cemaatlari mensuplarıyla birlikte hareket edip gittikleri yerlerde eşkıyalık hareketlerinde bulunup etrafa korku salmışlardır. Bu yerler Sis, Sarıçam, Tarsus, Yüreğir, Misis ve Kars-ı Zülkadiriyye çevresidir. Cemaat mensupları bu yerlerde gruplar hâlinde dolaşıp bu bölgenin insanların çoğunun mallarına el koyup, katledip, yollarını kesmişlerdir. Halka zulüm eden bu cemaatler Halep ve çevresinde de eşkıyalık hareketlerinde bulunmuşlardır. Eşkıyalık faaliyetlerini genişletmeleri üzerine Maraş Beylerbeyi Mehmet Paşa bu durumun çözümü için görevlendirilmiştir. Bu eşkıyaları itaat altına alıp, cezalandırılması istenmiştir (Tatar, 2005, s. 233).

Tüm bu eşkıyalık hareketlerinden ötürü aşiretlerin eşkıya olarak anılması kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca Barak ve İlbeyli aşiretleri devlet otoritesine karşı gelen bir unsur olarak nitelendirilmiş ve vergi tahsilatında zorluk çıkaran aşiretler arasında zikredilmişlerdir. Buna örnek olarak vesikalarda yer alan şu vakayı verebiliriz. 1797 yılında Rakka Eyaleti içinde bulunan Birecik kazası Murat Nehri kenarında stratejik bir noktada yer alıyordu. Bu bölgeye yakın yerlere İlbeyli ve Barak Aşiretleri yerleşmiştir. Söz konusu aşiretlerin çoğunluğu Murat Nehri'nin karşı tarafında yaşamaktadır. Bu bölgede Barak Aşireti devlet için hem asayiş sağlama konusunda hem de vergi tahsilatı açısından sorun teşkil etmiştir. Devlet, Rakka Eyaleti'nden tahsil

edilmesi gereken vergi gelirlerinin çoğunluğunun Barak ve İlbeyli Aşiretlerin denetiminde olduğunu bu yüzden tahsilatın yapılmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu aşiretlerin devlet görevlilerine karşı geldiği, isyan ettiği, malları yağmaladığı belirtilmektedir. Devlet, bölgenin kontrolünü eline almadan vergi tahsilatının yapılmasını ve düzen oluşturulmasının mümkün olmadığını tahmin ettiğinden askeri müdahalede bulunulup, aşiretlerin itaate getirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Kazcı & Şahin, 2023, s. 104-105).

Barakların bulundukları bölgelerde eşkıyalık hareketlerinin yanı sıra eşkıyaları destekledikleri de olmuştur. Bunlardan biri de şudur: Arap kabileleri ve çeşitli gruplar Fırat Nehri yakınlarına yerleşip bir süredir bölgede yaşayan yerli halkı rahatsız etmektedir. Bu gruplara Topal Ali ve Said mensupları, Rakka reayasından olan Barak, Karaşeyhlü ve Beğdili Aşiretleri eşkıyaları da katılıp birlikte hareket etmişlerdir. Ayrıca bu gruplara ek olarak 40 bin kadar Aneze aşiretinin ileri gelen eşkıyaları da katılmıştır. Bu gruplar birlikte hareket ettiklerinden zamanla güçlenip Halep'i ve etrafını denetim altına almışlardır. Halkın huzurunu bozup, ağır vergiler dayatıp, mallarını yağmalamışlardır. Bunun dışında Barak Aşireti eşkıyalarının kervanlara saldırması ticaretin işleyişini bozmuştur. Osmanlı Devleti bizzat bölgenin eşkıyalardan temizlenmesi için Halep Valisi Celal Paşa'yı görevlendirmiştir. Eşkıyalık yapan bu gruplara savaş açılmış ve sonucunda galip gelinmiştir (BOA, HAT. 451/22369, H. 1230/1815).

Bir başka olaydaysa Barak Aşireti mensupları 1819 yılında Murat nehri dolaylarından Halep tarafına geçmiştir. Aşiret mensupları Ayıntab, Münbic ve Ravendan bölgelerindeki bazı köylerin kontrolünü ele geçirmiştir. Bulundukları bu bölgede eşkıyaları desteklemiş, firarilerin saklanmasına yardımcı olmuşlardır. Barak Aşireti'nden bazı kişiler bu bölgelerde eşkıyalık hareketlerinde bulunup, devlete karşı isyan etmiştir. Bunlardan biri olan İbiş adındaki kişi yerli halkı huzursuz edip, yollarını kesip, saldırıda bulunmuştur. Bölgedeki huzuru ve güvenliği tehdit eden bu kişileri kontrol altına almak için Halep Valisi Hurşit Paşa bölgeye askeri birlik göndermiştir. İbiş ve adamları Rakka ve çevresine kaçmıştır. Yakalanan eşkıyaların bir kısmı öldürülmüş, geri kalan aşiret üyeleri ise affedilmiştir. Daha sonra Tiryâkîoğlu Mehmed aşiret lideri olarak atanmıştır. Dolayısıyla Barak Aşireti mensupları yine Ayıntab, Münbic ve Ravendan köylerine iskân edilmiştir (Kazcı & Şahin, 2023, s. 54-56).

Barakların ve çeşitli grupların eşkıyalık yapan aşiretleri destekliyor olması bazı yerlerin güvenli hâle gelmesini engellemiştir. Bu yerlerden biri de Antep'tir. Bunu

24 Temmuz 1824 tarihli Maraş Valisi Mehmet Fevzi Paşa'nın raporunda açıkça görebilmekteyiz. Bu raporda: Ayıntab eşkıyalarının yenilgiye uğratıldığı belirtilmiştir. Bu eşkıyalara yardım için Türkmen, Arap ve Baraklardan 300-400 kişi gelmesine rağmen eşkıyalar başarı elde edemediler. Fevzi Paşa, eşkıya gruplarına karşı başarı elde edilmesine rağmen bu grupların eşkıyaları desteklemelerinden ötürü bölgenin güvenli hâle gelmesinin oldukça güçleştiğini, her an isyan çıkarabileceklerini belirtmiştir. Bu yüzden devlete Türkmen ve Barakların cezalandırılması gerektiğini bildirmiştir. Ayrıca eşkıyaların tamamen ortadan kaldırılması için de asker, top, fişek gönderilmesini talep etmiştir (Kazıcı & Şahin, 2023, s. 134).

Rakka iskânını bir türlü kabul etmeyen Barak Aşireti'nin çeşitli sebeplerden iskân mahallinden firar edip, çeşitli suçlara karışıp, eşkıyalık hareketlerinde bulunmasının sebebi muhtemelen istediği yerlerde yaşamlarını sürdüremediklerinden kaynaklıdır. Çünkü Baraklar Rakka iskânını kendi istekleriyle gerçekleştirmemiştir. Barakların meskûn hâlde istedikleri yerde yaşadıklarında suç işleme potansiyellerinin düştüğü gözlenmektedir. Tahir Ögüt, Barakların Nizip nahiyesine yerleştiğinde asayiş bakımından sorun oluşturmadıklarını belirtir. Ögüt'ün Barakların Rakka Ahkâm-ı Şikâyet defterlerinde bulunan tek bir asayiş sorunu olduğundan bahseder. Bu sorun ise: 1832 yılında Halep'ten Antep taraflarına doğru gelen Birecik'li tüccarlar El-Hac Mustafa, Seyyid Taha ve Seyyid İbrahim'i Barak Aşireti'nden Şeyh Ahmed ve tabiiilerinin gasp etmeleridir. Tüccarlar 10.000 kuruş kadar kayıplarının olduğunu iddia etmiştir (Ögüt, 2008, s. 84).

Cahit Tanyol, Barak Türkmenlerinin Rakka iskânı sonrası yerleştiği Elifoğlu Köyü hakkındaki çalışmasında, İbrahim Ağa "Barak Aşireti'nin hükümetle olan mücadelesi ancak bir yere yerleşemedikleri zaman söz konusudur. Yerleşmiş köy hükümetle savaştırmaz." diye belirtmiştir. Bu da bize Barakların istedikleri yerlerde yerleşik hayata geçip yaşamlarını sürdürdüklerinde devletle herhangi bir sorun yaşamayacaklarını göstermektedir (Tanyol, 2014, s. 173).

Aşiretlerin eski yerleşim alanlarına ve çeşitli yerlere firar edip, devletin onları yeniden iskân mahalline göndermeye çalıştığını ve firar eden aşiretleri cezalandırdığından bahsetmiştik. Bunların dışında, aşiretlerin firar etmesini engellemek için geçiş yerleri ve kullanabilecekleri yolları engeller ile kesmiştir. Önemli yol güzergâhlarını onarıp, güçlendirmiştir (Orhonlu, 1963, s. 91). Tanzimat döneminde 1842 yılında aşiretlerin yaylak ve kışlak alanlara gidip gelmelerini

yasaklamıştır (Şanda, 2024, s. 91). Devletin aşiretlerin firar etmelerini engellemek için almış oldukları tüm önlemler aşiretlerin firar etmesini durduramamıştır.

2.7. Barak Aşireti'nin Rakka'dan Firar Etme Nedenleri

Konar-göçer olmak, yerleşik olmaktan çok farklıdır. Konar-göçerler yüz binlerce hayvana, geniş arazilere sahipken, yerleşik insanlar bir ailenin ihtiyacını karşılayacak kadar topraklara sahip olup ve bu küçük arazilerin sağladığı imkânlarla sınırlı olmaktadır. Konar-göçerler daima hareketli bir yaşam şekliyle hayvanlarını doyurmak için iklimden iklime koşmaktadır. Yerleşikler ise daha durağan yerlerini terk etmeyen bir yaşam şekline sahiptir (Kafesoğlu, 2012, s. 214).

Hürriyetlerine düşkün olan konar-göçerler dinamik bir yapıya sahip olduklarından karşılaştıkları herhangi bir sorunda bulunduğu yeri terk edip başka bir yere yerleşebiliyorlardı. Yerleşikler için bu durum tam aksi çünkü canını sıkın, katlanması zor olan olaylar başlarına geldiğinde evini, iş yerini, tarlasını taşıyıp götürmesi mümkün değildi. Yaşadığı can sıkıntısına katlanmak zorundalardı. Yeni yaşam şekline hazırlık yapılmadan yaşam biçiminin değiştirilmesinin istenmesi konar-göçerler için oldukça güç bir durumdur (Söylemez, 2013, s. 4-5). Bu yüzden böyle bir yaşam biçimi aşiretlerin bir kısmının iskân mahalline uyum sağlayamamasına sebep olmuş ve aşiretler iskân mahallerinden kaçmaya başlamıştır (Kimya, 2021, s. 224).

Aşiretler Rakka bölgesine iskân edildikten sonra hemen düzen sağlayamamışlardır. 1705 yılında Beğdili Aşireti bu bölgede eşkıyalık hareketlerinde bulunarak birçok aşireti rahatsız edip iskân mahalline alışmalarını güçleştirmiştir. Eşkıyalıklarına daha fazla dayanamayan birçok aşiret iskân mahallinden firar etmiştir. Bu sebeple firar eden cemaatlerin içinde Baraklar da vardır. Baraklar dışında Cerid, Musacalu, Avşar, Bayındır, Çağırmanlı, Dokuz, Tacirlü, Hacı İvazoğlu, Çeçelü, İlbeğli, Kara Çeçe, Harbendelü, Badıllu, Mamusi, Modanlı, Lekvanik, Cihanbeğli, Kızılkoyunlu ve bunlara bağlı olan cemaatler Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağılıp bu bölgelerde eşkıyalık yaptılar. Gittikleri bölgenin güvenliğini ve düzenini bozup yerli halkı rahatsız ettiler. Bu olayın çözümü için eşkıyalık yapan aşiretlerin yakalanıp cezalandırılması ve Adana Beylerbeyi Ebubekir Paşa tarafından iskân mahalli olan Rakka bölgesine gönderilmesi emredilmiştir (Tatar, 2005, s. 152-153).

Rakka bölgesine iskân eden birçok aşiret uzun bir süre birlikte uyum içinde yaşamıştır. Bölgedeki huzuru sağlayıp, mallarını, canlarını koruyup, devlete olan vergilerini düzenli olarak vermişlerdir. Fakat İran seferinin ortaya çıkmasıyla artan

vergiler ve yükümlülükler sebebiyle bazı aşiretler Anadolu'ya kaçmışlardır. Kaçan aşiretlerin yeniden yerlerine getirilmesi için Ahmet Paşa görevlendirilmiştir. Eğer geri getirilmediği takdirde Osmanlı Devleti kendisini bekleyen sorunların farkındadır. Bu sorunlar: Vergilerin toplanamayacağı, eşkıyaların bu durumdan istifade edip ortaya çıkacağı ve Rakka'da kalan diğer aşiretlerin de dağılacağıdır. (h. 1153) 1740 yılında Hama mutasarrıfı olan Mîr Esad'a verilen hükümde: Farklı bölgelere dağılan aşiretlerin saklandıkları yerlerden toplatılıp Rakka'ya gönderilmesi ve korunmalarına izin verilmemeleri gerektiği istenir. Bu hükümde emrin kesin yerine getirilmesi vurgulanmıştır. Yerine getirirken ihmalkâr davranıldığı takdirde Mîr Esad'ın cezalandırılacağı belirtilir (Nalci, 2022, s. 369-371).

1740'da verilen bu hüküm öncesinde de, Osmanlı Devleti, Rakka'ya iskânı gerçekleştiren aşiretlerin yerlerinde kalmak yerine firar ettiğini öğrendikten sonra uyarılarda bulunmuştur. Örneğin 28 Haziran-7 Temmuz 1701 (h. 1113) tarihinde Rakka valisi vezir Hasan Paşa'ya verilen hükümde bazı Türkmen aşiretlerin Rakka'dan kaçıp Rişvan aşiretlerin arasına karıştığı belirtilmiştir. Ayrıca da iskân emrini kabul etmediklerini bildirmişlerdir. Bu durumu incelemek, gerekli tedbirleri almak ve firar edenlerin Padişahın emrettiği iskân bölgesine geçmelerinin sağlanması için kapucu başlarından Ali Dâme mecdühû mübaşir olarak atanmıştır (Seçkin, 2020, s. 191).

1716 (h.1128) yılında da Rakka valisi Vezir Ali Paşa'ya verilen hükümde: Eşkıyalar, çeşitli bölgelerde dağınık hâlde yaşayan firariler, Halep, Maraş, Adana, Rakka ve Anadolu'nun orta kesimlerinde güvenliğin sağlanması ve Rakka'dan firar eden aşiretler için yerlerine geri gönderilmesi emredildiği karşımıza çıkmaktadır. Firar eden aşiret sorununun çözümü için Vezir Ali Paşa, diğer yetkililer ve Osman Paşa iş birliği yapmıştır. Yakalanan firarilerin teslimi şeriata uygun şekilde iskân mahalline yerleştirileceği ve suçsuz olanların tespit edilip zarar görmemesinin sağlanmasını Osmanlı Devleti belirtmiştir. Yerli halkın güvenliğinin sağlanması hususunda Ali Paşa'ya ayrıca yetki verilmiştir (Uzun, 2019, s. 78-79).

Firar eden aşiretlerden birisi de Barak Aşireti'dir. Rakka'ya ilk yerleşiminde devletin aşiretten herhangi bir kaydı olmadığı hâlde vergi istemesi, kendi aşiret yasaları dışında devletin kendilerine çıkarttığı yeni yasaları kabul etmek ağır gelmişti. Kendileri için kabul edilmesi zor olan bu durum için Feriz Bey kendi aşiret reislerini toplayarak onlara "Mademki biz Türkistan'dan, Acemden geldik; yine oraya gidelim" demiştir. Bu fikri kabul eden reisler Firuz Bey'in İran Şahına bu durumu izah edip,

Şahın onayının alınması için yanına gitmesine karar verdiler. Dedemoğluyla birlikte yola çıkan Firuz Bey'in bu olayını Taşbaşıoğlu aşağıdaki mısralar ile anlatmıştır.

Çağrısı çağrısı havda gezin
 İnüben Ayneroz gölünde yüzün
 Korkulu yerlerde korkusuz gezin
 Feriz bey Aceme gitti turnalar
 Yedi atlıyan gitti hakka emanet
 Seksen bin evliya eylesin himmet
 Bu yıl tel istemez oğlu Mehemmed
 Feriz Bey Aceme gitti turnalar
 Çağrısı çağrısı havadan inin
 Ayneroz gölüne pervan dönün
 Yüce dağ başına korkusuz konun
 Feriz Bey Aceme gitti turnalar
 Ağlarsa da Daşbaş oğlu ağlasın
 Alları indirsın kara bağlasın
 Bey Mehmet küçüktür, Kurt Bey eğlesin
 Feriz Bey Aceme gitti turnalar (Tanyol, 2014, s. 77-78)

İran'a çok küçük bir grupla giden Firuz Bey'in ve yanındakilerin Türk asilzadelerin aralarına dâhil edilmeleri, yüksek memuriyetlere getirilmeleri bir daha geri dönmemiş olmalarının haklı gerekçelerindendir (Sümer, 1972, s. 304).

Konar-göçerlerin firar etmesinin bir diğer sebebi de iskân edilen toprakların; sıcaklığın fazla olduğu, çöl ikliminin hâkim olmasından dolayı kurak topraklara alışık olunmadığı, genelde orta sıcaklıktaki hava koşullarına alışık olmalarıdır. Çorak topraklarda herhangi bir şey yetiştirilmemesi gelecekte hayatlarını nasıl sürdüreceklerine dair endişe duymalarına yol açmıştır (Orhonlu, 1963, s. 89). Eşkıyalık hareketlerinden ötürü Rakka iskânına tabi olan İlbeyli aşireti de iskân bölgesinin çorak topraklar olması ve su probleminin olmasından ötürü iskâna olumlu bakmamıştır. 1727 yılında ziraat yapmaya elverişli olan Münbic ve Ravendan bölgelerine yerleşmişlerdir. (BOA, C.DH. 49/2409 H.1139/1727). 1729 yılında ise Maraş taraflarına firar etmişlerdir. Firar ettikleri bölgeden geri dönmeleri ve Rakka bölgesine yerleştirilmeleri istenmiştir (BOA. C.DH. 223/11101, H.1141/1729). Çorak topraklarda su ihtiyaçlarını karşılamak için her oymak için bend bulunmaktadır. Bu bendlerle her türlü su ihtiyaçları karşılanmaktadır. Zamanla sular kurumuş, suyun yeterli olmayışı hayvanlarıyla iskân eden konar-göçerlerin su sorunu yaşamalarına

sebepe olmuştur (Köksel, 2022, s. 20). Barak aşireti de bu zor koşullarda olan iskân bölgesini beğenmeyip, Bayındır ve Musacalı gruplarıyla birlikte toplamda üç bin kadar kişiyle iskân yerini terk edip Münbic dolaylarına kaçmıştır. Yusuf Paşa'nın müdahalesiyle iskân yerleri olan Rakka'ya geri gönderilmişlerdir (Kimya, 2021, s. 224).

2.8. Barakların Rakka'yı Terkedip Gittikleri Yerlerde Yaşadıkları Hadiseler

2.8.1. Vergi Sorunları

Barak Aşireti genel olarak vergi yükümlülüklerini olması gerektiği gibi yerine getirmiştir. Fakat zaman zaman vergi ödeme sorumluluğunu aksatmıştır. Vergilerini ödememek için çeşitli sebepler bulmuşlardır. Yerleştikleri sınırlar Rakka ve Halep Eyaletleri olduğu için bazen bu iki eyalete karşı vergi yükümlülüğü olmuştur. Bu durum Barakların vergi yükümlülüklerini yerine getirmemeye başlamalarına yol açmıştır (Şanda, 2024, s. 363).

Barak Aşireti 1690 yılı öncesi Halep Yeni-il mukataasına dâhilken 1690 yılında Rakka hazinesi mukataasına dâhil olmuştur. Senelik ödemeleri gereken vergileri için Rakka hazinesine mükelleflerdi. Halep Eyaleti sınırına yakın yere yerleşmiş olmaları ve Yen-il Türkmenlerinden olmalarından ötürü vergi yükümlülüğünü yerine getirmemek için Halep Eyaletine firar etmekteydiler. Vergiden kaçmak için yaptıkları bu eylem, Halep valilerinin durumu düzeltmek için hiçbir şey yapmamaları neticesinde Barak Aşireti'nin bu eylemi devam ettirmesine sebep olmuştur. Halep valilerinin bu duruma ses çıkarmamalarının sebebiyse, Barak Aşireti'nin nüfusun yoğun olmadığı yerlere yerleşmesi durumunda Halep hazinesine katkı sağlıyor olmaları ve aynı zamanda bu husus asayiş sorunlarına neden olmadığı için çıkarlarına uymasındır (Öğüt, 2008, s. 81-83).

1818 yılında Barak Aşireti Rakka Eyaletine vergi ödemede sıkıntı yaşattığı gibi Halep Eyaletine de yaşatmıştır. Tiryakioğlunun oğlu Mehmet Ağa aşiretin başında boy beyi olarak bulunduğu sırada Baraklılar Birecik kazasına tâbi köylerde yaşarken Fırat Nehri'ni geçip Halep'teki on sekiz Barak köyleriyle beraber Antep çevresindeki muhtelif köyleri yağlamıştır. Halep çevresindeki bu köylerin Münbic, Ravendan ve Antep mukataalarına dâhil olmalarından ötürü Halep eyaletine vergi yükümlülüğü vardır. Halep eyaletine vergi ödemeyen Barak Aşireti Rakka valiliğine bağlı oldukları için ancak vergiyi oraya ödeyebileceklerini bildirmiştir. Aynı şekilde Rakka Eyaletine vergi vermeyen Barak Aşireti Halep valiliğine bağlı oldukları için oraya vergi

vereceklerini bildirmişlerdir. Mehmet Nuri Şanda bu hileli durumun Rakka ve Halep arasında karışıklığa neden olduğunu sosyal yönden çevredeki aşiretlere olumsuz örnek olduğunu belirtmiştir. Bu sorun Barak Aşiret hanelerinin 1819 yılında Halep Eyaletine bağlanmasıyla çözüme kavuşturulmuştur (Şanda, 2024, s. 363).

Osmanlı Devleti, aşiretlerin bazen vergi ödemek yerine vergi kaçırma girişiminde bulunduklarına dair şüphe duymuştur. 1783 tarihli arşiv belgesinde: Rişvan Aşireti devlete ödemekle yükümlü olduğu vergiyi ödemeyip Haymana'ya göç etmiştir. Rişvan Aşireti devlete ait olan koyunları devlete teslim etmek yerine Barak cemaatinden Velioğlu İbiş isimli tüccara teslim etmiştir. İbiş devlete ait olan bu koyunları alıp satmıştır. Ancak resmi kayıtlarda sözü edilen sayı ile İbiş'in bildirmiş olduğu koyun sayılarında tutarsızlık söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Bu yüzden devlet tarafından soruşturma başlatılmıştır (C.DH.271/13545/H.1197/1783).

1784 tarihli arşiv belgesinde Barak Aşireti'nin vergi yükümlülüğünü yerine getirmediğine ulaşılmaktadır. Rakka Valisi Mustafa Paşa'ya Barak Aşireti mensuplarının 1782 yılına ait 11.500 kuruşluk vergi borcunun bulunduğu tespit edilmiştir. Barak Aşireti mensupları bu borca itiraz edip daha önceden ödediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Mustafa Paşa'nın bu borçları zorla tahsil ettiğini ve üzerlerine gereğinden fazla yük eklediğini iddia etmişlerdir. Devlet, Barak Aşireti mensuplarının bu borcu ödemekten kaçınmalarına izin verilmemesini ve borcun bir an önce ödenmesini emretmiştir (C.ML.753/30693/H.1198/1784).

25 Kasım 1821 tarihli arşiv belgesinde ise Barak Aşireti'nin vergi yükümlülüğünü tam olarak yerine getirmediğine ulaşılmaktadır. Belgede Osmanlı Devleti, Ayıntab civarında yaşayan Barak Aşireti'nin Rakka Eyaletine geçmiş yıllara ait 28.000 kuruş mâl-i miri vergi borcunu ödemesini emretmiştir. Bu borcun ödenmesi için Rakka ve Maraş Valisi olan Celâleddin Mehmet Paşa görevlendirilmiştir. Ayrıca sürecin takibi için Ahmet Şakir Bey Ayıntab mahkemesine gönderilmiştir. Mahkemede Barak Aşireti ileri gelenleri bu borcun 15.000 kuruşunu daha önceden Rakka Valisi Lütfullah Paşa'ya ödediklerini belirtmişlerdir. Kalan 13.000 kuruş borcu ise henüz ödemedikleri anlaşılmıştır (Kazıcı & Şahin, 2023, s. 130). Yine aynı tarihli bir arşiv belgesinde Osmanlı Devleti aşiretlerin borçlarını ödemesi için Rakka Valisi Celal Paşa'ya emir vermiştir. Vehhabi istilaları ve Ayıntab olaylarının yaşanması ekonomik sıkıntıların ortaya çıkmasına ve bölgede karışıklık yaşanmasına sebep olmuştur. Bu yüzden Barak Aşireti ve birçok aşiret borçlarını ödemede zorlanmışlardır. Devlete, borçların tahsili için yapılan girişimde aşiretlerin perişan hâlde olduğu ve bu durumda

ödeme yapmalarının güç olduğu bildirilmiştir. Devlet bu durumu dikkate alarak tahsil sürecini daha titiz bir şekilde yürütmüştür (Kazıcı & Şahin, 2023, s. 131-132).

2.8.2. Maraş Valisi Fevzi Paşa'ya Saldırı ve Yeniçeri Eşkiasıyla İş Birliği Yapılması

7 Ekim 1820 tarihinde Ayıntab'dan Yasin Efendi tarafından Halep'te Hacı Hüseyin Efendi'ye gönderilmiş olan raporda: Şehir dışında bulunan ordunun gaflette olduğunu öğrenen eşkıyalar perşembe günü saat üç gibi Fevzi Paşa'nın sarayına hücum etmişlerdir. Bu eşkıyalar içinde Arap Aşiretleri, Türkmen ve Barak Aşiretleri ve Sekmân eşkıyaları bulunmaktadır. Bunlar askeri malzemelere el koyup, büyük bir katliam yapıp saraya yönelmişlerdir. Fevzi Paşa'nın teslim olması için sarayın suyuna kireç katıp Paşa'nın susuz kalmasını sağlamışlardır. Böylece Paşa susuz kalınca teslim olmak zorunda kalmıştır. Sonra saraya hammallar getirip yakmışlardır (Kazıcı & Şahin, 2023, s. 129-130).

Mustafa Can, "Ayıntab'da Yeniçeri Eşkiasılığı ve Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Şehirdeki Yansımaları" adlı çalışmasında: Antep civarındaki konargöçer Barak Aşireti'nin eskiden beri yeniçeri eşkıyalarıyla iş birliği yapıp türlü hainlikler yaptığı, köylerdeki, yollardaki ahaliye saldırdığını belirtmiştir. Ayrıca Barak Aşireti Celaleddin Mehmet Paşa'nın Antep'e geldiğini öğrenip firar eden yeniçerilerin saklanmasına ve Urfa civarlarına gitmelerine yardım etmişlerdir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti aldığı kararla eşkıyalık yapan Barak Aşireti'nden on altı kişinin, yeniçeri eşkıyalarındansa yüz kişinin idamına karar verilmiştir. Barak Aşireti'nden idamına karar verilen kişiler: Karındaşı İsa, Lelo, Kara Hasan, Tiryaki oğlu Hüseyin, Teberli Tiryaki oğlu Ali, oğlu Hüseyin, oğlu Şiho, Eğri Veli'nin oğlu Selo, Hasan Kethüda, Taber oğlu Ömer, Karındaşı Ali, Çapraz Ali karındaşı Davud, Kör Osman, Kılılı Ali'nin oğlu Hasan, Ağ Veli'nin oğlu İsmail, Karındaşı Mustafa'dır (Can, 2020, s. 350).

Hem Yeniçerilerle iş birliği yapılmasında hem de Maraş Valisi Fevzi Paşa'nın konağının gasp edilmesinde Barak Aşireti eşkıyalarının önemli rol alması nedeniyle, bunların yakalanıp cezalandırılması için 1823 yılında ferman çıkarılmıştır. Ferman çıkarıldıktan sonra aşiretlerin yakalanma durumu o vakit gerçekleştirilememiştir. Araban dolaylarına kaçan Barak Aşireti eşkıyaları ve reislerinden Teberli Ali, Tiryaki oğlu Kel Hüseyin'den Antep'e memur edilen Celaleddin Paşa Barak Aşireti'nin Diyarbakır Valisi Mehmet Paşa'ya ödemekle yükümlü oldukları 100.000 kuruş verginin toplanmasını üstlenmiştir. Barak Aşireti'nin

vergi borcunu ödemesi için Celaleddin Paşa'nın göndermiş olduğu tahsildar sayesinde rahatlıkla yakalanan aşiret resileri Teberli Ali ve Tiryaki oğlu Kel Hüseyin'le beraber dört eşkıya idam edilmiştir. Tahsildarlar eşkıyaların kesilen başlarını Celaleddin Paşa'ya göndermiştir. Paşa da kesilen başları İstanbul'a göndermiştir (Can, 2020, s. 353).

2.8.3. Çekirge İstilasası

Osmanlı Devleti'nin en sık yaşadığı doğal afetlerden biri çekirge istilasasıdır. 19. ve 20. yüzyıllarda devlet, çekirge istilasıyla ciddi şekilde sarsılmış ve bu istilaların etkisi büyük olmuştur (Bukarlı, 2020, s. 82). Çekirge istilaları sonucunda birçok çiftçinin ekinleri zarar görmüştür. Bir kısmı Birecik'te yaşayan Barak Aşireti mensupları da çekirgeden zarar görmüştür. Daha önceden de bu bölgede yaşayan halk çekirge istilasından dolayı göç etmiştir. Devletin yardım etmesiyle geri dönmüşlerdir. Tekrardan çekirge istilasası yaşanmasıyla, 1866 yılında Ayıntab Kaymakamlığı, Maliye Nezaretinden yardım talebinde bulunmuştur. Buna göre; Birecik'te baş göstermiş olan çekirge istilasından ötürü halk büyük zarar görmüştür. Ürün kaybının yaşanması ekonomik sıkıntıyı beraberinde getirmiştir. Kendi çabalarıyla bu sorundan kurtulmaya çalışılmış olsa da yeterli olmamıştır. Bu konuda yardım edilmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Devlet bu durumu dikkate alarak tohum yardımı yapmıştır. Yaptığı harcamaları da mahsul zamanı vergi aracılığıyla geri tahsil edeceğini bildirmiştir. Ancak Baraklardan, çekirge istilasının devam etmesi sebebiyle vergi tahsilatı yapılmamıştır (Kazıcı & Üzüm, 2023, s. 183-186).

2.9. İskânın Sonlandırılması

Aşiretlerin Anadolu'da kaçtıkları mintikalardan Rakka Eyaletine yeniden iskânını gerçekleştiren Osmanlı Devleti, onların iskân mahalline alışmaları, bu yeni yaşam biçimini kabul etmeleri hususunda ısrarcı davranmıştır. Hatta ağır vergilerle bu durumu aşiretler için daha zor duruma getirmiştir. Birkaç asırlık uğraştan sonra Osmanlı Devleti artık aşiretlerin iskân mahallinde yaşamlarını sürdüremeyeceklerini nihayet anlamış ve onları kendi hâllerine bırakmıştır. Böylece aşiretlerin istedikleri yerlerde yaşamlarını sürdürebilmelerinin önünde herhangi bir engel kalmamıştır. Bu durumdan faydalanan cemaatler olmuştur. Bunlardan biri Beğdili Aşireti'dir. Bu aşiret Rakka'yı terk edip Antep, Hatay ve Çukurova bölgelerine yerleşmiştir (Demirtaş, 1949, s. 360-361). Barak Aşireti de yaklaşık Beğdililer gibi 200 yıl kadar yaşadığı Rakka'yı terk etmiştir (Yıldırım & Yıldırım, 2011). Beğdili Aşireti'nin bir kısım oba

ve köyleri Lozan sınır antlaşması gereği Suriye’de kalmıştır. Barak Aşireti ise Barak Ovası adı verilen yere yerleşmiştir. Barak Ovası “Karkamış’tan başlayarak batıda Oğuzeli’ne, kuzeyde Nizip Birecik asfaltına kadar uzanan, güneyde Suriye tepeleriyle çevrili geniş düzlüğe denilmektedir.” (Karkamış Kaymakamlığı, 2006, s. 19-20) Faruk Sümer, Barakların Barak Ovasının içinde yer alan Gaziantep yöresi ve çevresinde bir asırdan fazla yaşamlarını sürdürdüklerini belirtmiştir. Ayrıca Sümer, Barakların Rakka’da 19. yüzyıla kadar kaldığını, bu yüzyıldan sonra burayı terk ettiğini belirtmiştir (Sümer, 2012, s. 611).

19. yüzyılda Barakların, Beğdililerin ve diğer oymakların Rakka’yı terk etmelerine yol açıp, dağılmalarına sebep olan olay, Haleb Valisi Abbas Paşa’nın Türkmen oymaklarının üzerine yürümesiyle yaşanmıştır. Hatıralara göre bir kervan soygunundan dolayı Abbas Paşa böyle bir girişimde bulunmuştur. Abbas Paşa ile Türkmenler arasında yaşanan savaşı kaybeden Aşiretler iskân mahallini terk etmişlerdir. Yaşanan bu savaş aşağıdaki şiirde anlatılmaktadır (Sümer, 1972, s. 306).

Evvel gelişte iskân olanda,
Dağıttın Colab’ı sen, Abbas Paşa!
Dört yanımız döndü nara dumana,
Dağıttın Colab’ı sen Abbas Paşa!

Haydarlı, Çelebi çıksın bir yana,
Kadirli, Araplı döndü arslana,
Aşiret, siz bakın kara dumana,
Dağıttın Colab’ı sen Abbas Paşa!

Güneçle Ulaşlı tırada insin,
Kazlıyla Bayındır arkada dursun,
Torunlu Şark Evi hazırlık görsün,
Dağıttın Colab’ı sen Abbas Paşa!

Mehmet Beyim der ki; belim büküldü,
Oynaştı harbiler zırhlar söküldü,
Dağıldı aşiret ömrün yıkıldı,
Dağıttın Colab’ı sen Abbas Paşa! (Yalgın (Yalkın), 1977, s. 96)

Osmanlı Devleti’nin aşiretlerin Rakka iskânı konusunda uzun bir müddet taviz vermediğini belirtmiştik. Devletin aşiretleri serbest bırakmasına iten durum aşiretlerin rahat durmamasından kaynaklanmaktadır. Devletin aşiretleri istedikleri yerlere yerleşmesi konusunda serbest bırakması kararı alacak kadar devleti yormuş olduğunu söyleyebiliriz. Devletin aşiretlerin üzerine gönderdiği Abbas Paşa

kumandasının Colab'ı dağıtmasıyla ilgili rivayetlerde, aşiretlerin devlet için büyük bir sorun teşkil ettiği ve kontrol edilemez bir hâl aldığı için o gücü gönderdiği anlaşılmaktadır.

Rivayetlerden bir başkasıysa şu şekilde belirtilmektedir. Derzor'dan Urfa'ya yahut ta Urfa'dan Derzor'a giden Valinin, ailesini ve develere yüklü eşyalarını götüren kafilenin Colab'dan geçmek zorunda kalmasıdır. Develerin boyunlarında takılı olan büyük çanları Türkmen çobanları görmüş ve kafilenin adamlarından bu çanları istemiştir. Çanların verilmemesi üzerine çobanlar çanları zorla almıştır. Ellerinde kırbaç ve silahları olan muhafızlar çobanlara saldırmış, fakat çobanlar ellerindeki silahları alıp onlara saldırıp, valinin eşyalarını da yağmalamışlardır. Ardından kadın ve develeri iskân başının yanına getirmişlerdir. İskân başı haksız bulduğu vali ve adamlarının yaptığı bu durumu hoş karşılamamıştır. Devletin bu olayı öğrenmesi üzerine, valinin ailesinin ve eşyalarının gönderilmesini emretmişse de sözünü geçirememiştir. Devlet, bu aşiretle sözle baş edilemeyeceğini anlaması üzerine Halep Valisi Abbas Paşa'yı bu olayla ilgilenmesi için görevlendirmiştir. Abbas Paşa da Türkmenlerin üzerine yürüyüp onların Colap bölgesinden dağılmalarını sağlamıştır. Türkmenlerin bazıları Diyarbakır yakınlarındaki Karacadağ'a, bazıları da Amik Ovası'na doğru yerleşirken, Baraklar ise hâlen yaşamlarını sürdürdükleri yerlere (Nizip'in cenup dolaylarına) yerleşmişlerdir (Özbaş, 1958, s. 10-11).

Barak Aşireti'nin Osmanlı Devleti'ni zor duruma soktuğu, devletin Abbas Paşa'yı bu duruma müdahale etmesi için görevlendirip aşiretlerin Rakka'dan dağılmalarına sebep olduğu başka bir rivayet ise şöyledir: Baraklar Urfa'dan Rakka'ya giden devletin postasını soymuştur. Bunun dışında Birecik'te bulunan Osmanlı Devleti'nin mütesellimi, bir mesele yüzünden Türkmen aşiretlerinin önde gelenlerinden olan Bediroğlu'na hakarete bulunmuş daha sonra onu öldürmüştür. Bunun üzerine Barak Aşireti ayaklanmış ve Mütesellimi parçalamışlardır. Devlet kanunsuz hareket eden ve rahat durmayan Barak Aşireti'ni dağıtması için Abbas Paşayı görevlendirmiştir. Aşağıdaki türkü bu olayı anlatmaktadır.

Benden selam edin çöldeki beye
Evveli hükmümüz geçerdi dağa
Carva'nın arslanı gel Kasın ağa
Alalım hayfını Bedir oğlunun

Rakka'yı dersin Beğdilli yurdu
Nice vezirlerin darbını gördü

Bişir'in arslanı çölün bozkurdu

Alalım hayfını Bediroğlu'nun

Birar ata binek birer de yedek

Rakka Beğdilli yurdu oraya gidek

Toplanın aşiret bir kavul idek

Alalım hayfını Bediroğlu'nun

Bir haber almadım yeke tellimden

Yazık oldu gedikçiği bellimden

Şu kötü Birecik'te it müsellimden

Alalım hayfını Bediroğlu'nun (Tanyol, 2014, s. 80-81)

Abbas Paşa ve Türkmenler arasında yaşanan bu savaşın kesin sebebi bilinmemektedir. Fakat genel görüş bir kervan soygunundan kaynaklı olarak yaşandığı yönündedir. Abbas Paşa ve Türkmenler arasında bir savaş yaşandığı, bu savaşta yaşananların devleti güç durumda bıraktığı, bu durumun onların iskân mahallini terk etmelerine ve Türkmenler için Rakka'da zorunlu yaşama durumlarının ortadan kaldırılmasına sebep verdiği sonucu çıkarılabilir (Zeyrek, 2009, s. 43).

2.10. Barak Aşireti'nin Konar-göçer Hayat Tarzını Terk Etmesi

Rakka iskânı sonrası Anadolu'nun çeşitli yerlerine yerleşen Barakların önemli bir çoğunluğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne yerleşmiştir. Çoğu günümüzde Gaziantep ilinde yaşamlarını sürdürmektedir (Tanyol, 2014, s. 72). Rakka iskânı sonrası Barak Ovası adı verilen yere firar eden Barak Aşireti mensupları zamanla burada yerleşik hayata geçmiştir. Rakka çöllerinden sonra Barak Ovası'nın hava koşullarının elverişli olması ve toprağının bereketli olması onları yerleşik hayata çeken unsurlardan olmuştur. 19. yüzyıl boyunca Barak Ovasına yerleşen Barak Aşireti mensupları, bu asrı uyum sağlama ve alışma süreciyle geçirip, konar-göçer yaşam şeklini kısmen devam ettirmişlerdir (Tiryaki, 2022, s. 81).

Cahit Tanyol, Barakların yaşamlarını sürdürdüğü köylerden birisi olan Elifoğlu Köyü hakkındaki araştırmasını Temmuz 1951'de yapmıştır. Bu köy Nizip ilçesinin Fırat nehri kenarlarında bulunmaktadır. Tanyol, araştırmasında köyün coğrafi karakterinin ova köyü olduğunu ve nüfusunun 400 olup ev sayısının da 80 civarında olduğunu belirtmiştir. Bu köy, diğer Barak Türkmenlerinin oturduğu köylere göre kuruluş bakımından daha eski bir geçmişe sahiptir. Tanyol'un tespitine göre; Elifoğlu Köyü'nde geniş verimli arazilerin olmaması burada yaşayan Barak Türkmenlerinin yaylak kışlak hayatlarını sürdürmelerine sebep olmuştur. Suriye'deki yaylak alanların

elden çıkmasıyla da tam yerleşim sağlamak için hem yaz hem de kış için ev yapmışlardır (Tanyol, 2014, s. 171-175).

Ancak tüm bunların ötesinde 20. Yüzyılda değişen yaşam şartları, yerleşik hayatın artması ve ilgi uyandırması, Barakların ve birçok aşiretin konar-göçerliği terk etmesinde etkili olmuştur (Söylemez, 2009, s. 147).

2.11. Barak Aşireti'nin Yerleşim Alanları

Barakların tahminen Anadolu'ya gelişleri 1630 yılında son bulmuştur. Anadolu'ya geldikten sonra Farab, Sivas, Keskin ve Rakka'da yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bir başka tahmine göre; Baraklar Horasan'dan Anadolu'ya göç ederken Erzurum üzerinden Sivas, Kayseri, Çorum'dan geçerek Yozgat'a ulaşip bir süre burada yaşamışlardır. Daha sonra 1691 yılında Rakka'ya iskân etmeye başlamışlardır. Anadolu'da 1500-1650 yılları arasında bulunan Barak boyuna bağlı cemaatler Yozgat, Sivas, Kütahya, Ankara, Afyon, Aydın, Adana, Maraş, İçel, Karaman, Kayseri, Bayburt, Eskişehir ve Urfa gibi geniş coğrafyada yaşadıkları görülür (Ekici, 2016, s. 494-495). Cevdet Türkay'ın "Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler" adlı çalışmasında Barak Aşireti'nin yerleşim yerlerini Rakka, Sivas, Yeni İl (Sivas), Tokat, Halep, Mumkal'a Kazâsı (Halep), Tarsus, Adana, Zülkadriye, Dimetoka Kazâsı (Paşa Sancağı) olarak belirtmiştir (Türkay, 2001, s. 56). Türkay'ın aynı çalışmasında Barak Cemaatinin yerleşim yerlerini Maraş, Rakka, Çorum, Halep Eyaletleri, Sivas Sancakları, Sivas ve Kütahya Sancakları, Kaş Kazası (Teke Sancağı), Çatalca Kazası (Hasha-i İstanbul Sancağı) olarak belirtmiştir (Türkay, 2001, s. 195).

Barakların Rakka'ya iskân edildikten sonra burayı terk edip, yoğun bir nüfus ile yaşamlarını sürdükleri yerlerden birisi Sivas'tır. Buraya hayvanlarını otlatmak için gitmişlerdir ve uzun bir süre iskân mahalline dönmeyip Sivas'ta yaşamışlardır. (Öğüt, 2008, s. 106). Bir başka yer ise Ayıntab ve çevresidir. Barak Aşireti mensupları 18. yüzyıl sonlarına doğru yoğun bir nüfus ile Rakka'nın aksine bereketli topraklara sahip olan Ayıntab ve çevresine su ve otlak ihtiyaçlarını karşılamak için yerleşmişlerdir. Bir başka yer ise Halep'tir. 1819 yılında Murat Nehri dolaylarından Halep tarafına geçip Münbic ve Ravendan bölgelerindeki bazı köylerin kontrolünü ele geçirip bu bölgede yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Kazcı & Şahin, 2023, s. 21-54). Son olarak Urfa'yı gösterebiliriz. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti tarafından Urfa sancağı ve çevresine iskân edilen birçok aşiret arasında Baraklar da vardır. Birecik'te yaşayan Barak Aşireti'nin

bulunduğu bölgeye Barak nahiyesi adı verilir. Barak Aşireti mensupları 1865-1866 yıllarında Barak nahiyesine 330 hane olarak yerleşmişlerdir. 1890 yılında Barak nahiyesindeki köy sayısı 180'dir. 1900 yılında ise Barak nahiyesinde toplamda 72 köy bulunmaktadır. Bu bölgede Barak Aşireti ziraatle uğraşmıştır. Ayrıca Barak Aşireti'nin Urfa, Antep ve Halep alanlarındaki yerleşim yerleri önemli ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır (Şanda, 2024, s. 21-163).

Mehmet Nuri Şanda'nın "Urfa Sancağı ve Çevresinde Aşiretler (XVIII. ve XIX. Yüzyıllar)" adlı çalışmasındaki listeye göre, 1868 tarihli Halep Vilayet Salnamesi'nden edindiği bilgiler doğrultusunda Barak Aşireti'nin yaşamlarını sürdürdüğü köy ve mezralar şunlardır: Akkapı, Akköy, Alagöz, Belkıs, Belviran, Bozöyük, Cebenik, Cisin, Culfelek, Çatak, Çerkeş, Dazhöyük, Dubeyl, Filcan, Gergis, Gök, Hamili, Hamin, Hancağz, Hizâmoğlu, Kabağağ, Kandiri, Karaamud, Karakapı, Kebani, Keferşeyh, Kefertut, Kefre, Kemiş, Kını, Kızılın, Köşetaşı, Kurucahöyük, Kuzunu, Makbûli, Melike, Merdik, Mihrab, Munusi, Humus, Neccâr, Sarıkoç, Selsile, Sinkat, Şabuk, Şebib, Tilgörü, Tilmağara, Tayyibe, Tilmiyan, Tudir, Taş Alma, Yarımdepe ve Yazır'dır (Şanda, 2024, s. 163).

Naci Kum'un "Türkmen Barakları" adlı çalışmasında Barakların Suriye'de ve Türkiye'de yaşamlarını sürdürdüğü köylere ulaşmaktayız. Suriye'de yaşamlarını sürdürdüğü köyler: Akpınar, Avşar Bucağı, Amerne, Belveren Cerablus, Çemil, Başlı Hüyük, Düğnük, Debis, Hıpir, Kanduru, Karakuyu, Kırkmağara, Karataş, Keklice, Köse, Kullu, Murota, Taşatan, Sıreysat, Telşair, Üçkubbe, Zuğara. Türkiye'de yaşamlarını sürdürdüğü köyler: Ağca Köy, Alagöz, Büyük Şemik, Cisin, Cideyde, Çokşuruk, Çiftlik, Elifoğlu, Germiş, Girlevik, Hulmen, Hasanuz, Kara Amut, Karanfil, Kara Curun, Karkamış (Nahiye merkezi), Kabaca Ağaç, Kılcan, Kıvırcık, Kefrik, Koyunbat, Melike, Mercamis, Nohu, Sara, Sinsile, Seydümen, Şemik (Küçük), Şınkak, Şenlik, Ticar, Tilkeri, Tülsümen, Tilhabeş, Türk Yurdu, Yazır, Yazlıbecer, Yarımca, Zöhrecik. Yona nahiyesinde; Bodur, Beledin, Kersentaş, Çangallı, Hacı Fakılı, Deve Hüyük Güneyse, Kahraman, Sevet, Sibil, Uruş, Ürmevlek, Tutluca, Zanbur. Nizip'e bağlı köyler; Ağkuyu, Ekizce, Cümfelek, Kersentaş (Torum) Kürdülü Kersentaş, İzan, Kurcu Hüyük, Kürep, Mizirin, Mukbil, Yarımtepe (Kum, 1963, s. 34-35).

Türkiye'de Barak adını taşıyan yer adlarının bulunduğu il ve ilçeler şöyledir: Barakdağı (Adana/Karaisalı), Baraklı (Afyonkarahisar/Dinar), Barak, Barakobası (Kırıkkale/Keskin), Barakbil (Artvin/Yusufeli), Baraklar (Bolu/Gerede), Barakfakı,

Baraklı (Bursa/Merkez), Barak (Çorum, İskilip), Barağı (Edirne/Keşan), Barak (Gaziantep/Nizip), Şıhbarak (Kayseri/Tomarza), Baraklı (Kırşehir/Çiçekdağı), Aşağıbarak, Belbarak (Nevşehir/Avanos), Barakmuslu (Konya/Ilgın), Aşağı Baraklı (Tokat/Erhan), Yukarı Baraklı (Tokat/Erbaa), Berağı (Kütahya/Emet), Baraklı (Yozgat/Boğazlıyan), Baraklı (Yozgat, Merkez) (Tek, 2017, s. 105).

SONUÇ

Konar-göçer topluluklar olan Barakların tarihte yaşadıkları göçler keyfi ya da kendiliğinden gerçekleşmemiştir. Orta Asya'dan Horasan'a buradan Anadolu'ya göç eden Baraklar hayvan hastalıkları, büyük kıtlıklar gibi zorlu koşullardan ötürü göç etmeye mecbur kalmıştır. Baraklarda konar-göçer yaşamın gerekliliği olan hayvancılık temel geçim kaynaklarıdır. Uzun yıllar geçimlerini hayvancılıkla sağlamışlardır. Bu yüzden hayvanlarını otlatmak amacıyla yaz ve kış aylarını farklı yerlerde geçirmişlerdir. 1691 yılında Osmanlı Devleti'nin almış olduğu kararla Rakka Eyaletine iskânı emredilen Barak Aşireti'nin bu alana iskânı da kendi isteğiyle gerçekleşmemiştir.

17. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nde uzun süren savaşlar, vergi toplamada yaşanan güçlükler, ekonomik krizler ve devletin tüm dikkatini savaşlara vermesinden ötürü yaşanan iç karışıklıklar, isyanlar, konar-göçer aşiretler ve yerli halkın yaşadıkları sorunlar, köy ve kasabada yaşayanların daha güvenli bölgelere göç etmesine yol açmıştır. Tarımla uğraşan halkın bulunduğu toprakları terk etmesi buraların boş ve harap halde kalmasına yol açıp, tarıma dayalı ekonomisi olan Osmanlı Devleti'nin ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

Osmanlı Devleti'nin emriyle Baraklar Rakka Eyaletinin Belih nehri batısına iskân etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Barakları bu bölgeye iskân ettirmedeki amacı Arap aşiretlerinin eşkıyalıklarına son verip, bölgenin güvenli hâle gelmesini amaçlamaktaydı. Barakların, Tay ve Muvali aşiretleriyle yaşamış olduğu çatışmaların galibiyetle sonuçlanması, Osmanlı Devleti için tehlike arz eden ve devlete itaat etmeyen bu iki Arap aşiretin bölgede yetkinliklerinin azalmasını sağlayan Türkmen aşiretlerinin burada bulunması tesadüf eseri değildir. Bizzat bu aşiretlerden kurtulmak amacıyla Osmanlı Devleti tarafından bu bölgeye iskân ettirilmişlerdir.

1734 yılında bir kısım Barak Aşireti'nin iskânı ise Fırat Nehri kenarındaki Sinor isimli bölgeye gerçekleştirilmiştir. Devletin Barak Aşireti'ni buraya iskân ettirmesindeki amacı eşkıyaların sık kullandığı geçiş yeri olmasından dolayı bu

bölgenin güvenliğini sağlamaktı. Ayrıca Barakların konar-göçer hayatın yüklemiş olduğu özelliklerinden olan savaşa ve savaş manevralarına hazırlıklı oluşları ve savaşçı özelliklerinin iyi olması, Osmanlı Devleti için Arap aşiretlerin eşkıyalıklarını önlemek, önemli geçiş yollarının güvenliğini sağlamaları için en uygun tercih olarak görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin bir başka amacı ise ıssız, sahipsiz toprakların yeniden tarıma açılmasıyla ekonomiyi canlandırmaktır. Uzun bir süre Rakka'da kalan Barak Aşireti boş ve harap hâlde kalmış arazileri tarıma açmış ve bu süre boyunca ziraat ve tarımla uğraşmıştır. Bölgede bir sorun yaşamamışlardır. Ürettiklerinin öşürünü vermişlerdir. Yaylağa kendileri gitmeyip çobanlarını göndermişlerdir. Kendilerinin gitmemesi iskân şartlarından kaynaklanmaktadır. Burada benimsemiş oldukları yaşam şeklinden uzaklaştırılıp yerleşik yaşama alışmaları hedeflenmiştir. Bir anda benimsemiş oldukları hayvancılığı bırakmaya mecbur bırakılması aşiretlerin kabul edebileceği bir durum olamazdı. Konar-göçerlerin hayvanlardan elde ettiği vergiler devlet hazinesi için önemli bir gelir kaynağı olduğundan hayvancılığı devam ettirmek adına böyle bir çözüm yolu bulunmuştur. Tüm bunlar gösteriyor ki devletin, Barak Aşireti'ni ve diğer aşiretleri iskân ettirmesindeki bir diğer amacıysa onları cezalandırmak için sürgün ettiğidir. Bu hususun, benimsemiş oldukları yaşam şeklinden uzaklaştırılıp yerleşik yaşama alışmalarına zorlanmaları, hayvancılıkla uğraşan aşiretlerin ziraatle uğraşmalarına zorlanmalarından ve idarecilerin iskân konusunu pek ciddiye almamalarından kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bunun dışında devlet vergi vermekten kaçan, eşkıyalık yapan aşiretleri Rakka'ya iskân ettirmekle tehdit etmiştir. Ayrıca genelde serin ve orta sıcaklıktaki hava koşullarına alışık olan Barakların Rakka Eyaletinde çöl ikliminin hâkim olmasından dolayı kurak topraklara alışamamış olmamaları, bu topraklarda herhangi bir şey yetiştirilememesi, gelecekte hayatlarını nasıl sürdüreceklerine dair endişe duymalarına yol açmıştır. Tüm bunlar Barakların Rakka iskânını bir türlü kabul etmemesine yol açmıştır. Bu yüzden sık sık iskân mahallinden firar edip çeşitli suçlara karışıp eşkıyalık hareketlerinde bulunmuşlardır. Barakların bu durumu, istedikleri yerlerde yaşamlarını sürdüremediklerinden kaynaklıdır. Çünkü Baraklar Rakka iskânını kendi istekleriyle gerçekleştirmemiştir. Barakların meskûn halde istedikleri yerde yaşadıklarında suç işleme potansiyellerinin düştüğü gözlenmektedir. Devlet ile olan sorunları ve mücadelesi yerleşik yaşamı benimsememiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Eğer yerleşik hayata geçmiş olsalardı, devletle herhangi bir sorunları ve mücadelesi

olmayacaktı. Yine kendi istedikleri yerlerde konar-göçer yaşamı bırakıp yaşamlarını sürmüş olsalardı herhangi bir sorun yaşamamış olacaktı. Ayrıca Osmanlı Devleti köylüler ve Barakların yaylak kışlağa gidip gelirken yolların dar olmasından kaynaklı hayvanlarının köylülerin arazilerine zarar vermelerini önlemek ve konar-göçerler için ayrı bir yol güzergâhı belirleyebilir ya da yolların genişlemesi gibi imkânlar sağlayabilirdi.

17. yüzyıl sonlarında başlayan ve 18. yüzyıl boyunca devam eden bu iskân hareketi, Baraklar için tahminen 19. yüzyıl sonunda Rakka'yı terk edip yerleşik hayata geçmesiyle son bulmuştur diyebiliriz. İskân sonrası Baraklar Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmıştır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Gaziantep ilinde yoğun Barak nüfusu mevcuttur. Bugün Barak Ovası denilen bölgede yaşayan Barakların şiirlerinde, türkülerinde, halaylarında göç ve iskânın derin izleri hâlâ belirgindir.

Tüm bu sebeplerden ötürü, devletin askeri, siyasi, sosyal ve iktisadi çıkarları amacıyla, kendi istekleri dışında iskân ettirilen Barakları her veçhesiyle araştırmaya çalışmış olmak, Osmanlı dönemi iskân tarihinin aydınlatılması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı (BOA)

Ali Emiri

Ali Emirî Ahmed III, (AE.SAMD.III): 136/13262

Cevdet

Cevdet Dâhiliye, (C. DH.): 49/2409

Cevdet Dâhiliye, (C. DH.): 161/8034

Cevdet Dâhiliye, (C. DH.): 223/11101

Cevdet Dâhiliye, (C. DH.): 245/12230

Cevdet Dâhiliye, (C. DH.): 271/13545

Cevdet Maliye, (C. ML.): 753/30693

Hatt-ı Hümayûn

Hatt-ı Hümayûn, (HAT.): 451/22369

Araştırma, İnceleme ve Kaynak Eserler

Abouamsha, D. Z. (2020). *Adana Eyaletinde Konar-Göçer Halk Hareketleri Ve Eşkıyalılığının Zihnî Arkaplanı (XVII-XIX. Yüzyıllar)*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Adil, M. (2006). *Tarihte Alcı-Tecirli*. Kahramanmaraş: Ukte Kitaplığı.

Akar, M. F. (2007). *1101\1102 (1690\1691) Tarihli 100 Numaralı Mühimme Defteri Transkripsiyon Ve Değerlendirilmesi [S. 1-145]*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Akbaş, N. (2022). *Gaziantep Yöresi Barak Türkmenlerinde Ölü Gömme Geleneği*. Yakar, H. İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.

Akdeniz, E. (2019). *Osmanlıdan Cumhuriyet'e Devlet Aşiret İlişkisine Bir Örnek: "Beritan Aşireti"* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.

Akın, F. (2014). *XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Avşarların İskânı*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akın, F. (2020). *Tanzimat Döneminde Anadolu'da Konar-Göçer Aşiretler (1839-1876)*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Aköz, A. (2014). *Sürü Peşinde Saban İzinde Osmanlı Devlet'nde Konargöçerler ve Köylüler*. Konya: Palet Yayınları.
- Aksoy, E. (2001). *Yörük ve Türkmenlerin Sosyo-Kültürel Yapısı (Kırıkkale Karakeçili Aşireti Örneği)*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aldoğan, H. (2022). *Baraklarda Toplumsal Yaşam*. Yakar, H. İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Altınay, A. R. (1930). *Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200)*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Altun, S. (2010). *Halep'te Türkmen Yerleşimleri: Tarihi, Gelenekleri Ve Günlük Yaşamları*. (Yüksek Lisan Tezi). Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Andaç Şahin, Ö. (2007). *Gaziantep'te Yaşayan Barak Türkmenleri'nin İnanç, Adet Ve Geleneklerinin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Artun, E. (2011). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan Yayınları.
- Atalay, B. (1985). *Divan-ü Lügat'it Türk tercümesi* (Cilt 2). Ankara: TDK.
- Atalay, B. (1985). *Divan-ü Lügat'it Türk tercümesi* (Cilt 3). Ankara: TDK.
- Atalay, B. (1985). *Divan-ü Lügat'it Türk tercümesi* (Cilt 1). Ankara: TDK.
- Ateş, Y. D. (2014). *40 Numaralı Ayntâb Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi H.1103-1104/M.1692-1693 (S.110-220)*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Atılğan, M. (2022). *Barak Odasının Unutulmaz Tadı: Mirra*. Yakar, H.İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Avcı, C. (2015). *Gaziantep Barakları Anonim Halk Edebiyatı Ve Halk Kültürü Araştırması*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Avcı, C. (2018). Gaziantep Barak Türkmenleri Halk Hekimliği Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme. *Asia Minor Studies*, 169-182.
- Avcı, C. (2020). Kültürel Bellek Mekânı: Barak Odası Ve Geleneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*(9/4), 1519-1533.
- Bali, A. (2017). Gaziantep Yöresi Doğum Geleneklerinde Anne Ve Çocuk Sağaltımı. *Turkish Studies*, 85-110.

- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Barak Arıkoğlu, E. (2022). *Heleteli Barakların Yayla Kültürü*. Yakar, H.İ. ve Erol. M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Baş, Y. (2019). *Osmanlı Toplum Yapısı (1299-1774)*. Özkan, S.H. (Ed.). *Osmanlı Tarihi* (265-297). İdeal Kültür.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1997). *21. Yüzyılın Eşiğinde Örf Ve Adetlerimiz (Türk Töresi)*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Bayram, E. (1999). *Osmanlıdan Günümüze Gaziantep'te Giyim Kuşam Örneklerinden Aba*. Küçükdağ, Y. (Ed.). *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu*. Gaziantep: T.C. Gaziantep Valiliği.
- Baysal, N. (2020). İnanç Sistemi Merkezli Bir Bakış İle Türk Doğum Geleneğinde Su. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1106-1124.
- Bektaş Öztaşkın, Ö. (2008). *XV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Halkı*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bicik, M. (1996). Barak Kültürü. *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, 195-202.
- Bicik, M. (1997). Baraklar. *Türk Dünyası Araştırmaları*(107), 81-90.
- Bostancı Işık, I. (1998). *Halep Türkmenleri (Boy Ve Oymaklar)*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Bozdemir, O., & Özçelik, H. (2023). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Kültüründe Cenaze Gelenekleri: Benzerlikler Ve Farklılıklar*. *Arteoloji Dergisi*(2).
- Bozkurt, F., & Özgüzel, S. (2019). *Türklerde Yaşam Tarzı Olarak Göç Olgusu 'Göç Yolda Düzelir'. folklor /edebiyat*, 25(100).
- Bukarlı, E. (2020). XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Çekirge İstilaları: Mardin Örneği. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 81-90.
- Bulut, A. (2010). *Türklerin Etnik Kökenleri*. İstanbul: Kalipso Yayınları.
- Büyükcan, Ş. (2012). *Osmanlı Anadolu'sunda Konar Göçerlerin Sosyokültürel Ve Etnisite Meselesi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Can, M. (2020). *Ayntab'da Yeniçeri Eşkıyalığı Ve Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışının Şehirdeki Yansımaları*. Günay, N. ve Hayta, N. ve Can. M. (Ed.). *"Tarih Yolunda Bir Ömür" Prof. Dr. Hale Şıvgın'a Armağan*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Canpolat, A. (2006). *Hatay Türkmen Aşiretleri Ve Bu Aşiretlerin İskânı (18. Ve 19. Yüzyıllar)*. (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Ceylan, V. (2019). *Gaziantep İlinin Karkamış İlçesinde Yaşayan Barak Türkmenleri (Sosyolojik Bir Yaklaşım)*. (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Creswell, J. W. (2023). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Siyasal.
- Çavaz, A. (1983). *Barak Folkloru I*. Folkloru Doğru.
- Çelik, B. (2017). *Diyarbakır Ahkâm Defterleri'nde Konar-göçerler ile İlgili Hükümlerin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Çelik, C. (2007). Bir Kimlik Beyanı Olarak İsimler: Kişi İsimlerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(2).
- Çelikdemir, M. (2001). *Osmanlı Döneminde Aşiretlerin Rakka'ya İskânı (1691-1840)*. (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Çelikdemir, M. (2002). Rakka Mukavelesi (19 Aralık 1692). *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1).
- Çelikdemir, M. (2003). Osmanlı Devleti'nin Aşiretleri Rakka'ya İskan Etmek İstemesindeki Temel Sebepler. *Türk Dünyası Araştırmaları*.
- Çelikdemir, M. (2007). Osmanlı Devletinin Aşiretleri Rakka'ya İskan Faaliyetleri. *Kayseri Ve Yöresi Kültür, Sanat Ve Edebiyat Bilgi Şöleni*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Çelikdemir, M. (2018). *Rakka İskanında Osmanlı Devleti'nin Ruha (Şanlıurfa) Ve Harran'a Yerleştirmek İsteddiği Aşiretler*. Doğanay, R. ve Çelik, A. ve Özçelik, F. (Ed.). *Rıfat Özdemir'e Armağan*. İstanbul: Hiperyayın.
- Çete, A. (2019). *Gaziantep Barak Türküleri (Yeni Derlemeler ve Bunların Notaya Alınması)*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Dağ, F. (2020). *Barak Türklerinde Ölüm*. Ankara: Dağ, F. (Ed.). *Dil Ve Edebiyat Araştırmaları 2*. Ankara: İKSAD Publishing House.
- Demirtaş, F. (1949). Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 321-365.
- Duygulu, M. (1991). Gaziantep'te Barak Türkmenlerinin İskân Havaları. *Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları*, 31-41.

- Duzcan, B. (2019). *III Numaralı Mühimme Defteri'nin 338.-507. Sayfalarının Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Artvin.
- Efe, H. (2018). Osmanlı İmparatorluğu Ve Türkiye'de Yaşanan Göçler Ve Etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 16-27.
- Ekici, S. (1991). Gaziantep Barak Müziği Üzerine Bir Araştırma. *Milli Folklor*.
- Ekici, S. (2016). *Gaziantep Halk Müziği*. Özusu, E. (Ed.). *Şehr-i Ayıntab-ı Cihan Gaziantep*. T.C. Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Eravcı, H. M., & Ateş, T. (2018). Dünya Tarihini Etkileyen Göçler ve Türk Milletinin. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 42-47.
- Erinç, T. (2013). XVI. Yüzyıl Karadeniz Sahil Sancaklarında Konar-Göçerler (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Eröz, M. (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk dünyası Araştırma Vakfı.
- Ersoy, R. (2005). Barak Türkmenlerinin Sözlü Ve Yazılı (Resmi) Tarihlerine Mukayeseli Bir Yaklaşım Denemesi. (65). *Millî Folklor*.
- Ersoy, R. (2009). *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayıncılık.
- Geçgin, E. (2021). *Osmanlı Devleti'nde Rişvan Aşireti (Hâlikan Oymağı)'nın Sosyal Ve Kültürel Hayatı*. (Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu.
- Gelekçi, C. (2004). Türk Kültüründe Oğuz-Türkmen-Yörük Kavramları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*(1), 9-18.
- Genç, E. (2021). Barak Türkmenlerinde Halk Oyunları. *Korkut ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 235-259.
- Genç, M. S. (2015). Düğün Ve Göç. *Nihayet Dergisi*(8), 88-92.
- Gömeç, S. Y. (2020). *Türk Konar-göçerliği Hakkında Bazı Tespitler*. Uslu, F. ve Kökus, C. (Ed.). *Yörük Araştırmaları 2*. Konya: Palet Yayınları.
- Gülten, S. (2008). *XVI. Yüzyılda Batı Anadolu'da Yörükler*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gümüşçü, O. (2022). Malazgirt'ten XX. Yüzyıla Anadolu İskân Sürecinin Gelişim Evreleri. *XI*, 257-290.
- Gündüz, T. (1996). *Bozulus Türkmenleri (1540-1640)*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

- Gündüz, T. (1997). *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri "Bozulus Türkmenleri" 1540-1640*. Ankara: Bilge Yayınları.
- Gündüz, T. (2002). Konar Göçer. Ankara: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Hacioğlu, M. E. (2009). *Gaziantep Yöresi Türkmenleri Barak Ağzı Uzun Havalarının Müzikal Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Halaçoğlu, Y. (1991). Aşiret. *IV*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, TDV Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (1991). *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı Ve Sosyal Yapı*. Ankara: Atatürk Kültür Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Halaçoğlu, Y. (2017). Osmanlı Toprak Düzeni Ve iskan Politikası. *Tarih Boyunca Türkler'de İnsani Değerler Ve İnsan Hakları (Osmanlı İmparatorluğu Dönemi)* (Cilt 2, s. 203-230). İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı.
- Hava, S. (2007). Osmanlı Devleti'nde XV ve XVII. Yüzyıllarda Konar-Göçer Aşiretlerin Sosyal Ve İktisadi Hayatları. *İCANAS* 38.
- Hazar, E. (2018). *Sultanönü Sancağında Göç Ve İskân (1299-1836)*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Hüseyinliklioğlu, A. (2008). *Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*. (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- İnci, B. (2022). *Somut Olmayan Kültürel Miras Çerçevesinde Barak Kültürünün Sürdürülebilirliği: Ezo Gelin Oyuncak Bebek Örneği*. Yakar, H.İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (2012). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken.
- Kalaycı, İ., & Kızılkaya, O. (2012). Osmanlı Devleti'nin İskân Siyaseti ve Yerleşim Birimleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 361-378.
- Karabudak, G. (2022). *Somut Olmayan Kültürel Miras Bağlamında Halk Hukuku: Barak Odalarında Ceza Verme Gelenegi*. Yakar, H.İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Karacan, T. M. (2010). *101 No'lu Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Karakaş, R. (2020). *Kutsal Mekânlarda Tezahür Eden Geçiş Dönemi Ritüelleri (Dicle Bölümü Örneği)*. Akın, B. (Ed.). *Ritüelleri Ve Anlatılarıyla Kutsal Mekânlar (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği)*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Karakoç, A., & Yıldırım, İ. (tarih yok). Gaziantep Barak Türkmenleri Geleneksel Kadın Başlıklarında Süsleme.
https://www.academia.edu/82222167/GAZ%C4%B0ANTEP_BARAK_T%C3%9CRKMENLER%C4%B0_GELENEKSEL_KADIN_BA%C5%9ELIKL_ARINDA_S%C3%9CSLEME adresinden alındı
- Karkamış Kaymakamlığı. (2006). Tarihi Ve Kültürü İle Barak Karkamış.
- Kartal, P. (2022). *Barak Türkmen Kültüründe “Acı Kahve”* Yakar, H.İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Kazıcı, Ö., & Şahin, A. (2023). *Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Devlet Arşivi Belgeleri Işığında Ayıntab-II İskân ve Göç*. Gaziantep: Gaziantep Kent Arşivi ve Araştırma Merkezi Yayınları-2.
- Kazıcı, Ö., & Üzümlü, İ. H. (2023). *Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Devlet Arşivi Belgeleri Işığında Ayıntab-I: Doğal Afet ve Salgın Hastalıklar*. Gaziantep : Gaziantep Kent Arşivi ve Araştırma Merkezi Yayınları-1.
- Ketmen, İ., & Çoruh, E. (2022). *Geçmişten Günümüze Barak Kilimleri*. Yakar, H. İ. ve Erol, M. (Ed.) *Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Kimya, O. (2021). *Osmanlı Devleti'nde Göç, İskân Ve Sürgün (XVII. Yüzyıl Örneği)*. (Doktora Tezi). Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kır, İ. (2002). Barak Aşireti. Ankara: GAP Çerçevesinde Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri.
- Kırmızıgül, G. (2019). *Amik Ovası Ve Barak Ovasında İcra Edilen Barak Havalalarının İcra Ve Üslup Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koç, F., & Koca, E. (2023). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Türklerde Giyim Kuşam Kültürü*. Erdoğan, G. (Ed.). *Güzel Sanatlar Yenilikçi Çalışmalar*. İzmir: Duvar Yayınları.
- Korkmaz, C. (2014). Gaziantep’te Ölü ve Ölüm İle İlgili Uygulamalar: Sam Köyü Örneği. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum*, 99-110.
- Korkmaz, İ., & Çeribaş, M. (2022). *Gaziantep Alevi Kültürü Ve İmam Musa Kazım Ocağı*. Çanakkale: Paradigma.

- Kuzucu, S. (Ed.) (2022). *XVIII: Yüzyılda Kilis Ve Havalisinde Aşiretler (İşkân & Eşkıyalık)*. Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Kilis Tarihi VeKültürü Uygulma Ve Araştırma Merkezi (KİTAM).
- Köksel, B. (2022). *Gaziantep'te Yaşayan Barakların Sözlü Edebiyatında Göçle İlgili Tematik Bir İnceleme*. Yakar, H.İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep:Gazikültür Yayınları.
- Kum, N. (1963). Türkmen Barakları. *Türk Etnografya Dergisi*, 27-65.
- Kum, N. (2014). Baraklar Arasında Karacaoğlan Menkıbesi. M. S. Koz içinde, *Karacaoğlan Kitabı* (s. 315-321). istanbul: KİTABEVİ.
- Kuzucu, S. (2006). *123 Numaralı Gaziantep Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi (H.1180-1181/M.1766-1767)*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Külbilge, İ. (2002). *141 Numaralı Mühimme Defteri (H.1148)*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Mergen, Y. (1994). Barak Folkloru. *folklor/edebiyat*.
- Metin, M. (2019). Türklerde Ad Verme İle ilgili Bazı Tespitlr. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat Ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*.
- Nalci, B. (2022). *147 Numaralı Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu Ve Değerlendirilmesi (S. 1-156)*. (Yüksek Lisans Tezi). Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.
- Ocak, A. Y. (1992). Barak Baba. 5, 61-62. İstanbul: TDV İslâm Ansiklopedisi.
- Oğuzelinde Kırsal Turizm Ve Barak Yaşantısından Esintiler. (2014). *Oğuzeli Kaymakamlığı*.
- Orhonlu, C. (1963). *Osmanlı İmparatorlupunda Aşiretleri İşkân Teşebbüsü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edabiyet Fakültesi Yayınları.
- Ozanoğlu, T. (2018). Suriye-Lazkiye Türkmenlerinin İcra Ettiği Ağıtlar Ve Barak Havaları'nın İncelenmesi". Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ögel, B. (2001). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı.
- Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi (Kaynakları Ve Açıklamaları İle Destanlar)* (5 b.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Öğün Bezer, G. (2007). Rakka. 432-433. TDV İslâm Ansiklopedisi.
- Öğüt, T. (2008). *XVIII. Ve XIX. Yüzyılda Birecik Sancağında İktisadi Ve Sosyal Yapı*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özbaş, Ö. (1958). *Gaziantep Dolaylarında Türkmenler Ve Baraklar*. Gaziantep: Cihan Matbaası.
- Özdal, A. (2022). *Barak Manilerinde Kadın İmajı*. Yakar, H.İ. ve Erol, M. (Ed.). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Özhazar, İ. (2024). *Osmanlı Devleti'nde Göç ve İskân Yönetimi (1853-1915)*. (Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Özlü, Z. (2005). Terekeler Işığında XVIII. yy. Ortalarında Gaziantep'te Aşiretler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1(10).
- Rasonyi, L. (1993). *Tarihte Türklük*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Sağlık, G. S. (2006). Türkmen Düğün Geleneği. *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, 3(2).
- Alptekin, A.B. ve Kara, Ç. (Ed.) (2011). *Halk Hikâyeleri*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Sarı, A. (2015). *XVI. Yüzyılda Dulkadirli Türkmenleri*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Seçkin, Ö. (2020). *III Numaralı Mühimme Defteri'nin 508-709. Sayfalarının Transkripsiyonu Ven Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Artvin.
- Soyudogan, M. (2011). Aşiretlerin Ekonomi Politikası ya da Olağan Şiddet: Osmanlı Ayıntab'ında Aşiret Eşkışyalığı Üzerine.
https://www.academia.edu/4581253/A%C5%9Firetlerin_Ekonomi_Politi%C4%9Fi_ya_da_Ola%C4%9Fan_%C5%9Eiddet_Osmanl%C4%B1_Ay%C4%B1ntab_%C4%B1nda_A%C5%9Firet_E%C5%9Fk%C4%B1yal%C4%B1%C4%9F%C4%B1_%C3%9Czerine_adresinden_alındı
- Söylemez, F. (2009). *Osmanlı Devleti'nde KonarGöçer Aşiretlerin İskânına Dair*. Tok, Ö. ve Kapanşahin, M. (Ed.). *Prof. Dr. Ali Aktan Armağanı* (s.145-164). Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Söylemez, F. (2013). Osmanlılarda Konargöçer-Yerleşik Münasebetleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası Araştırma Vakfı*.
- Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler)*. Ankara: Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Sümer, F. (2012). Türkmenler. 41, 607-611. İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Sümer, F. (2013). Yörükler. 43. Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDV Yayınları).

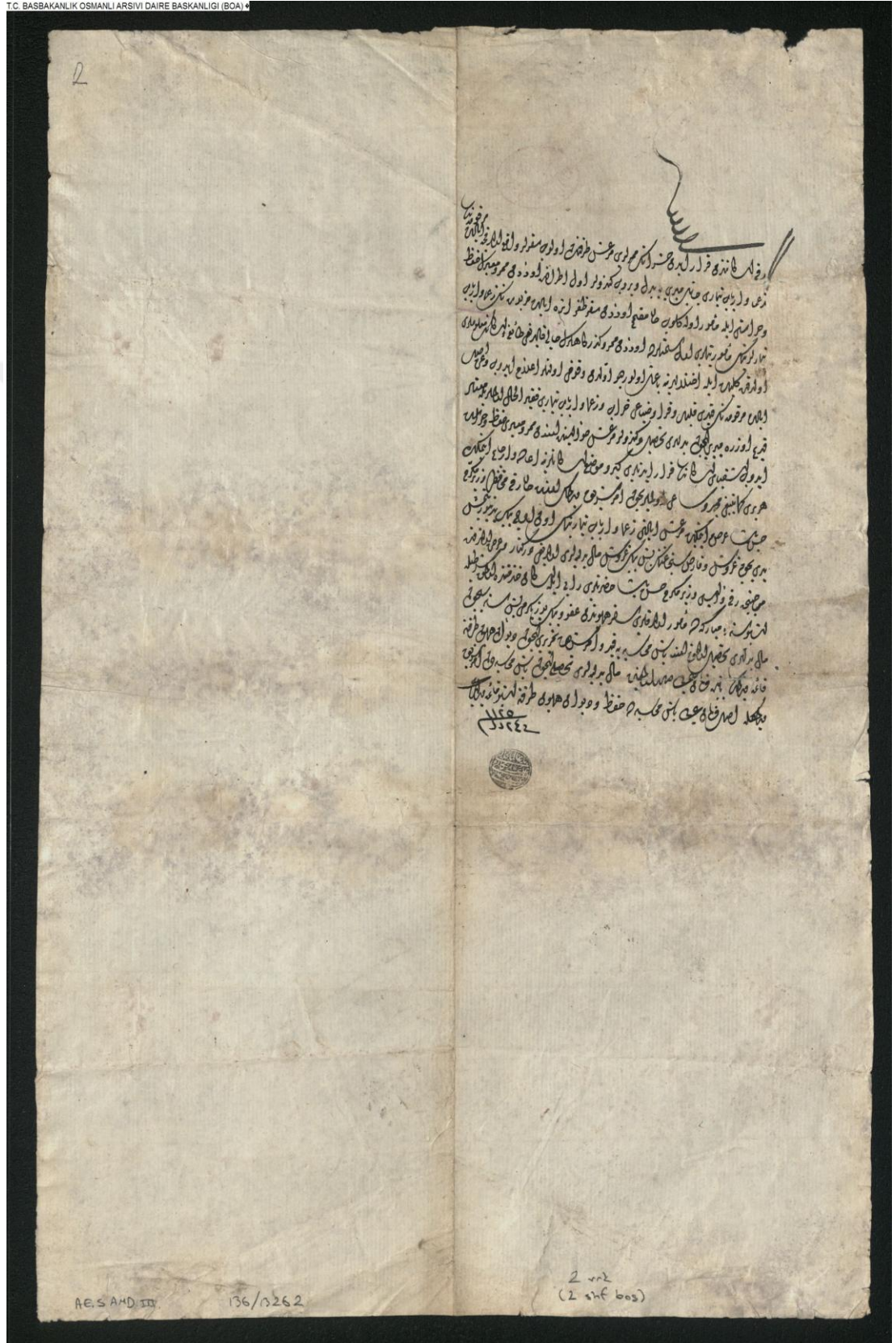
- Şahin, A. (1962). *Güney Anadolu'da Beydili Türkmenleri Ve Barakları*. Ankara: Doğuş Ltd, Şti, Matbaa.
- Şahin, İ. (2022). Barak Adı Etnotoponimlerden Hareketle Barakların Ana Yurdu. *Dil Araştırmaları*(30), 53-66.
- Şakar, M. F. (2007). *1101/1102 (1690/1691) tarihli 100 Numaralı Mühimme Defteri Transkripsiyon Ve Değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Şanda, M. N. (2024). *19. Yüzyılda Siverek Ve Çevresinde Aşiretler*. Ankara: Serüven Yayınevi.
- Şanda, M. N. (2024). *Urfa Sancağı Ve Çevresinde Aşiretler (XVIII. ve XIX. Yüzyıllar)*. Ankara: Serüven Yayınevi.
- Tanyol, C. (2014). Baraklarda Örf Ve Adet Araştırmaları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2(9), 67-96.
- Tanyol, C. (2014). Baraklarda Örf Ve Adet Araştırmaları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2(7), 71-108.
- Tanyol, C. (2014). Baraklarda Örf Ve Adet Araştırmaları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*(8), 126-135.
- Tanyol, C. (2014). Elifoğlu Köyü. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2(17-18), 171-222.
- Tatar, Ö. (2005). *XVIII: Yüzyılın İlk Yarısında Çukurova'da Aşiretlerin Eşkıyalık Olayları Ve Aşiret İskânı (1691-1750)*. (Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Tatar, Ö. (2010). 1691 Büyük İskân Faaliyeti Sonrasında Ortaya Çıkan Eşkıyalık Ve İskândan Firar Etmelere Karşı Alınan Tedbirler. *Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Dergisi*, VI(2).
- Tek, E. (2017). *Kaş (Antalya) Yöresi Barak Kilimleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Tiryaki, G. (2022). *Barak'ın Sosyal ve İktisadi Dönüşümü*. Yakar, H.İ. ve Erol, M. (Ed.) *Orta Asya'dan Anadolu'ya Baraklar*. Gaziantep: Gazikültür Yayınları.
- Turan, A. B. (2020). *Türk Canavarları Sözlüğü*. İstanbul: Gerekli Kitaplar Yayıncılık.
- Turan, O. (2019). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*. İstanbul: Ötüken.
- Türkay, C. (2001). *Başbakanlık Arşivi Belgeleri'ne Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemâatlar*. İstanbul: İşaret Yayınları .

- Uzun, M. T. (2019). *H.1128-1129 125 Numaralı Mühimme Defteri (Tasnif-Metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Ülkü Halkevleri Mecmuası. (1933). *Ülkü Halepleri Ve Halodaları Dergisi*, 2(7).
- Üner, M. E. (2018). *XVII. Yüzyılda Osmanlı İskân Politikasının Bir Örneği: Urfa Yöresine Yerleştirilen Aşiretler*. İnan, K. ve Tosun, M. ve Çolak, D. (Ed.). *Uluslararası Osmanlı Öncesi Ve Osmanlı Çalışmaları Komitesi II* (s. 583-599). Trabzon: Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yalın (Yalkın), A. R. (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları I*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yalın (Yalkın), A. R. (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yazgan, H. İ. (1960). Barak Türkmenleri (1). *Gaziantep Kültür Dergisi*.
- Yeni Türk Mecmuası. (1934). (25). İstanbul Devlet Matbaası.
- Yıldırım, M. A., & Yıldırım, N. (2011). *Gaziantep Yöresinde Barak Boyu*. Gaziantep: Damla Matbaası.
- Yıldız, A. (2012). Teke Yöresinde Barak Kilimleri. *Arış Dergisi*, 148-159.
- Zeyrek, G. (2009). *Barak Türkmenleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

EKLER

Ek 1. İskân mahalli Rakka'dan firar eden aşiretlerin iadelerine dair

(Kaynak: BOA. AE.SAMD.III. No. 136/13262)

Ek 1. İskân mahalli Rakka'dan firar eden aşiretlerin iadelerine dair

(Kaynak: BOA. AE.SAMD.III. No. 136/13262)

Rakka iskânından firar iden (...) memelerleri Maraş tarafından olub seferler vaki oldukça eyalet-i merkumenin zuama ve erbab-ı tımarı canib-i miriye bedel virüb kendüler ol etrafın olan memer ve maberin hıfz ve haraseti ile memur olagelüb hâlâ mukim olan sefer-i zafer (...) eyalet-i mezburenin zuama ve erbab-ı tımarlarının memuriyetleri ol (...) olan memer ve güzergahların hali kaldığı taife-i iskanın malumları oldukça külliyyet ile ihtilallerine bais olur deyü evvelden ve farz olanlar ilam idüb ve an-asıl eyalet-i merkumenin kaydı kalil ve kura ve ziyâ harab ve zuama ve erbab-ı tımarı fakirü'l-hâl adamlarıyla mutad-ı kadim üzere miri için bedelleri tahsil ve kendüler Maraş havalinde olan memer ve maberî hıfz ve haraset idüb eşkıya-yı iskanın firar idenleri girü mevzi-i iskanlarına iade ve irca itmekde her biri kema-yenbagi mecd ü sai olmaları için emr-i şerif virilmek üzere hâlâ Rakka muhafızı vezir-i mükerrem Hüseyin Paşa arz itmeğin Maraş eyaleti zuama ve erbab-ı tımarının on üç bin yedi yüz yetmiş yedi buçuk gurus ve Kars sancağının beş bin gurus mal bedeliyeleri olduğu ve derkenar ve arz olundukdan mucibince Rakka valisi vezir-i mükerrem Hüseyin Paşa hazretleri reyi ile iskan hizmetinde olmak şartıyla işbu sene-i mübarekede memur oldukları sefer-i hümayundan afv ve bin yüz yirmi beş senesiçün mal bedelleri tahsil olunmak üzere baş muhasebeye kayd ve emr-i şerif tahriri için divan-ı hümayun tarafına kaime virilmek babında ferman-ı ali sadır olmağın mal bedeliyeleri tahsili için baş muhasebeden emr-i şerif virmekle emr ü ferman-ı ali baş muhasebede hıfz ve divan-ı hümayun tarafına işbu kaime virildi.

Fî 24 Zî'l-Ka'de sene 1125

Ek 2. İskân mahalli Rakka'da su problemi yaşadıkları için Münbiç, Ravendan isimlerindeki yere iskân edilen İlbeyli Cemaati reayalarının bu bölgedeki eşkıyalıklarına dair (Kaynak: BOA. C. DH. No. 49/2409)

Hüve

Telhis mucibince divandan emr-i şerif tahrir ve başmuhasebeye ilmü haber kaimesi verilmek

Buyuruldu

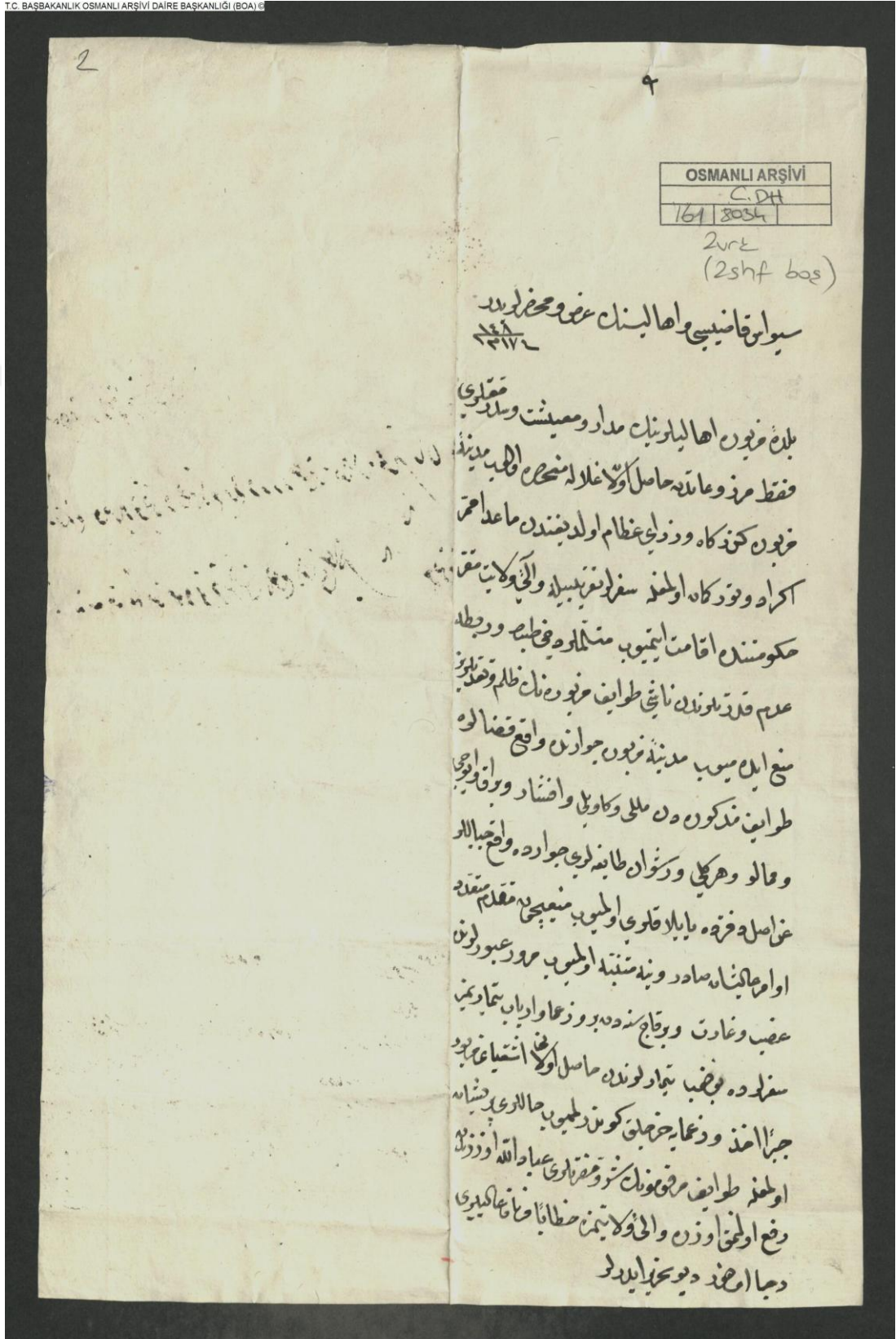
11 Rebiülahir sene 1139

Arz-ı bende-i bi-mikdar budur ki

Maraş beğlerbeğisi havassından olan Maraş İlbeylisi cemaati reayaları şekavet ile maruf olub reaya fukarasına ve saire saima taaddileri olmağla taife-i mezbure bin yüz dört tarihinde Rakka'ya iskân olunmak ferman olunduktan sonra oldukları mahallere sevk olmağla Haleb eyaletinde vaki Münbiç, Ravendan nam mahalle iva ve iskan olundukları baş muhasebeden ihraç olunmuşdur. Cemaat-i mezbure ahalisi zikr olunan Münbiç nam mahalle iskân olunmuşlar iken fi'l-asıl Maraş reayalarından olmak takribiyle mahall-i iskânlarında durmayub ve ol vakitden berü Maraş canibine huruç ile fırsat buldukça şekavete tasaddi ve hatta bu eyyamda bir mikdar şekavet-pişeleri gelüb Ayntab haricine bazı fesada melul ve reaya fukarasını tekdir ve taciz eylediklerini Ayntab naibi arz eylediğinden gayrı fi nefsi'l emr bunların firarileri eksik olmayub nice taaddiyat ve mezalime cesaret itmeleriyle men olmaları lazım iken Rakka'ya birkaç konak yerde Haleb toprağında bulunmalarıyla Rakka valilerinin bazılarına ve bhusus mütesellimlerine çendan serfüru itmeyüb Haleb valileri dahi Rakka'ya mülhak bulunduklarından zabıtları kaydında olmayarak şekavetleri haddi tecavüz eylemiştir. Bunların bedel-i mahsul ve pişkin namıyla Rakka tarafına senevi dört beş bin guruş rüsum-ı adiyeleri olmağla Rakka'dan ifraz ve Halep muhassallığına ilhak buyrulduğu suretde perakendeleri dahi düşürölüb mahall-i iskanlarına takrir ile urban eşkıyası müdafaasına dahi mevad-ı külli olacağı hâlâ Haleb valisi vezir-i mükerrrem saadetlü Ahmed Paşa hazretleri ilam iderler. Fukara-i raiyyete vechen mine'l-vücuha taaddi olduğuna rıza-yı hümayun-ı cihandari olmadığından gayrı taife-i mezbure mahal iskanlarında takrir olunub zulüm ve taaddileri ibad ü bilad üzerlerinden men ve def olunmak lazıme-i halden olmağla marrü'z zikr İlbeğlü cemaati fimabad Halep valileri tarafından zabt ve rabt olunub mal-ı mirileri Haleb muhasalları canibinden tahsil olunmak üzere bin yüz otuz dokuz senesi Şubatından beş bin guruş mal ile Rakka mukataatından ifraz ve mal-ı mezbur ile Halep muhasallığına ilhak olunmak ve Halep valisi vezir-i müşarün ileyh tarafından mukaddem ve kargüzar mübaşir tayin olunub cemaat-i mezbur ile etrafa parekende olan reyalarından bir neferi hariçde kalmamak üzere cümlesi kaldırılıb Halep etrafından vezir müşarün ileyhin münasib gördüğü mahalle iskan ve tavattun ve fimabad mahall-i iskanlarından hariç mahalle huruç eyleyüb kendü haslarıyla ziraat ve harasete iştiğal itmeleri şartıyla köyünüzde bağlanub ve ahd u sadaka ve şurut-ı vasıka ile hüccet-i şer'iyye olunub mahalline kayd için darsaadete irsal olunmak üzere deyü izn-i hümayun tarafından emr-i şerif tahrir ve başmuhasebeye ilmühaber kaimesi virilmek babında ferman devletlü sultanım hazretlerindir.

Ek 3. Sivas'a yaylak için giden Milli, Kavili, Afşar, Barak, Eyüci, Mamalu, Herikli ve Rışvan aşiretlerinin buradaki tecavüzlerinin engel olunmasına dair (Kaynak: BOA. C. DH. No. 161/8034)

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

Ek 3. Sivas’a yaylak için giden Milli, Kavili, Afşar, Barak, Eyüci, Mamalu, Herikli ve Rışvan aşiretlerinin buradaki tecavüzlerinin engel olunmasına dair (Kaynak: BOA. C. DH. No. 161/8034)

Sivas kadısı ve ahalisinin arz ve mahzarlarıdır

Fi 17 Muharrem 1148

Belde-i mezbure ahalilerinin medar ve maişet ve (...) fakat mezruatdan hasıl olan galale-i münhasıra olub medine-i mezbure güzergah-ı vüzara-yı izam olduğundan maada memur-i Ekrad ve Türkman olmağla seferlü takribiyle vali-i vilayet-i makarr-ı hükümetinde ikamet itmeyüb mütesellimlere muhatabda ve rabta adem-i kudretlerinden naşı tevayif-i mezburenin zulüm ve taaddilerini men idemeyüb medine-i mezbure civarında vaki kazalara tevayif-i mezkureden Milli ve Kavili ve Afşar ve Barak ve Eyüci ve Mamalu ve Herikli ve Rışvan taifeleri civarda vaki ciballer an-asl defterde yaylakları olmayub meni için mukaddem müteaddid evamir-i alişan sadır ve yine mütenebbih olmayub mürur-ı uburlarında gasb ve garat ve birkaç seneden berü zuama ve erbab-ı tımarımız seferlerde bulunub tımarlarından hasıl olanı eşkıya-i mezbur cebren ahz ve zuamaya harçlık gönderümeüyüb halleri perişan olmağla tevayif-i merkumunun şerr ü mazarratları ibadullah üzerinden ref olunmak üzere vali-i vilayetimize hitaben ferman-ı alileri rica olunur deyü tahrir iderler.

Ek 4. Rakka'ya iskân edilen İlbeyli Aşireti'nin Maraş taraflarına göç ettikleri için iskân mahalline dönmelerine dair (Kaynak: BOA. C. DH. No. 223/11101)

Baş muhasebeye virildi

Fi'l-asl Rakka iskânından olan Maraş İlbeylisi cemaati Haleb'in taraf-ı şarkisinde nehr-i Fırat'ın şamiyye canibine iskân ve malları Haleb muhasıllığına zamm ve ilhak olunmuşken bazı (...) ile mahall-i iskânlarında huruç ve Maraş canibine firar itmeleriyle cemaat-i merkume muhasıllık-ı mezbur dahi ifraz ve kadimisi üzere Rakka mukataatına zamm ve ilhak olmağın bulundukları mahallerden kaldırılıb bir neferi dahi girüye kalmamak şartıyla Rakka nakl ve tesyir ve hâlâ Rakka valisi olan vezir-i mükerrem saadetlü Ahmed Paşa taraflarına teslim olunmak üzere emr-i şerif ısdar ve irsal olunmuşdur. Cemaat-i merkume ahalisinin Rakka'ya iskânları ferman olmağın bir neferleri geriye kalmak iktiza itmez iken zıkr olunan İlbeyli cemaatlerinden Gavurelli namında bir cemaatin eşbehlerinden merkum cezası tertib olunan İsmail'in karındaşı Abdüllatif ve oğlu Muhammed Beşe on kez ile Zamantı'ya iskân olunacak Recebli Afşarı'nın aralarına firar etmeleriyle mezbur Abdüllatif ile oğlu Muhammed ahz ve Kayseriyye Kalesi'ne kalebend olunub üsleri Rakka'ya nakl ve iskân itdirilmek için Rakka valisi olan vezir-i müşarün ileyh (...) vechile tahrir ve ilam eylemişler. Mukaddema ferman olunduğu üzere bunların ala'l-muhal Rakka'ya nakl ve iskan olunmaları ehem-i umurdan olmakla vezir-i müşarün ileyhın ilamları mucibince İlbeğlü cemaatlerinden marrü'z-zıkr Gavurelli cemaati reayasında Recebli Afşarı içine firar iden Abdüllatif ile oğlu Muhammed ahz ve Kayseriyye Kalesi'ne kalebend olub cemaat-i merkume içinde olan evleri ihraç ve esna-yı tarikde firar eylememeleri için yanlarına (...) adamlar tayin ve irsal ve bir neferi girüye kalmamak şartıyla oluşturulub Rakka valisi vezir-i müşarün ileyh tarafına isal ve teslim itdirmeği lakin bu bahane ile Zamantı'ya iskan ferman olunan Recebli Afşarı cemaatine vechen fi'l-vücuha taarruz ve meraklı olduğu için Maraş beylerbeyine ve Zamantı ve Kayseriyye kadılarına ve Zamantı voyvodasına ve Kayseriyye Kalesi dizdarına hitaben divan-ı hümayun tarafından emr-i şerifim tahriri babında iftiharü'l-ümerâ ve'l-ekabir bi'l-fi'l baş defterdar izzetlü el-Hac İbrahim Efendi ademe ulvuhunun ilamı sadır olan ferman-ı ali mucibince divan-ı hümayun tarafından emr-i şerifim tahrir olmağla bir sureti baş muhasebeye ilmühaber olmak üzere işbu kaime virildi.

Fi Evail-i Cemaziyelahir sene 1141

Ek 5. Barak Aşireti ihtiyarlarına ve bazı kimselere tahrirat irsaline dair (Kaynak: BOA.

C. DH. No. 245/12230)

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

و لی گفت بختم افندم کطام دام مادام که عالم هستی
فرمود جیلن نیرنگم و عدم افشای امر بیورلشی از و خبر دانه بنی مفتی افندی به رزمه کوسه زبانه کشت و
اولوب و عربی کاتبی محمد افندی قودی محمد اسرار مرز و تخریر انزانیه یکدن اولوب و جیلن زبانه کشت و
کسمه محمد اولوب مفتی معلوم دولت بیورل افندم جرون شهرده مقدماتضا خنده بوندا قتر قتر جی جی
وصوفی اولوب حاجی محمد افندی و محمد سعور افندی بوندا اصلاح اولوب لر انجه محمد سعور افندی مفتی افندی
بیدار اولوب سستنی زیاده و بزمه موافقه میل و رعیتی اولوب جیلن یکدن و اسهل قوت جت و اقباله
باقی صلیب اولوب محفل اولوب قری صورت افندی یکدن خلوصدن مخالف اولوب خایب و خاسر اولوب لر
ان شش الله زوالدی فریدر حاجی عمرانی قتل اولوب جی عت مذکور کون بکون تنزل و برین اولوب
اوزه لر اوچ اغاریه بر مقدار بوللشلی اوتوز ایکی جاعنه بوللش اولوب بزمه جوست اولوب
و بیرون شهر اولوب جلد عشائر قویکزی چاغر لر انجه افندی نشر نفیر برازی شش
ملعت اظهار اید لر و براق عشیری بر غیر تو عشیره را بچهره تر یا کی اوغنی عمرانی اهور دیکه و انش
اولوب و بیخ اوغنی غنی به اغ فرقی غیرن چکر حسد التفات و بیورلری ارسالیه جیب و نونکی
عشیری برافه سستدر اهتیار لریک اوی قیامی و محمد افندی و ابراهیم خیل افندی در بیورلری ارسالیه جیب
و بیره جکر اهل یسی جلد فرقی غیرن چکر لر انجی مفتی نواز شلو تخریر انیم جیب او نور جیب بیورل
و روم قلمده سلخو رخامه دوز و بون قلمه ابوبکر یک تخریر انیم جیب و نیمور پش به بو تخریرات ارسالی
و اوغنی یوب بک ملو اسکان بنسیر بر بیورلری ارسالیه جیب و اگرنا سید فیه برازی یکی محمد بک
بر تخریرات ارسالیه جیب و بون شهر مفتی ارسالیه جیب افندی و حاکم الشریع اخیل افندی و محمد سعور افندی
وصوفی زاده حاجی محمد افندی و نقیب الاشرف فضل الله راضی افندی بر رقت ارسالی و حاکم سنا ایلت رقت
عهد شیرانه احوال و توجیه بیورلری بیورلست و تلطف بیورلرب و او حاکم اغاریه مستطیل
بیورلر سنده عوفا ذکر کی کفایت ایدر انکه رشفه تخریرات حاجت یوقدر و بعض جوادیر تخریرات قتل عوفا چاکری
حسن بندگی تقریرینه دفعه محافظه و دیه اولوب تقریر ندر کبفیات محال علم عام ارای خدیوانه لر
باقی امر و قرائن من له الامر کدر

Ek 5. Barak Aşireti ihtiyarlarına ve bazı kimselere tahrirat irsaline dair (Kaynak: BOA. C. DH. No. 245/12230)

Veli-i ni'metim efendim sultanım dame madamü'l-alem hazretleri

Fermude-i celilü's-şanlarının ketm ve adem-i ifşası emir buyrulmuş emr ü hidivanelerine beni müfi efendi pederimize gösterüb anınla müşavere olunub ve Arabi katibi Mehmed Tahir Efendi kulları mahrem-i esrarımız ve tahriratımız idiğinden üçümüzden maada bu setre kimse mahrem olmadığı malum-ı devlet buyurula efendim. Derun-ı şehirde mukaddema fezahatda bulunan Karkıncı cemaati ve Sufi oğlu Hacı Mehmed Efendi ve Mehmed Mesud Efendi bunlar ıslah olmazlar ancak Mehmed Mesud Efendiyle Müfti Efendi'nin bu aralık dostluğu ziyade ve bizimle muvaffakata meyl ve rağbeti olmağla celbi mümkün ve eshel kuvve-i baht ve ikballerinden bakiyeleri dahi celb olmak muhtemel olmadıkları suretde efendimin hulusundan muhalif olanlar hayib ve hasır olurlar inşaallah zevalleri karibdir. Hacı Ömer Ağa katl olalı cemaat-i mezkûr gün begün tenezzül ve perişan olmak üzeredirler üç ağalarıyla bir mikdar yoldaşları otuz iki cemaatine yoldaş olub bizimle dost oldılar ve birun-ı şehirde olan cümle aşairler kulunuzu çağırırlar ancak efendimiz teşriflerinde birazı şayed melanet izhar ideler ve Barak aşireti bir gayretlü aşiretdi. İçlerinde Tiryaki oğlu Ömer Ağa umur-ı dide ve işgüzar olub ve Şeyh oğlu Osman Ağa Karkıncı gayretin çaker-i hüsn-i iltifat ve buyuruldu-i irsalile celb ve Türkman aşireti Barak'a semtdir. İhtiyarlarının adı Kasım Ağa ve Mehmed Ağa ve İbrahim Halil Ağa'dır. Buyuruldu irsal ve celb virecek ahalisi cümle Karkıncı gayretin çakerler ancak müfti-i nevazişlü tahriratıyla celb olunur celb buyurula ve Rumkale'de silahşör hassadan voyvada-i kale Ebu Bekir Beg tahriratıyla celb ve Timur Paşa'ya bir tekrirat irsal ve oğlu Eyyüb Beg Millü iskân başıdır. Buyuruldu irsal ve celb ve eğer münasib ise birazı yeni Mehmed Beg'e bir tezkire irsal ve celb ve derun-ı şehirde müftü es-Seyyid Mustafa Efendi'ye ve hakimü's-şer' İsmail Efendi'ye ve Mehmed Mesud Efendi'ye ve Sufizade Hacı Mehmed Efendi'ye nakibü'l-eşraf Fazlullah Razi Efendi'ye bir kaime irsal ve himayesine eyalet-i Rakka uhde-i müşiranelerine ihale ve tevcih buyurulduğum beşaret ve taltif buyurulub ve ocak ağalarına mütesellimlik buyurulduğunda umumen zikri kifayet ider anlara başka tahrirata hacet yokdur ve bazı cevaplarımız nakil-i ariza-i çakeri Hasan bendeleri takririne ve kuvve-i muhafazasına vedia olmuşdur. Takririnden keyfiyat muhat-ı ilm-i alem ara-yı hidivaneleri buyuruldukda baki-i emr ü ferman men lehül emrindir. Fi 21 Cemaziyelahir sene 1224

Ek 6. Barak Aşireti'nden Veli oğlu İbiş nam tacirin Malatya sancağı mutasarrıfı Rışvanzade Ömer Paşa tarafından koyunlarının alındığına dair (Kaynak: BOA. C. DH. No. 271/13545)

Mirmiran-ı kiramdan Malatya sancağı mutasarrıfı Rışvanzade Ömer Paşa kullarından tevarüd eden evrakın hülasasıdır

Rışvan aşireti oymaklarından mal-ı mirilerini eda itmeyüb Haymana tarafına azimet eden birkaç oymakların Barak İbiş ile çöl tarafına irsal eyledikleri ağnamdan mirilerine bedel bin ras ağnam paşa-yı muma ileyh tarafından ahz ve fûruht olunub hasıl olan bahası hazine-i amireye gönderilirken mebalige dâhil iken merkurum acebinin der-alıyeye iştikasına binaen emr-i ali ısdar ve mübaşir mal-ı miri muhassalı müş'ir olacağı aşikar olmakdan naşi madde-i merkumenin tehiri ve mübaşirin istidasında olduğunu kapu kethüdası efendi ba-takrir inha ve ol babda olan tahriratı ibraz idüb ve lakin matlubu üzere emr-i mezkurun tanzimi ilam-ı şeriye rabta mütevakkıf olmakla madde-i merkumenin iktiza-yı nizamını havi kıbel-i şer'den ilam ahz ve irsaline mübaderet itmesüçün paşa-yı muma ileyhe mektub-ı ali tahrir olunmuşdur fi 25 Recep sene 1197

Barak cemaatinden Veli oğlu İbiş nam tacir malümü'l-mikdar ağnamı paşa-yı muma ileyhe ahz eyledi deyü hilaf-ı inhasına mebni paşa-yı muma ileyhin vekil-i şer'isi ile şerafi-i şer' ve ihkaf-ı hak olunmak babında mukaddema Rakka valisi vezire hitaben sadır olan emr-i ali ve badehu ısdar buyrulan mektub-ı samiye imtisalen tarafından vekil nasb ve irsal olundukda merkurum müzevver olmak mülasebesiyle terafiden imtina eylediğin.

Ağnam-ı mezkur inha olunduğu mikdar olmayub bin iki yüz aded olduğundan kat'-i nazar kendüsünün ilavesi olmayub Rışvan aşayirinin birkaç oymakları mal-ı mirileri eda itmeyüb Haymana tarafına azim ve ağnamların merkurum İbiş ile sevahil tarafına irsal eylediklerini Rışvan boyu begleri paşa-yı muma ileyhe tahrir ve mal-ı mirilerine takasen ağnam-ı mezkurun zabtını istida itmeleriyle zabt ve fûruht olunub icab iden bahası ser-i bevvin-i dergah-ı ali hafızı Mehmed Ağa marifetiyle teslim darbhane-i amire itdirildiği mukaddema dahi tahrir ve ifade olunmuş olmağla bade ezin hilaf-ı inhaya mübaderet iderler ise amel ve itibar buyrulması paşa-yı muma ileyhe kaime ve hassı mensur kadısı ilamında tahrir iderler

Kılıçlı ve Mandallu eşkıyalarının üzerlerine nefer-i 'am tarikiyle varılub cezaları tertib olunmak babında emr-i ali ile Maraş begler beğisi Osman Paşa memur kılınub ve paşa-yı muma ileyh vesairleri dahi maiyetine tayin olunmakdan naşi muma ileyh Osman Paşa hin-i haeraket tarafına muma ileyh Ömer Paşa asakir-i vakire ihraç ve irsal eyledikde asakir-i mezkureyi tard ve ta'bid ve kendüsi dahi muvaffak olamayub avdet ve birkaç gün Ayıntab ve Birecik ve Değirmişem nam mahallerde ikamet ve Mandallu eşkıyası dahi meşhurlarından hareket ve yaylaklarına azimet ve Rumkale kazasına tabi Merziban nahiyesine vurudlarında paşa-yı muma ileyh ile bi'l-muhabere uğurlarına asakir-i külli irsal idüb memur mahalları muma ileyh Ömer Paşa gibi serübend ve reyine havale ile haber irsal eyledikde ıgma ve mukayyed olmayub ve eşkıya-i merkurumun dahi girü avdet ve Maraş tahtında yaylaklarına azimetlerinden iki gün sonra

muma ileyh Osman Paşa Ocaklu karyesinde kıyam ve Behesni kuralarından Belviran ve Balkar karyelerine nüzul ve bakiyyetü's-süyuf olan kapusız levend eşkıyasından Karaça nam eşkıyayı deli başı nasb ve derununda olan gars nefsanıyeti icra kasdıyla kura-i mezkur ahalilerini güna gün tercim ve on bin guruşdan mütecaviz akçelerin ahz ve ihzar ve muma ileyh Osman Paşa beyhude geşt ü güzar ve biladın tahribine bais olmağla muma ileyh Ömer Paşa hakkında hilaf-ı vaki inha zuhur ider ise amel ve itibar buyrulması bir kıta diğer kaime ve Hısn-ı Mansur kadısı başka bir kıta ilamında tahrir iderler

Ek 7. Rakka'da yaşayan Barak Aşireti, Mir Aşireti ve dokuz nefer adamlarının Rakka Valisi Yazıcızade Vezir Mustafa Paşa'ya verdikleri temessük gereğince üzerlerinde olan borç miktarının tahsil ve irsaline dair (Kaynak: BOA. C. ML. No. 753/30693)

Rakka valisi vezir Abdullah Paşa'ya ve [Rakka kadısına] dergah-ı ali kapucı başlarından Rakka'da sakin mir-i Firuz dame mücduhuya hüküm ki

Rakka sükkanından Barak cemaatinden Mir aşireti ve dokuz nefer adamlarından doksan yedi senesinden Rakka valisi olan yazıcı zade düstûr-ı mükerrrem müşir-i mufahham nizamü'l-alem vezirim Mustafa Paşa edamallahu teala iclalehüm virdikleri temessük mantukunca zimmetlerinde iktiza iden on bir bin beş yüz guruşun kapucı başı mumaileyh kırkar bin dame mücdehü tarifi tahsili babında sadır olan emr-i şerifim sadrazam tararlarından Mustafa zide kudrahu ile ol tarafa lede'l-vürud emr-i mezkurun sureti mir-i muma ileyh tarafından ba-tahrir (aşiret-i merkume tarafına) irsal ve mebalîğ-i merkume ahalisinden mütalebe olundukda cevablarında sene-i mezbur mal-ı mirisini viri müşarün ileyhe eda ve sened ahz itmeleriyle zimmetlerinde bir akçe kalmayub ol vakitte vezir-i müşarün ileyhe virilen temessük-i mezkur Millü Timur'un def'-i tasallutu zımnında olunmuş iken bağı merkurumun aşiret-i merkum üzerine hücumu esnasında müşarün ileyhın azlı zuhuruyla şaki-i merkum katl-i nüfus ve gasb-ı emval misillü enva-ı fezayihâ ibtidar eylediğini ve eğer zeametlerinde emval-i miriye kalmış olsa dahi edaya gayr-i muktedir ve temessük-i mezkur ol vecihle virilmiş olduğunu beyan ve (...) (...) dahi ala-tarikü's-şehâde ihtiyar eyledikleri vaziyeti ilam ve mir-i muma ileyh bir kıta kaimesine tahrir ve inha itmişler kuyuda lede'l-müracaa vezir-i müşarün ileyh sene-i merkuma mahsuben uhdesinde olan eyalet-i mezkure mukataatından kalmaya akçeleri ferman-ı alışanımla kendüden lede'l-mütalaa eda dahi salifü'l-beyan Barak aşiretinden doksan yedi senesine mahsuben miri ve faizi akçelerinden zimmetlerinde alacakları olan meblağ-ı mezkur onbir bin beş yüz guruşa natık mir-i aşiret ve dokuz nefer muteberlerinden virdikleri temessük kapu kethüdası olub hâlâ bi'l-fi'l divan-ı hümayunumda layıkı olan el-Hac Mustafa dame mücdehuya irsal ve matlub-ı mezkurun

tahsiline talik itmekle meblağ-ı mezbur maâdin-i şer ve mir-i muma ileyh marifetiyle ber-mucib temessük-i merkurumlardan ale'l-mahal tahsil ve mahallerine teslim olunmakıçün kabzına memur teslimen add-ı aliyem irsal olunmak babında işbu sene-i mübareke cemaziyel evvelisinde emr-i şerifim virilmiş olduğu mahalden derkar ve takrir ile arz olundukda mebalîğ-i merkume ber-mucib-i temessük mukaddema sadır olan emr-i ali şanınım mantukı ümmete itidad-ı merkum iska olunmayarak senki vezirim inzıam-ı rey ve muarrefde ve mir-i muma ileyh marifetiyle aşiret-i mezkurenden alelhal seriyen ve acilen tahsil ve kabzına memura mütesellimen ad-i aliyem irsal ve tesyir bulunmak fermanım olmağın işbu emr-i münifim isdar ve ale'l-irsal olunmuşdur imdi vusûlünde keyfiyet mantuk-ı emr-i şerifimden malumun olduğundan aşiret-i merhume ahalileri itidad-ı mezkureleriyle kat'a havale sem'-i imza itmelerine meblağ-ı mezkur ber-mucib-i temessük mir-i muma ileyh marifetiyle ale'l-hâl ve kamilen tahsil ve kabzına memura teslimen ad-i aliyem irsal tesyirine beyne'l-hâl hemen eylesin sen ki kapucı başı muma ileyhın sen dahi mukteza-yı emr-i şerifim üzere vezir-i müşarün ileyh rikabı ve erbab-ı deste imtisal viresin ve aşiret-i mezkur ahalilerinden itidard-ı merkurumelerine bir vecihle imza ve itibar ve temessüklerinden meblağ mezburu seriyen tahsil ve kabzına memura teslimen ad-ı aliyem gönderilmeğe

su-i gayret eyleyesin ve sen ki kadı-ı muma ileyhsin sen dahi mucib-i emr-i şerifimle
amel ve hareket eyleyesin

Fi 19 Rebiülahir sene 1198

Ek 8. İki senedir fırsatını kolladığı Zor ve Beni Said kabileleri reisi Fahl el-Halil ile Rakka reayasından Karaşeyhlü, Beğdili Türkmeni ve Barak Aşireti eşkıyalarının devletin müdahalesine ve perişan edilmesine dair (Kaynak: BOA. HAT. No. 451/22369)

Hüve

Halep valisi Celal Paşa kullarının varid olan kaimesidir

Adetlü Atûfetlü Mürüvvetlü karındaş-ı e'azz ü ekremim sultanım hazretleri

Ba-irade-i seniyye nizamına memur buyrulduğum eyalet-i Haleb'de kain tavayif-i fesede ve eşkıyanın emr-i idam ve tathirinde bitedkik istimali hazır-ı medrus-ı yümn-i teveccühat-ı mülükane delil ve yardım olarak meşahir-i müteferdinin her biri bir güne mazhar-ı intikam olub ancak canib-i şarki çöl tarafı nehr-i Fırat kurbunda haymenişin-i tavattun olub kırk altı senedir naibe rahatfersa-yı (...) ve şekaveti afakgir olan Zor ve Beni Said kabileleri reisi Fahl el-Halil nam hain ve avanesi başlarında bulunan tevaif-i urbanın kesret ve cesametine mefruden me'luf olduğu bağıy ve fesad müz'ici'l-ibadi terk itmediğinden başka Topal Ali ve Said magdublarının ve bazı meşahir ocaklu başı istishab ve fukara ve reaya ve ebna-yı sebili kanun-ı ta'addilerinde kebab eyledikleri maruzat-ı sabıka-i halisanemizde bab-ı aliye inha olunduğu mebni memuriyet-i hulusuriye müteferri olan ve dahi lazimetü'l-indifa'da ruhsat-ı seniyye ve istiklal-i kamile erzan buyurulduğu vech üzere hunne-i mezburenin hengam-ı (...) ihtilasına istidlalen iki seneden berü teenni olunmuştur. Hayin-ı mezbur kendi aşireti haşratından maada Rakka reayasından Karaşeyhlü ve Beğdili Türkmeni ve Barak aşireti aşkıyalarıyla ittifak ve hass-ı ali kuralarından Çobanbeg'i karyesi fukarasının mevaşi ve hayvanatı ahz ve Haleb'e vürud iden kabileleri nehb ve garat ve Topal Ali ile Said olacak hainler Berazi derununa gitmiş iken tekrar bu günlerde tarafına celb ikad-ı nevair-i fesad eylediklerinden gayrı ve habiye tabi Aneze urbanınınından olub kırk bin kadar urbanıyla çölden zuhur iden Farisü'l-cerba ve Hamidi ve Hamdan namun eşkıyaları dahi tarafına celb ve Cebbul tarafından yirmi saat mahalle değin beyabanı malamal iderek cemi kuralardan huva ve tekalif-i malen yutaf taleb ve fukara ve reayanın bir seneden bir seneye çalıştığı mezru'atlarını buldukarı mahallerde yağma ve garat itdiklerine mebni dâhil-i eyaletde mazallahu Teala tekevvün-i şematat ve fesadı mucib şenayi' hareketları zahir olmağın ba-irade-i seniyye memuriyetim vech üzere işbu aşerat-ı bağıyenin güşemailerine ibtidar vasıl derece-i farziyet olub her ne kadar kesret ve galebeleri derkar ise de hassaten irahe-i sükkân-ı eyalet muhafaza-i nizam-ı vilayet niyet-i halisasıyla hazret-i müyesserü'l-esfer ve't-tedkiki'l-iltica ve hakkımda barika-saz-ı sutû' olan envâr-ı teveccühat-ı şehinşahi mehabetiyle i'tizad ve işbu mah-ı recebü'l-ferdin evasıtında asakir-i vafire tertib ve hazine-i dadım kulları başıyla galgile-i bağıtına çöl tarafına isra vasıl-ı esas bünyan-ı fesad olan Fahl el-Halil ve Topal Ali ve Said'in mahall-i istikrarları olan semte izam olunmuşdı bu babda çöl hararetine ve susuzluğa bakmayarak (...) ile askerim kulları on sekizinci saatde vusul ve dersa'at hücum ve iktiham itdiklerinde hain-i mezburlar tez elden on ikiden mütecaviz cengaver-i urban ile muharebe ve nısb-ı kargah-ı kıtal ve yedi sekiz saat mikdarı iş'al-i nevair cenk ü cidal idüb ahiri'l-ömr hakk-ı halisanemizde derkar olan

füyüz-i teveccühat hazret-i tacdari imdadıyla nesayim fevz ü galibiyet askerimiz tarafına ve izz ve mukabele iden fırka-i eşkıya giriftar-ı beyaban-ı inhizam ve hazelan ve badiye fasihatü'l-erca-yı obada perişan ve beş altı yüz nefer (...) tehlis-i can ümidiyle nefislerin nehr-i Fırat'a bırakub birkaç yüz ele geçüb kelleleri alınandan maada ol mikdarı suda telef olub imdatlarına erişen Aneze urbanı dahi dersaat bulundukları mahalden heyet-i mecmuasıyla çöl tarafına gürizan olmalarıyla hamdullahu Teala şimdilik cemiyetleri tarumar ve hakkımda müstakarr olan yümn-i teveccühat-ı şehriyari bir katibe bu vecihle mansuriyetimiz teyessür gerde-i hazret-i perverdegar olmuş ise de firariyan ve Fahl el-Halil ve Aneze urbanı bi'l-ittifak etraf ve inhada olan sair-i aşair ve kabailinden istimdad ile celb kuralarını garat ve ebna-yı sebil ve sair ibadallahi pamal-i hisar itmek ve mazallahu Teala kesr-i nüfuzumuza ve eyaletin ihtilaline dair tedbirde oldukları tahkik olunmağın elhaleti hazihi mevcud asakirimizden başka asakir-i kesire cem ve ihtışadıyla Cebbul ve çöl taraflarına asker ihracıyla merkumların indifa-i gaillesiyle muhafaza-i nizamı eyalete ve fukara ve züefa ve ebna-i sebilin vücuhla emn ü selametleri istihsaliyle devam-ı nizam-ı eyalete itina olunacağı ve mezkur Fahl olacak hainin muayyen kavisi olan Barak aşireti eşkiyasının mütecasir oldukları fezayih-i seniyyeleri şimar ve gasb etdikleri kabileler ahalisi iştikalerinden baş alınamadığı haseble bi'l-defeat tehdid ve inzar olundukça müfid olmayub nihayet Rakka'ya tabiyet davasında olduklarıçün eyalet-i Rakka valisi atufetlü düstur-ı celil-i şan hazretleri tarafına mahsus tahrir olundukda müşarün ileyh hazretleri müekked ve müşedded tevbihat ve tehdidat-ı lazıme ile hakkü'l-kavl tazhir ve inzar buyurmuşlar ise de bir vecihle kargir olmayub yine kemakan şekavetlerinde ısrar itmeleriyle aşiret-i mezbure eşkiyasının dahi icab iden emir tediblerçün vakt-i fırsatları ihtilas olunmakda idüğü bi kıta arzuhalimiz ile devletlü inayetlü ibbehettü veliyyü'n-niam sadrü'l-kudur-ı azam efendimiz hazretlerinin hakpa-yı devletlerine arz ve inha ve husus-ı mezkur içün devletlü kethüda beg hazretlerine dahi bir kıta tahrirat isra olunmağla ariza ve tahriratımızı takdim ve alınan kelleler şiddet-i hararetden kokmuş ve çürümüş olmak hasebiyle tesyir olunamadığını ifade buyurmaları mamulü vesile-i arz-ı cülusum olmuşdur inşallahu Teala lede'l-vusül badezin hulusurların mübarek hatt-ı (...) adem-i (...) memul-i halisanemizdir.

Fi 23 Rebiülahir sene 1230